

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

ateneu

ateneu@ gmail.com
www.ateneu.go.ro

Revistă
de cultură

Nr. 1
(473)

• Anul 46 (serie nouă) • ianuarie 2009 • 3,50 lei •

Eugen Ionesco
plans

Rodica Dănceanu

în dialog cu Elena Letanova (Cehia)

Sub semnul sacralului și al sacrificiului

pagina 3

Carletta - Elena Brebu

Dincolo de surâsul Monalisei

pagina 4

Festivalul de Teatru de la Piatra Neamț

Chipurile diforme ale Răului

pagina 16

Irina Petraș

Eminescu, locuitorul limbii române

pagina 19

Marius Manta

Fiica unui Erou al Uniunii Sovietice

pagina 20

Sintagme și paradigme europene

Creativitate și inovare (paradigme vechi, provocări noi)

Din 2005, fiecare an este european și este dedicat fie dialogului (intercultural), fie egalității (de șanse), fie creativității și inovării. Avem nevoie de un astfel de proces de *reîmpropătare* a conceptelor în Anul European 2009? Răspunsul ar trebui să fie un entuziast DA. Deviza celor trei sute șazeci și cinci de zile este: *Imaginați-vă! Creați! Inovați!*

A *inova* înseamnă, în primul rând, a face ceva, a produce o schimbare, a introduce noul într-un domeniu de activitate. Competiția acerbă, nebunia crizei globale, dificultățile întâmpinate în viața de zi cu zi, toate cer soluții care, indirect, ne determină să fim creativi, adică să dăm existență unui produs original al minții noastre. Și de la reprezentarea a ceva nou în imaginație până la producerea schimbărilor se creează un cadru favorabil dezvoltării unei culturi a inovației. Acesta este scopul tuturor activităților menite a se desfășura sub umbrela Anului European al Creativității și Inovării. Singurul

mod de a greși este acela de a nu face nimic, ceea ce duce la stagnare, la impotență, la *ne-muncă*.

Jân Figel, comisarul pentru educație, perfecționare, cultură și tineret, declară că această inițiativă europeană acoperă arii și domenii transdisciplinare, care trebuie să cuprindă atât educația (de la nivel preșcolar la nivel universitar) și cultura cât și întreprinderile, mass-media, întreg domeniul cercetării, politicile de dezvoltare rurală, socială și regională. Prin campania de informare, de schimb de bune practici, dezbateri, întâlniri, conferințe, realizare de proiecte la nivel național, regional și european, se urmărește inventarea unei *industrii creative* în care esteticul să se îmbine eficient cu economicul într-o nouă Europă unde fiecare individ să devină competitiv prin inovare.

Doina CMECIU
Europe Direct Bacău

Tineri dirijori

Primele simfonice din 2008 de la Filarmonica „Mihail Jora” au o caracteristică comună: prezenta la pupitrul a doi dirijori ce se afirmă în țară și străinătate.

Petronius Negrescu, cunoscut jazzist, ce știe a cânta la vioară, pian, trompetă, corn, violoncel, contrabas a îmbrățișat arta dirijatului, după ce a absolvit regie de teatru muzical. Îndrumat la București de Petru Andriesi, Cristian Brâncuși și Dumitru Goia, se perfecționează cu Sabin Păuța și obține în 2008 *Certificate of Highest Distinction*, oferit de Larry Livingstone, de

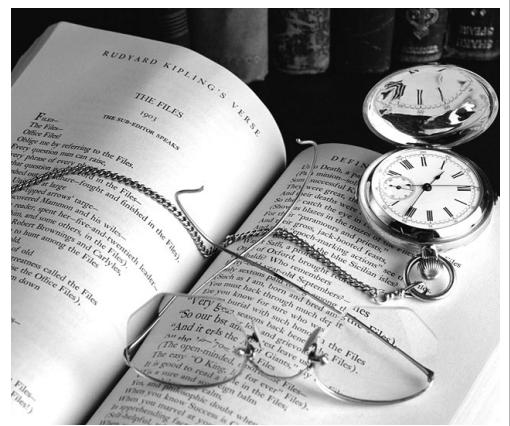
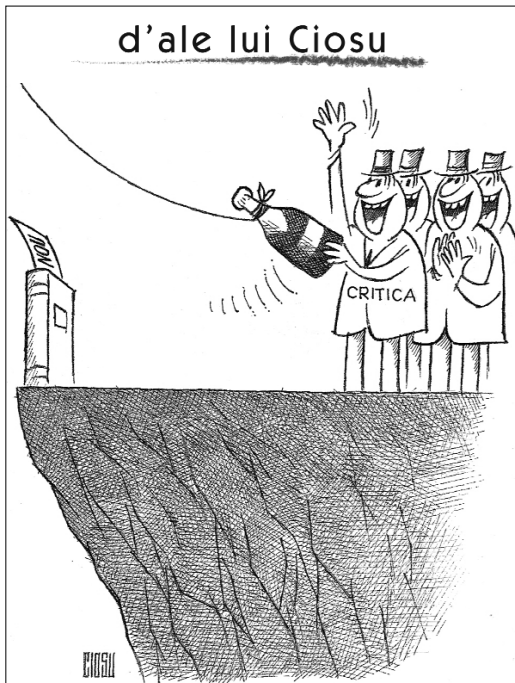
la *University of Southern California*, care îl recomandă ca muzician extrem de dotat, dedicat artei sale. Atașat și fidel școlii ruse de dirijat, Petronius Negrescu, invitat să dirijeze în țară, la Kiev, în Polonia, a lucrat în premieră cu orchestra filarmonică „M. Jora” pe care a condus-o în *Uvertura „Fidelio”* și *Simfonia I op.21 în Do Major* de Ludwig van Beethoven. Negrescu l-a acompaniat pe **Ion Josan**, violoncelist de la Chișinău, Artist al Poporului din Republica Moldova în dificilele pagini ale *Variatunilor Rocooco op. 33* de P.I. Ceaikovski.

Admis la Hochschule der Künste din Berlin, după masterat se înscrie ca doctorand la Universitatea Națională de Muzică din București și de-a lungul anilor este profesor la Constanța, Arad, Timișoara.

Al doilea dirijor invitat la orchestra băcăuană este **Ovidiu Victor Drăgan**, prezent pentru a treia oară pe scena Ateneului, cu un program foarte atrăgător pentru public: *Uvertura „Ruslan și Ludmila”* de M.I. Glinka, *Concertul nr.1 pentru pian și orchestră* de M. Ravel în interpretarea binecunoscutului pianist **Remus Manoleanu** și *Simfonia a V-a în mi minor* de P.I. Ceaikovski.

Discipol al profesorilor Cristian Brâncuși, Valentin Gruescu, Constantin Bugeanu, Ovidiu Drăgan se perfecționează cu Isaac Karabtchesvski, Dumitru Goia, Octav Calleya, Roberto Benzi, Cristfried Brödel. În 1993 fondează *Orchestra de Cameră FORTIS*. Obține importante premii naționale, internaționale și distincții de dirijat orchestră și cor academic și dirijează orchestrele din țară, în Elveția, Italia. Lector universitar doctor la Facultatea de Muzică a Universității Spiru Haret, are o susținută activitate științifică, compune, realizează aranjamente corale, armonizări și semnează lucrări didactice.

Reușitele celor doi ne fac să sperăm la continuitatea școlii românești de dirijat. Talentul, este dublat de studii aprofundate iar prezența în compania maestrilor și-a spus cuvântul în ascensiunea lor, conturându-le ținuta și gestică.
Ozana KALMUSKI – ZAREA

Cărți primite la redacție

- Adrian Jicu** – *Dinastia Sanielevici. Prințul Henric, între uitare și reabilitare*, Ed. Cartrea Românească, București 2008
- Pr. Dr. Cosntantin Leonte** – *Ascensiuni duhovnicești*, Ed. Filocalia, Roman 2008
- Mihai Pruteanu** – *Între noi și cer masca și singurătatea*, Ed. Vinea, București 2008
- Maria Pal** – *O carte răsfoită de vânt*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca 2008
- Alex Vâlcu** – *Pași*, Ed. Tiparg, Pitești 2008
- Codruț Constantinescu** – *A trăi pentru a citi*, Ed. Karta-Graphic, Ploiești 2008
- George Arion** – *Șah la rege*, Ed. Tritonic, București 2008
- George Arion** – *Atac în bibliotecă*, Ed. Crime Scene, București 2008
- Dumitru Brăneanu** – *Pe muchie de cuțit/ On a Poem's Edge*, Ed. Ateneul Scriitorilor, Bacău 2008
- Emanoil Rei** – *Bucurii spulberate*, Ed. Tipo Moldova, Iași 2008
- Marcel Mureșeanu** – *Poeme (1968-2008)*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca 2008
- Niculae Gheran** – *Arta de a fi păgubaș*, Ed. Biblioteca Bucureștilor 2008
- Octavian Onea** – *Călătoria (menodramă)*, Ed. Karta-Graphic, Ploiești 2008
- Radu Ulmeanu** – *Laptele negru*, Ed. Brumar, Timișoara 2008
- Gheorghe Izbășescu** – *Ulise al orașului (ediție definitivă)*, Ed. Limes, Cluj-Napoca 2008
- Dumitru Păcuraru** – *Salutator universal*, Ed. Limes, Cluj-Napoca 2008
- Constantin Ciosu** – *Best of*
- Sânziana Mureșeanu** – *Ultima mediană*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca 2008
- Constantin Oancă** – *Pod peste o cădere*, Ed. Gr. T. Popa, Iași 2008

• Daniela Gaftă

Ce anume te-a motivat să alegi muzica și cum ți-ai început cariera?

Pentru mine muzica a fost de la început sub semnul alegerii. Spun asta pentru că la un moment dat a trebuit să decid între arhitectură și muzică. Eram deja studentă la Universitatea Tehnică și într-o iarnă mi-am rupt piciorul la ski. Așa cum eram, înfășurată în ghips, m-am așezat la pian și am descoperit puterea magică în proximitatea muzicii. Am început cu Chopin și Rapsodia Albastră de Gershwin. Dincolo de asta, tatăl meu, care a fost compozitor, organist și pianist la Colegiul de Muzică din Praga a avut o influență decisivă. Obișnuia să cânte acasă Bach, Chopin, Bartok, Enescu și Suchon - un compozitor slovak care i-a fost și prieten. Toate acestea au constituit un exemplu extraordinar. Tehnic vorbind însă am început să cânt la pian pe la 10-11 ani. În general eu nu folosesc termenul de carieră... pentru că am cântat mereu mai mult pentru mine însămi. Abia mai târziu, studentă fiind, am fost invitată să cânt o jumătate de recital în Bratislava. Aceasta a fost de fapt începutul carierei, care din anumite motive (politice) a fost întreruptă. Am fost redusă la tăcere de către regimul totalitar din țara mea, timp de 13 ani. Am reușit să fug din țară, via Italia, cu un pașaport limitat doar pentru teritoriile fostei Iugoslavii. Am reluat apoi munca și pianul abia când am ajuns în Statele Unite. Motivațiile mele au fost durerea și sentimentul de opresiune.

În viziunea ta, care este relația dintre instrumentist (pianist) și estetician (teoretician al muzicii)?

Aceasta relație s-a dezvoltat treptat, pe măsura ce am continuat să cânt. Cred că noi toți vrem să știm și căutăm logica, justificarea teoretică, substanța a ceea ce cântăm, a structurilor sonore. Nu cred că în secolul 20 putem cânta folosind doar emoțiile și ego-ul ori subconștientul ființei noastre. E ca și cu arhitectii din Evul Mediu, care au imaginat și au plănuit grădinile acelea elaborate cu sculpturi pierdute printre arbori, ca în Kromeritz. Cred că ele n-ar exista dacă ei n-ar fi folosit elementul logic și n-ar fi avut cunoștințe istorice. În muzica Evului mediu, timp de secole, teoria muzicală vorbea despre ce anume să scrii, ce intervale să utilizezi, ce corzi să folosești sau nu...

Astăzi primează muzica și abia după aceea se include teoria care recunoaște și decide valorile, principiile, muzica bună sau pe cea superficială, stilul compozitoric sau metodele. Teoria ajută privirii înapoi (backwards) și descoperirii misticii lui I. Frumuseții intrinseci. Când ne aflăm în fața unei piese de înaltă expresivitate rămânem fără cuvinte și abia apoi, după ce reușim să ne alchimizăm trăirile, putem ajunge la substanța muzicii. Da, teoria ajută instrumentistului, dar să nu uităm că există și muzicienii needucați care cântă fără să știe intervalele sau măcar corzile. Noi cântăm constient fiecare notă sau piesă, dar suntem subjugati de contemplare și extaz. Marile performanțe interpretative au însă întotdeauna la bază teoria, cercetarea și analiza. Pe scurt, întâi se află cunoștințele și cercetarea, urmează muzica din care derivă mirajul și vraja ce duc la marile performanțe interpretative. Cu toate acestea teoria nu a reușit niciodată să explice genul.

Sub semnul sacrului și al sacrificiului

Pe Elena Letnanova am cunoscut-o în Cehia, în anul 2005, când am participat cu ansamblul Archæus la cea de a XVI-a ediție a festivalului Forfest de la Kromeritz. Același ființă delicată, hotărâtă, modestă, de o inteligentă scripitoare am regăsit și la Bacău anul acesta în cadrul festivalului Zilele Muzicii Contemporane, ediția a XXII-a. Am ascultat o interpretare sensibilă a concertului pentru pian de Henryk Mikolaj Gorecki (compozitor ce aparține noii școlii poloneze) și un recital care a cuprins lucrări de John Cage, Klement Slavicki, Roman Berger, Miro Bazilik, Jaroslav Stasny și Iris Syeghy. Elena Letnanova s-a născut la Bratislava și a urmat cursurile Universităților Comenius și a Slovak Technical University din orașul natal iar ulterior a studiat la Chopin Academy din Varșovia, la Hochschule für Musik din München și la University of Dayton din Ohio. Este una dintre figurile proeminente ale muzicii contemporane slovace, distinguându-se atât în domeniul interpretării pianistice cât și al

esteticii muzicale și al gândirii filozofice în general. A susținut peste 300 de recitaluri și concerte în cadrul unor prestigioase festivaluri (Roma, Viena, San Francisco, Gent, Bratislava, Katowice) precum și recitaluri în München, Varșovia, Washington D.C., Londra, Zagreb, Praga, Ljubljana, Bordeaux, Dallas, Denver, Oxford, New York (Carnegie Hall), Berkeley, Rochester, Cortland, Zurich, Eisenstadt, Graz, Bologna etc. A publicat numeroase articole despre muzică și literatură și a scris 3 cărți care au fost publicate la New York, Jefferson, și Bratislava. În anul 2000 a fost director al festivalului Flemish Music Festival din Bratislava, iar acum, este profesor la Universitatea Politehnică, unde predă, culmea, tehnologia motoarelor cu ardere internă. Cu modestia-i caracteristică, Elena a acceptat cu bucurie să răspundă câtorva întrebări pe care mi-am permis să i le adresez.

Versiunea în limba română
Andreea CĂTU

Cum a fost întâlnirea dintre tine și muzica lui Cage?

Prima oară am auzit *Perilous Night* a lui Cage în Roma, la un festival. Am găsit apoi muzica din *Bacchanalia for Prepared Piano* - prima piesă scrisă după această metodă de modificare (preparare) a pianului pe 13 tonuri, pe care am cântat-o la o conferință de muzicologie la Bratislava, în anii 80. Reacția față de această piesă a fost oribilă. Unii dintre muzicienii aflați în primul rând au ris și au făcut circ (mesajul a fost: sunteți nebuni, niște idioli). Noua muzică i-a șocat. Pentru mine, însă, a însemnat un nou început. A fost ca și cum așa fi descoperit o comoră, a fost ca deschiderea unei suzape de presiune la mașina de aburi a lui James Watt. Pe Cage l-am întâlnit mult mai târziu, în Dallas, acolo unde în 1985 mi-am început o nouă viață. Cage era un om plăcut și silențios cu scilpieri de argint în ochi. El mi-a arătat exact cum să pregătească pianul, anume corzile acelea speciale selectate pentru care este scrisă piesa. Pregătirea se face cu ajutorul unor instrumente și șurubelnițe speciale, gumă și pene, astfel ca sunetul pianului să nu mai aibă tonalitatea aceea pe care o știm noi, ci se transformă într-un sunet heterofonic fără acord. Nimic similar clavecinului bine temperat, pe care îl știm de la Bach. Și așa, dintr-o dată, parcă asculti muzica unui trib îndepărtat sau a unui alt continent. E ceva ce nu aduce deloc cu sistemul european de tonalități. Pentru noi ar fi ca un anti sistem. Astăzi, în sfera muzicii contemporane, Cage este aproape un clasic. Muzica lui a fost acceptată psihologic. Nu mai este percepută precum ceva șocant deoarece și înțelegerea noastră asupra muzicii în ultimii 30 de ani s-a schimbat, a evoluat. În cel mai larg sens al cuvântului, Cage este un exemplu de muzică a coincidentelor. El a dovedit și practic și teoretic că liniștea absolută nu există. Liniștea absolută are totdeauna ceva imprevizibil... apariția unui sunet sau unui zgomot, chiar și în absența unui instrument muzical. Sunetele spontane care se nasc sau apar în interiorul unei săli au un anumit ritm și o anumită amploare, cum ar fi de

exemplu, sunetele produse de un obiect în cădere. La sfârșitul a 4 ore și 44 de minute de liniște descoperim susedenie de sunete cu structură ritmică. Și așa, cu participarea tuturor, ia naștere o piesă muzicală, chiar dacă pianistul stă nemiscat în fața pianului. Cu Cage m-am mai întâlnit în Bratislava și am vorbit despre tot felul de lucruri... Era un pasionat colecționar de ciuperci. A fost chiar lector la un colegiu unde preda subiectul micologie. La o lună după această întâlnire, Cage s-a stins din viață, la New York unde avusese un recital. Înainte de moartea sa, pe 30 mai 1992, a fost prezent la unul dintre recitalurile mele, la Carnegie Hall, unde a ascultat *Bacchanalia for Prepared Piano*, în viziunea și interpretarea mea.

*Știu că ai scris un *Tratat despre arta pianului*. Care este specificul acestei cărți. Vezi pianul dintr-o perspectivă modernă sau tradițională? Ai fi de acord să publici cartea și în România?*

Titlul cărții este: *Interpretarea pianului în secolele 17, 18 și 19 și este publicată de editura Mc Farland, în 1991, în Carolina de Nord. Titlul însă ar trebui să fie *Cele mai revoluționare metode de interpretare a pianului și claviaturii (keyboard) din secolele 17, 18 și 19*. Cartea conține elemente vii din tratatele unor mari compozitori, pianiști și teoreticieni ca Francois Couperin, Jean-Philippe Rameau, Johann Sebastian Bach, Carl Philipp Emanuel Bach, Daniel Gottlob Türk, Wolfgang Amadeus Mozart, Frederic Chopin, Franz Liszt, Adolf Kullak și Mathias Lussy (teoretician francez din secolul 19). În lumina acestei evoluții istorice a muzicii și interpretării pianului, o parte din idei sunt astăzi neviabile, multe însă sunt absolut necesare pentru interpretarea stilistică a muzicii vechi și pentru educația viitorilor muzicieni, compozitori, teoreticieni, pianiști și interpreți ai clavecinului, clavicordului, timbalului și claviurului. Aceste tratate conțin informații exacte asupra interpretării diferitelor notații ale sunetului și folosirea corectă a digitatției în muzi-*

ca timpului lui Couperin, ornamentele - o adevărată știință în lucrările lui C. Ph. E. Bach, felul în care se interpretează notele plane, uniforme, într-o manieră inegală, diferite abordări ale pianului. În cazul lui Mozart, de exemplu, citirea originalelor se face în cheia de soprană. Lucruri similare sau legate de tempo rubato sunt descrise excepțional de Liszt dar folosite și menționate de Mozart și Agricola în Italia. Toate acestea nu sunt elemente inventate în epoca romantică ci, mult mai devreme, aproape sigur și în epoca lui Frescobaldi. Serme ale frazării sau ale dinamicii folosirii pedalelor pot fi găsite mult mai precoce și dezvoltate mai apoi în epoca romantică. Liszt, în scrierile sale, a descris exact cum citea o partitură necunoscută. Abia la a doua citire observa anumite elemente ale piesei respective pentru ca în final, la o ultimă lectură să descopere toate nivelele din compoziția respectivă. Cartea tratează subiecte cum ar fi estetica interpretării, magia lui Chopin și lecțiile sale cu studenții și este folosită în studiul muzicii și la educația pianistilor și a teoreticienilor, fiind considerată parte din lectura obligatorie la multe universități din Statele Unite și Canada (Peabody University). Desigur că acest tratat ar fi util studiului în colegiile, conservatoarele și universitățile românești.

Te-ăș ruga să ne spui câte ceva despre creația compozitorilor slovaci.

Compozitorii slovaci din generația anilor 30 - 80 sunt astăzi puțin cunoscuți în afara granițelor țării. I-aș menționa pe Eugen Suchon și lucrările sale *Metamorfoze* și *Opera the Whirlpool* și pe Jan Cikker cu *Tratanske Potoky* pentru pian solo și *Concertino pentru pian și orchestră*, amândoi profesori la USMU. Din generația anilor 60 se remarcă Ilya Zelenka (care a plecat recent dintre noi), cu cele 23 de sonate și concerte pentru pian, Roman Berger - laureat al premiului Herder, deasemenea Juraj Benes cu lucrările pentru pian solo (6 sonate, 3 concerte de pian, un dublu concert pentru pian), Josef Sixta și compozi-

toarea Iris Szeghy cu minunata sa compoziție *Perpetuum Mobile* pentru pian solo. Din generația compozitorilor romantici l-aș menționa pe Levoslav Bella (*Sonata in D-moll*) care a fost profesor la Sibiu până la moartea sa.

Cu toții știm că muzica contemporană este un subiect controversat. Ce poți să ne spui referitor la acest subiect?

Multe dintre compozițiile contemporane vor fi uitate curând, când elementele locale și timpul nu vor mai fi în favoarea lor. Multe compoziții fără valoare, muzica *cenusie*, inexpressivă, vor fi cunoscute doar un scurt timp după ce și vor fi avut premiera sau atât timp cit compozitorul va fi în viață. Ființa umană, în general este controversată, la fel și compozitorii... Iubim, urim și ucidem în același timp. În consecință, vom avea întotdeauna pluralitate și controverse în muzica contemporană. Fiecare dintre noi este diferit, Slavă Domnului... De aceea avem atâtea curente muzicale și puncte de vedere asupra vieții și realității în care trăim. Nu putem unifica muzica și compozitorii. Timpurile lui Gregor al VI-lea, care a vrut să unească toată muzica într-un singur principiu - muzica vocală pură - nu se vor mai repeta. În fapt, muzica gregoriană este pentru mine cea mai pură și spirituală. Este muzica credinței, speranței și a modestei supunerii de care este capabil omul... Pentru că în fond nu există nici o diferență sau discrepanță între creație și viață. Muzica de acum reflectă timpul prezent, viața noastră de astăzi, plină de zgomot, paradoxuri, războaie și egoism. Înțelesurile ei ar trebui să se constituie în punți de legătură între discrepanțele existente, punctul nostru de echilibru, înțelegere și armonie a propriei noastre ființe...a înăuntrului dinlăuntru.

Te simți cumva aproape de cultura românească prin traducerea tălăui tău?

Da, mă simt foarte aproape. Mai ales pentru că iubesc atât de mult arhitectura din vechile orașe din Moldova și Valahia, Dobrogea, Transilvania, Maramureș și Bucovina, datorită muzicii lui George Enescu, a concertelor ansamblului Archæus din festivalul de la Kromeritz, a muzicii lui Ștefan Niculescu și a lui Liviu Dănceanu pe care am auzit-o anul trecut la același festival, a interpretării pianistice a lui Dinu Lipatti. Din păcate muzica românească este aproape necunoscută în țara mea, cu excepția lui George Enescu. Cred însă, că acum ar fi momentul cel mai favorabil de a face cunoscută muzica voastră în Slovacia. Bisericele ortodoxe ca și cimitirele din Maramureș ne-au cucerit deja inimile. Cred că muzica românească cu fundalul său bizantin, neprofanat încă nici de atingerea comunismului, va avea o putere de penetrație extraordinară. Zonele Suceava, Neamț, Bacău și în special Nordul Moldovei și Transilvania poartă mesajul cel mai bogat al tradiției voastre - al sacrului și al sacrificiului.

A consemnat
Rodica DĂNCEANU

Carletta - Elena BREBU

Dincolo de surâsul Monalisei

Când a debutat în 2005 cu volumul „Poezia îmi stătea pe genunchi” (Iași Ed. „Universitas-XXI”), Dan Petrușcă a fost întâmpinat cu extaz de cei cu adevărat interesați de calitatea creației, pe de o parte, dar cu vădit scepticism de aceea care numărău ghioceii de la tămplele poetului, mai interesați, parcă, de vârsta la care a avut loc debutul, decât de probitatea valorică a produsului cultural în sine. Ca și atunci, și azi, consider că aceste reacții (umane, și, mai ales, românești) ne fac tributarii unei mentalități păguboase.

Ceea ce este cu adevărat important însă, constă în impactul fulminant pe care versurile lui Dan Petrușcă l-au avut ulterior, mai cu seamă în rândul tinerilor care l-au transformat într-un adevărat „bard”, recitându-l în diverse cluburi și adunări culturale din București. Aceasta a fost o demonstrație a ipotezei „augurale”, ce poartă semnătura d-lui Gh. Iorga: „Dacă va mai scrie, Dan Petrușcă are toate șansele să se facă simțit în literatura de astăzi. Are tot ce-i trebuie unui poet valoros și ceva pe deasupra: cultură poetică. Volumul de versuri, cu care debutează atât de târziu, încheie o îndelungată și sinuoasă etapă de căutări ale identității de sine și de clarificări ale parcursului poetic. O «innodare» a firelor trecutului cât o împăcare. Semn că viitorul are noimă.” (cf. contracoperta 8 – vol. „Poezia îmi stătea pe genunchi”, Iași 2005).

Și iată că la Simpozionul de Estetică – ce a fost găzduit de Fundația Culturală „George Apostu” Bacău – s-a lansat de curând într-un fast cultural demn de invidiat cel de-al doilea volum semnat de Dan Petrușcă: „**Toate-s cam de pe când**” (Iași, Ed. „Universitas-XXI” 2008), ediție prefațată de Constantin Dram și postfațată de Cassian Maria Spiridon.

Înregistrând adevărate performanțe în stil, deturnând tonul baladesc-ludic din primul volum spre o metaforă interiorizată, spre o asociere contemplativ-ironică a matricei ființei și modul de redare scriptică a emoției celei mai pure, poetul aduce de această dată o replică valorică de grație scepticilor, cărora le demonstrează (fără intenție – la cum îl cunoaștem) că praful timpului devine pulbere de stele când geniul nativ dublează efortul creator! Charismatic, un adevărat om-spectacol atrage atenția esteticianului Grigore Smeu: „...am întrebat în dreapta și-n stânga cine-i Dan Petrușcă. Așa se face că, la sfârșitul lui noiembrie 2007, l-am cunoscut /.../ Și prezența fizică a lui Dan Petrușcă m-a șocat. În loc să am în față ludicul guraliv din unele versuri, mi-a fost prezentat un blond înalt, așa, cu «moacă» de lord stilat, căruia nu-i plac străinii, retractil, prea puțin comunicativ. La urma urmei, un ins surprinzător ca propriile-i versuri. Care te ademenește, fără să se lase ghicit până la capăt. (...) Una din trăsăturile cele mai personalizante ale liricii lui Dan Petrușcă o constituie puritatea catifelată a stilului, a limbii.” (cf. op. cit. - p. 83-84).

Dacă unii au identificat în volumul de debut unele „preluări” sau adaptări de motive din lirica modernă anterioară, de data aceasta, cu noul volum Dan Petrușcă impune detașat un stil curat, nou, încărcat de un patos moderat dar profund așezat într-un limbaj inconfundabil, imposibil de imitat care-l caracterizează și în comunicările savuroase cotidiene.

Iubita-decupată parcă din toate formele imaginarii artistice, se oglindește pur în adâncurile afective ale eului liric; fiziologicul se-mbină cu planul spiritual și cu cel sentimental, răsărind apoi immaculat ca-n zorii mitului adamitic: „Eram cu ea în mirosuri/ iuți în papile cu zimiți în /incendiate secreții/ ne jucam în oglinzi într-o carte/ care în niște pagini cuminiți/ dintr-odată zicea despre moarte// tocmai când mai mult o iubeam/ ca un nap știi tu ca o /telină adormită timid/ într-un arbore de cacao// asemenea unui strugure gureș/ îi stropeam cerul gurii în iureș/ dacă în bibliotecă nu mă-ntâlnea/ sau dacă/ mă iuțea o ceapă afrodisiacă// leneș călăreț între brusturi tineri/ promoroaca i-o scuturam într-o/ noapte de vineri/ și uneori rătăcit într-o piele/ de vânăță// în patul de sămbătă/ știu imi spuneai mireasma/ de scorțișoară e mai veche/ toate-s cam de pe când sub duș/ sau în rai eram o pereche// o iubeam mai tipau niște străzi/ alergând de-afară în casă/ ce frumoasă era sănii ei ce zăpezi/ fierbinți suspendate/ deasupra mesei în bucătărie/ unde trupul mi se desface/ în

simțuri și-nvie// în grădini mai/ nechezau niște meri o iubeam/ înflorit în canalizare/ sau în zid cu fructe pe dealuri/ în zare// mâinile ei mă cojeau foarte/ încet până la miezul albastru și până/ la sămburi ca o stăpână.” (op. cit. – p. 27-28)

O alegorie a simțurilor, un evantai de emoții, o suită de simboluri mascate într-un ezoterism transparent pe alocuri și un iz de amintire, o smulgere din neant prin iubire – văzută ca unică rațiune pentru a mai face față zilei ce vine... toate formează o poezie vie, densă, cochetă stilistic: „Atât de mic eram atât/ de prost și de firav până-n gât/ sâțul de viață și mimam/ iubirea moartea până m-am/ răstălmăcit pe

limba mea/ și-a apărut pe lume ea// nu c-ar fi fost/ nici că era/ insinuată fără rost/ în carnea mea/ și fără tâlc// tăcea privind la mine mălc/ ca roua se ținea ca răia/ până la ultima dintăia/ zi nesătulă cu venin/ legat și liber să mă-nchin// un lapte gales stă să-mi placă/ din țâța ei de promoroacă/ frumoasă Doamne mă mai mușcă/ sub pleoape-ntinsă goală pușcă/ și ploie de sfărcuri și cu nuri/ și miere-având la-ncheieturi/ și a pășuni duhning a flori/ după urechi la sub-suorii// din gând nu mă puteam trezi/ lătrau și orele-ntr-o zi/ țipa și-n coaste-un hoț de junghii/ moț delicat în nord de unghi/ catifelat și umed tot/ îl gust cu degetul îl pot/ stărni apoi cu vârful limbii// se-aprind frisoane pe la stîngii/ și slăbiciuni pe la genunchi/ prin oase tulburi prin rărunchi/ și nici nu știu ce ești/ mișto putoare din povești/ din ce coclauri te ivesți// și te nașteam de nu erai/ în iadul meu făcut din rai.” (op. cit. – p.29-30)

Ludicul pare subordonat senzorialului, contemplația este „trezită” printr-o freneză a cărni transpusă în cel mai sincretic mod posibil într-un oximoron cald, straniu și catifelat. Melosul baladesc, această cadentă ce cores-punde mișcării trupești, pare a se reflecta în poemele lui Dan Petrușcă într-un tragism al limitării ființei la un timp al iubirii și un timp al morții – între care nu au loc alte coordonate. Înșuși verbul „a fi” este un auxiliar al lui „a iubi”, „a adula” etc. „Eu” nu există decât ca reflectare în oglinda perfectă a lui „tu” – care devine, astfel, unitate de măsură a personalității celui veșnic îndrăgostit: „Tu care ești care nu/ ești pipăibilă și cu/ imagini otrăvit frison/ și-un bip scurmând în telefon/ să vii din nou să te invoc/ din pat străin din nenoroc/ să te conjug să te declin/ cu vorbe tulburi cu pelin// haide ieși arată-mi-te/ rupe-mi carnea și trimite/ semne vreas-curii firmituri/ cu desuuri cu prescurii/ când nu-i nici tipenie/ de om sau vedenie/ într-o noapte/ tac și spun// cât eram de rău de bun/ te iubeam pe scări și-n gând/ prin biserică și flământ/ dezgolită și în rochii/ te sorbeam gemând cu ochii/ toată dintr-o răsuflare/ ce-aveai tu și alta n-are/ nici acum și nici atunci// fără lege și porunci/ să mai joc cu tine încă/ te lipeai-mi dădeai o brâncă/ trupul tău cu mirodenii/ m-amețea isca vedenii/ jar rădea adânc sub spuză/ precum țâța ta sub bluză/ o minune și-n călcăi/ dulce acru să rămâi// stam în rând cu păcătoșii limba printre buze roșii/ o simteam/ pe o vertebră// gheață pe buric și febră/ astăzi ieri trecea și mâine/ piele de cățea de câine/ să mă gudur latru uși/ pe la inventând mătuși/ te între imagini pierd/ tocmai când să te dezmierd// (...) arzând pe-un rug din evul mediu/ să joci în flăcări belalii/ și strânsă-n blugi să pleci să vii/ c-o limuzină c-un tramvai/ să te trimit la naiba hai.” (op. cit. – pp.31-34)

Tot ce pot spune ... dincolo de patosul evident al lexicului, este că poetul Dan Petrușcă redefinesc poezia, restabilește o metafizică a tragismului ființei, privind constant efemeritatea ca pe o plată pentru fericirea paradisiacă; iubirea însăși este nimic altceva decât o răstălmăcire altruistă, o răstălmăcire a eului, o rupere de banal și caduc, un carnaval al simțurilor o adiere a primăverii ce înflorește sălbatic, acerb, etern...

• Alina Cozma Antoane

Născut din coasta romanului **Supunerea** (2006), **Cât ar cântări un înger** dezvoltă filonul simbolic deschis anterior, reluând de la un anumit punct povestea straniului Basarab Zapa, în jurul căruia se învârtă acum întreaga țesătură narativă și de semnificații. Bătrânului cerșetor, mort în urma bătăilor primite cu prilejul unei anchete condusă de Nicolae Crăciun, i se reconstituie traseul existențial, prilej pentru autor de a trimite la evadarea sa din îndepărtata Siberie, la experiențele sale labirintice tibetane, unde Dorji Lama îl inițiază în tainele trupului și ale sufletului, la Germania lui Hitler dispusă a investi sume uriașe pentru o expediție care urma să afle secretele călugărilor budiști. Considerat un cunosător al Orientului, de unde reușise să scape în mod miraculos, întorcându-se teafăr după câțiva ani, îngerul de poduri este racolat la Cernăuți și adus în Berlinul anilor premergători Celui De-Al Doilea Război Mondial, unde i se va atribui rolul de călăuză în expediția condusă de profesorul Beger. Înțelegând că, de fapt, totul era o încercare de a afla secretele lumii tibetane (cum să te faci nevăzut sau cum să zbori cu viteza vântului) pentru a fi folosit în scopuri militare de armata germană, el fuge, ascunzându-se la Peta, unde încearcă să treacă neobservat. Întâmplare sau nu, aici îl va întâlni pe Cezar, copilul-minune al Petrei, căruia îi va deveni protector, ajutându-l să se întorcă în propriul corp după momentele în care se dematerializează.

A ști și a putea

Se poate spune că romanul se situează, într-un anumit sens, între a „ști” și „a putea”, paradigme esențiale pentru valoarea lui simbolică. Inițiatul Basarab Zapa știe, are acces la taine care depășesc înțelegerea oamenilor obișnuiți și a autorităților comuniste, ceea ce îi va provoca, în cele din urmă, moartea. Însă nu poate. Încercarea de a se ascunde la capătul țării, la Peta, sub masca unui umil cerșetor care trăiește din mila Petrei, eșuează printr-o fatalitate care îl leagă de destinul lui Cezar. Singurul capabil de a-l readuce pe băiat înapoi din călătoriile sale paranormale, în care spiritul i se detașează de trup, Basarab uimește și atrage atenția preaputernicului tovarăș Todor Grancea, care îi încredințează lui Nicolae Crăciun misiunea ultrasecretă de a-l cerceta pentru a preveni orice i-ar fi putut periclita cariera strălucită care îl aștepta la centru.

Încercările activistului de a afla ceva de la Petra, pe care o ajută, făcându-i rost de alimente de la cantina partidului, eșuează întrucât femeia pare a nu ști nimic despre evenimentele neclare petrecute în oraș în vremea războiului, când un grup de manifestanți fusese atacat cu camioanele de către comuniști, iar Poșta, prădată de o sumă importantă. Nici Basarab nu cedează la interogatoriu, stăpânindu-și tentația de a spune ce știe prin practici învățate de la Dorji Lama. Așa că jaful va rămâne o enigmă, iar autorul, Grancea, își va putea urma cariera mărețată în București.

Pe de altă parte, Cezar este înzestrat cu puterea de a prevedea viitorul, fapt care îi înspăimântă pe cei din jurul său și care ridică semne de întrebare.

Această putere îl apasă, băiatul neștiind să o controleze și având nevoie de protecție. Moartea bătrânului său prieten cauzează și moartea băiatului întrucât, părăsindu-și trupul de adolescent, nimeni nu îl va mai ajuta să revină. După mușamalizarea cazului, Crăciun se întoarce liniștit la București, unde va putea raporta îndeplinirea misiunii sale și, mai mult, va aștepta cu nerăbdare ca ultima profeție a lui Cezar

• Doina Munteanu

Roman cu îngeri și oameni

(aceea că marele Grancea va fi împușcat și înlocuit chiar de către cei în care a crezut) să se împlinescă.

Ocroțitori și supraveghetori

Problematica romanului poate fi discutată și din perspectiva relației ocroțitor-supraveghetor în funcție de care se conturează valoarea simbolică a personajului Cezar. Deși nu își înțelege exact puterile, băiatul conștientizează că acestea îl pot pune în pericol, întrebând și întrebându-se: „– Basarab știa, dar nu putea. Eu pot, dar trebuie să aflui. Pe mine cine mă apără, cine mă ocrotește de acum până la sfârșit?” Se luminează astfel unul dintre aspectele fundamentale: acela al relației dintre ocroțit și ocroțitor, al simbiozei ciudate dintre „băiatul născut, iar nu făcut” al Petrei, și cerșetorul Basarab, aciuat la Peta de nu se știe unde. Rolul de ocroțitor și-l asumă însă și Crăciun. Inutil, întrucât Cezar simte amenințarea și îl respinge constant. Pretinsul protector e, în fapt, un supraveghetor, blând cu Petra și copilul, de la care speră să afle ceva despre trecutul lui Grancea, sau violent până la brutalitate cu Basarab, de la care nu reușește să scoată nimic.

Întuneric și lumină

Într-un anume sens, romanul poate fi văzut și ca o parabolă construită pe relația dintre lumină și întuneric. **Cât ar cântări un înger** propune un alt mod de percepere a celor două, sugerând că în anumite situații ele pot avea o valoare inversă celei pe care le-o atribuim în mod obișnuit. Nu întâmplător, Basarab deprinde în Tibet taina de a se învăli în întuneric, de a se dematerializa, sustrăgându-se suferinței. Astfel, folosirea becului de 150 de wați la anchetă nu îl deranjează câtuși de puțin, el reușind să emane un întuneric protector care îl uimește pe anchetator. Obișnuit cu întunericul, pe care îl caută și de care se folosește, bătrânul se opune luminii și rezistă, conștient că unele adevăruri nu pot fi spuse întrucât nu pot fi suportate sau înțelese.

Cât ar cântări romanele lui Eugen Uricaru

Mult. Chiar foarte mult prin comparație cu situația prozei actuale. Parte a unei serii „care promite că va dezlega și alte enigme ale sufletului omenesc”, **Cât ar cântări un înger** se încadrează în categoria romanelor parabolic-simbolice care abordează evenimente complicate din istoria relativ recentă a României. Dincolo de tematica ofertantă (sunt convins că scriitorul nu se va opri aici), am avut totuși sentimentul unei erodări, al tocirii mijloacelor, al diluării mesajului, semne că prozatorul ar trebui să dezvolte către alte zone raportul dintre Individ și Istorie. O va face întrucât are puterea de a extrage miezul, de a merge la țintă, la sensurile ultime ale existenței, de a aborda problemele complexe ale sufletului uman.

Chiar dacă mai puțin reușit decât **Supunerea**, romanul de acum păstrează marca inconfundabilă impusă de Eugen Uricaru, care, orice s-ar spune, rămâne unul dintre prozatorii contemporani importanți. Prin încercarea de a surprinde consecințele nefaste ale vieții individului care trăiește în epoci tulburi, scriitorul este comparabil cu Mircea Daneliuc, ambii ilustrând cu succes și cu forță epică o preocupare a romanului românesc postdecembrist: aceea de a vorbi despre dramele cauzate de regimul comunist.

* Eugen Uricaru, **Cât ar cântări un înger**, București, Editura „Cartea Românească”, 2008

Ioan Dănilă

**Româna corectă
(prin întrebări
și răspunsuri)**

Circulă de o vreme în mediul studenților filologi cartea lui Ioan Dănilă, cadru didactic la Facultatea de Litere a Universității Bacău, *Româna corectă (prin întrebări și răspunsuri)*.

Apărută la Editura Bic All, București, 2005, după difuzarea normelor din DOOM2, are avantajul de a fi fost elaborată în timp (1994-1997 și 2002-2003), pe măsură ce testele au fost publicate în pagina „Cultură-învățământ” a ziarului „Deșteptarea”, dar de-a fi respectat ortografia actuală (autorul operând modificările de rigoare).

Cu o sferă largă de preocupări, spre deosebire de majoritatea lucrărilor de același tip recent apărute, aceasta este gândită pentru intelectualul de orice fel care pretuiește limba română, aspiră să o cunoască și să o folosească performant și competent.

Ne-a atras atenția introducerea „Norma lingvistică, între știință și convenție” (expunere de ținută universitară, dar accesibilă), care își propune elucidarea conceptelor de *normă, normă lingvistică, normă științifică, normă convențională*. Considerațiile se adresează, în principal, profesorilor, institutorilor, studenților, adică practicienilor, pentru ca aceștia, în demersul didactic, să aibă siguranță și, la nevoie, să ofere explicații clare celor pe care îi instruiesc. Din aceeași introducere („Româna normativă, *hic et nunc*”), reținem explicațiile privind folosirea materialului care a făcut inițial obiectul rubricii „Din «capcanele» limbii române” din cotidianul băcăuan, intenția de a urma drumul „de la simplu la complex, de la cunoscut la necunoscut, de la apropiat la depărtat”, precum și responsabilitatea autorului, care are permanent în vedere sistemul limbii și legile ei.

Așa cum promite, testele sunt echilibrate, de natură să estimeze mai multe compartimente: ortoepie, ortografie, morfologie, sintaxă, lexic etc. Conțin cerințe diversificate, cele mai multe urmărind „corectitudinea și greșeala” sau „limba română, între corect și incorect”: „Alegeți forma corectă”, „Extrageți forma greșită”, „Alegeți pronunția incorectă”, „Anulați forma incorectă”, „Descoperiți greșeala”, „Corectați enunțurile greșite” etc. Răspunsul adecvat ar putea veni aici din partea oricui stăpânește foarte bine limba maternă.

Gradul de complexitate al problemelor crește însă dacă este vorba de analiza unei fraze cu ambiguități, de structuri sintactice complicate, enunțuri eliptice, sensul unor cuvinte livrești, ortografierea unor xenisme.

Fac obiectul întrebărilor și răspunsurilor texte de factură diferită, literare și nonliterare: poezie, proză, fragmente de editoriale din „România literară”, știri mondene din „V.I.P.”, cronici sportive, regulamente de ordine interioară, monologuri cu scop de divertisment, texte de muzică ușoară, scrisori ale unor celebriități, dezbateri din emisiunile de radio și televiziune.

Cartea profesorului Ioan Dănilă ne-a amintit limba română din toate registrele și perioadele ei de evoluție; ne-am bucurat să revedem, pentru analize sau comentarii, texte populare sau aparținând lui Eminescu, Coșbuc,

Creangă, Delavrancea, Sadoveanu, Nicolae Iorga, Camil Petrescu, Marin Preda, Nichita Stănescu etc.

Este lucrarea „Româna corectă (prin întrebări și răspunsuri)”, din câte cunoaștem, o tentativă rară de punere în discuție a unor aspecte lingvistice existente în manualele de limba și literatura română sau de alte specialități. Uneori, se simte adeviziunea la propunerea autorilor și acceptarea soluțiilor, insistându-se asupra aspectului formativ al exercițiilor, altelei transpare vigilența lingvistului care semnaleză interpretările plurivoce sau rezolvările greșite. Experiența didactică îl conduce pe profesorul Ioan Dănilă la o abordare pertinentă a faptelor de limbă, facilitând transferul și prevenind interferența. El explică, de exemplu, pluralele *zmei/zmeie* ale substantivului *zmeu* „personaj fantastic, din basm”, „Jucărie” și arată confuzia rezolvitorilor care indică pluralul *zmee*, prin analogie cu *procedeu/procedee*, ignorând istoria limbii.

Ni se pare benefică insistența asupra derivatelor de la toponime, căci nu de puține ori vorbitorul obișnuit, conștient de o posibilă eroare, evită să spună *sofiot, bruxellez, ciadian, napolitan, madrilen* (ceea ce înseamnă un vocabular mai sărac) sau nu recunoaște sensul neologismelor *monegasc, ivorian, malgas, bordelez, levantin*, deși a auzit de Monaco, Coasta de Fildes, Madagascar, Bordeaux, Levant.

Oportune ni s-au părut exercițiile axate pe scrierea compuselor care comportă dificultăți; complicațiile, existente oricum, cresc după modificările introduse de DOOM2 (datorită unor inconsecvențe, semnalate de specialiști). Cel care parcurge testele are avantajul de a-și verifica cunoștințele chiar în cazul unor cuvinte neînregistrate, din păcate, în DOOM2, dar care figurează în dicționarele de neologisme sau sunt nume proprii frecvent utilizate, cu forme multiple.

Se pun în discuție, bine selectate,

subiecte pentru concursuri de admitere în licee și școli profesionale, conținutul probei de limba și literatura română de la Facultatea de Litere a Universității Bacău, subiecte pentru bacalaureat din Republica Moldova, rezolvarea unor cerințe din culegerile de analize gramaticale mai vechi, calitatea științifică a întrebărilor și răspunsurilor din revista „Robingo”, editată de Redacția „Jocuri și concursuri” a Televiziunii Române sau din rubrica „Ghid radiofonic de exprimare corectă” de la „România - Actualități”.

Cartea face educație lingvistică, pentru că răspunsurilor care se dau la problemele controversate li se adaugă explicația, demonstrația, argumentul „autorității”, trimiterea la sursa bibliografică și invitația la... meditație (exemplu: „Legea pentru folosirea limbii române în locuri, relații și instituții publice”).

Lucrarea profesorului Ioan Dănilă se bucură și se va bucura de circulație și audiență, pentru că limba română trebuie exersată, iar maniera propusă este agreabilă.

Laura ANGHEL

Horia Gârbea

**Trecute vieți de fanți
și de birlici. Viața și,
uneori, opera personajelor**

În cel mai recent volum al său, **Trecute vieți de fanți și de birlici. Viața și, uneori, opera personajelor** (Editura „Cartea Românească”, București, 2008), Horia Gârbea face o scurtă și superficială indexare a literaturii române, din punctul de vedere al reprezentativității unor personaje literare pentru epoca în care se desfășoară acțiunea anumitor romane, nuvele sau

piese de teatru. Intenția autorului este anunțată încă de la început: „Paginile ce vor urma încearcă să rezume condiția personajelor semnificative ale literaturii române. Sunt cuprinse cele ale prozei și teatrului, mai puțin ale poeziei epice, deloc cele ale prozei fantastice, basmului etc.” Motivul? Cele din urmă „nu operează cu ființe reale, ci își asumă din start irealitatea personajelor”.

Trebuie spus că efortul lui Horia Gârbea nu este unul concentrat, iar ideea acestui volum nu a apărut peste noapte, după un vis inspirat de nu știu ce muză poznașă. Această carte reprezintă, de fapt, rezultatul punerii cap la cap a unor eseuri publicate în „România literară”, eseuri pe care, personal, le-am urmărit cu interes încă din anul 2006, fără a mă aștepta să le găsesc, la un moment dat, reunite într-un volum, sub un titlu jucăuș. Trezând de la așteptările mele, irelevante în acest caz, direct la așteptările cititorului, putem spune că încercarea lui H. G. încântă și dezamăgește deopotrivă, în funcție de poziționarea pe care alege fiecare să o aibă înaintea acestor eseuri. Retușate într-un stil aproape caragialesc, personajele alese de autor fac deliciu cititorului, obligându-l, într-un fel, să se oprească asupra unor aspecte livrești, pe care altfel, la o lectură nedirijată, le-ar fi trecut cu vederea.

Horia Gârbea vorbește fără complex despre această „istorie a vieții personajelor literare”, cu moravurile și tabieturile sale, cu prăbușirile și momentele ei de excelență. Mai mult, eseistul se aventurează și în unele aprecieri pseudocritice, numindu-l pe Rebreanu „un campion al descrierii actelor erotice produse prin înțelegerea părților sau prin violență”, ori referindu-se la relația stabilită între personajele clasice, relație văzută ca un „rezervor de senzualitate neconsumată”. Cu alte ocazii, autorul nu ezită să lovească năprasnic prin vreo sentință, cel puțin pripită: „În concluzie, sexul face parte din viața personajelor mai mult totuși decât din cea a oamenilor reali. De aceea literatura place!”. Acum, nu putem ști sigur dacă sexul face parte, în mai mare măsură, din viața personajelor, decât din cea a oamenilor reali; după cum nu cred, chiar dacă ar fi așa, ca acest lucru să constituie motivul pentru care „literatura place”.

Pe de altă parte, cazistica lui Horia Gârbea, oricât de ingenioasă și abilă ar fi, se reduce, indiferent de scopul urmărit, la aceleași lucrări, ale aceluiași scriitor: Rebreanu, Marin Preda, Camil Petrescu, I. L. Caragiale, Mateiu Caragiale, Sadoveanu, G. Călinescu, Ionel Teodoreanu, Mihail Sebastian, Cărtărescu, Kirilșescu, Eugen Barbu și alte câteva nume de care H. Gârbea se folosește în joaca sa de-a literatura.

Trecute vieți de fanți și de birlici. Viața și, uneori, opera personajelor este, până la urmă, un volum care se apropie de stilul sprintar al publicisticii și mai puțin de cel sobru, scortos, al studiului literar. Dincolo de unele scăpări inerente stilului, rămânem cu o lectură încântătoare, ușoară, de duminică după-amiaza. Nimic mai mult.

Ovidiu CAPĂȚĂ

• Ion Mihalache - Portret „Robert Vraciu”

Sânziana Mureșeanu

Ultima Medină

În a cincea carte de versuri, **Ultima Medină** (Editura „Casa Cărții de Știință”, Cluj-Napoca, 2008), Sânziana Mureșeanu își construiește discursul poetic pe arhitectura unui loc mirific, aparținând orașului Marrakech (Maroc). Partea veche a orașului se numește Medina și este renumită pentru grădinile monumentale și o arhitectură pitorească, atrăgătoare prin labirintul de strădute ce adăpostesc o lume exotică, în care viața freacă la maximum. La drept vorbind, punctul itinerant al Medinei este pentru autoare mai mult o metaforă, întrucât spectaculosul de aici se proiectează în ființa autoarei, care, la rândul ei, emprentează prin ea însăși, prin fascinația poeziei, sufletul unui ținut inedit, în care verbul primordial este Viața. *Piața din Marrakech* e una din piesele de rezistență ale volumului de față: „Strigă Viața/ Ca din gură de șarpe/ Strigă/ Și nu are cine s-o oprească/ Fragilă ghirlandă/ Gâtul ei se rotește./ Se înalță.../ Nimeni nu îndrăznește/ Să-i pună pumnul în gură/ Mușcătura ei e ucigătoare/ Moartea și-a astupat urechile/ Și-a rupt-o la fugă/ Peste zidurile roșii/ Germinare usturătoare/ Căinii s-au lipit de pământ/ Pășările de cer.../ Ca argintul rece/ Trece viața prin toate.../ Le separă/ Le îmbracă în Singurătate./ În A Fi le îmbracă/ Arde Moartea/ Ca un tăciune/ La focul ei/ Nu ne mai putem încălzi.”

Apropierea Sânzianei Mureșeanu de Bacovia s-a făcut deja de către anumiți critici. Retorica din **Ultima Medină** nu este bacoviană, dar registrul tematic este sub incidența simbolismului și a postsimbolismului. Găsim aici tristeți, singurătăți apăsătoare, clipe de deziluzie, de disperare, litanii sepulcrale. Materia și spiritul sunt privity și în faza lor inferioară de descompunere, de despiritualizare. La fel ca în simbolism, erosul nu împlinește, „nu aduce fericire”, ci dimpotrivă melancolie, e un eros apăsător: „*Dragostea ta/ E înspăimântător de grea.../ Ca o pădure pustie/ Ca o gramatică moartă/ Dragostea ta/ Nu aduce fericire/ Este flămândă de suferință/ Îmi dai târcoale/ Periculoasă./ Nu dă semne/ Că m-ar recunoaște/ Dragostea ta/ Este roșie./ Desfăcută din sine/ Țesută pe dos./ Prin lungile ei/ Canale interne/ Sufletul meu/ Rătăcește./ Piele și os!*” (*Saga mediteraneană*). Dar, deși hărăzitoare, egoistă, posesivă, totuși această dragoste este împărțită și autentică, vie („roșie”) prin chiar febrilitatea ei.

Sânziana Mureșeanu recunoaște dualitatea firii umane, dar nu o face cu resemnare, ci cu revoltă, ea se miră de coexistența elementelor telurice și metafizice în propria-i intimitate și le autentifică drept „ireconciliabile”. Ar vrea să fie numai spirit învăluit în lumină, își *acceptă* realitatea de-a fi plămădită și din lut, ca pe un blestem. Sânziana Mureșeanu cultivă simbolurile, idealul ei este Marea Taină. Dintr-un astfel de univers liric nu putea lipsi limbajul metaforic, metafora cu sensul ei grav: „unghiul lacrimal al zărilor”, „Fluviul revărsat al însemnelor”, „Brusc, într-o singură noapte/ Zămbetul obiectelor/ A dispărut.”, „Frumusețea/ Nu are nevoie de Eternitate.” O altă poezie – în care limbajul este înzestrat artistic prin numeroase figuri de stil, metafore, epiteze, metonimii, repetiții și chiar subtile personificări – este intitulată

Singapore. Titlul însuși trebuie este decodificat, pentru că numele orașului Singapore este dat de unirea a două cuvinte de origine sanscrită: *singa* (*leu*) și *pura* (*oraș*). Din poemul de o întindere mai largă, cităm aici partea a V-a: „Soare sălbatic./ Soare cu limbă roșie./ Tribală./ Soare exaltat./ Soare ce se repede/ Ca un orfan/ În bratele fiecărei femei./ Soare-led/ Soare-Miel/ Soare-Leu./ Soare nesărat./ Soare spasm./ Soare peste toate...// Soare Dincolo/ Ne-soare Aici/ Mîntea mea./ O confuzie solară/ Carnea mea./ Coridă cu capitel corintic// Singapore./ Conștiință a Soarelui!”

Cele mai frumoase texte ale volumului mi-au părut cele în care autoarea devine confesivă. Când reprimarea de sine dispare cu desăvârșire. Când se caută pe sine, se autoanalizează, trece spontan de la stări de tandrețe și grație la stări de revoltă expansivă. Firea îi este când calină, când vulcanică, după propriile spuse „ceas cu bombă”. E retracilă, dar depășește ca să folosim tot o expresie inedită aparținând autoarei, „limitele frunzei”. „M-am prefăcut în Cerc./ M-am înconjurat/ De nenumărate ori/ Ca o livadă./ Ca o zi de vară/ Cu turmă și cuc.../ Mi-am aprins foc sub limbă./ Foc sub tropical umed al creștetului./ Am pășit timid./ Ca preotul/ În odaia răsfrântă/ A celui pe ducă/ Eu și cu Mine./ Ce Joc nesfârșit/ Ce gânduri/ Ce taifas./ Ce gossip planetar/ Ce zodie plină de fruct/ Ce noapte de Crăciun!// Eu împreună cu Mine.../ Cătă nestatornicie./ Ce joc./ Ce mai ceas cu bombă!” (*Joc*)

Sânziana Mureșeanu e o autoare rafinată, cu forță imagistică. În versurile ei nu lipsesc savuroase elemente livrești. Ea devine poetă pentru că se închină cu grație Cuvântului, îi recunoaște sacralitatea și îl folosește într-un stil cât se poate de personal, scriind „Despre tot ce trece/ Despre vântul uscând amintirile/ Despre semnătura/ Sacră/ Sărată/ De la începutul fiecărei pagini.”

Violeta SAVU

Cornel Galben

Personalitățile Bacăului

Bun cunoscător al trecutului cultural local și pasionat cercetător al arhivelor, Cornel Galben a profitat de împlinirea a 600 de ani de la atestarea documentară a Bacăului, tipărind în 2008, la Editura „Corgal Press”, lucrarea intitulată ușor pretențios **Personalitățile Bacăului**. Spun asta pentru că unii dintre cei incluși în volum nu au ce căuta acolo, fiind departe de ceea ce dicționarul dă ca sens al cuvântului „personalitate” (fie că ne referim la ideea de valoare într-un anumit domeniu, fie la notorietatea cuiva), iar pe de alta, fiindcă alții, care ar fi meritat-o, au fost omiși. Fie că ne plac sau nu, mă gândesc că și politicienii sau preoții ar fi meritat să fie luați în calcul. Cred că formula **Personalități ale Bacăului**, mai modestă și lipsită de pretenția de exhaustivitate (pe care o presupune folosirea articolului hotărât), ar fi fost, în acest caz, mai nimerită.

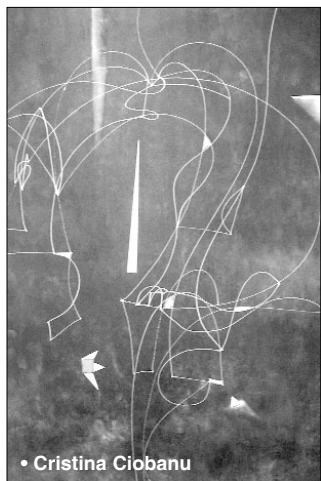
Cartea însușește 96 de profile, acoperind domenii diverse, de la sport sau avocatură la medicină sau literatură. O fi mult, o fi puțin? E de discutat. În orice caz, autorul precizează că „...din cele (sic!) mai bine de 200 de băcăuani valoroși născuți în Bacău, doar jumătate se regăsesc în profilele

(sic!) inserate în cuprinsul paginilor de față.” (p. 6). Ceea ce vrea să însemne că s-a recurs la un criteriu valoric, pe baza căruia a fost făcută o selecție riguroasă. Privind doar cuprinsul, am îndoieli că lucrurile au stat întotdeauna așa. Mă întreb dacă toți cei aleși sunt reprezentativi și dacă numele lor spun ceva cititorului avizat sau băcăuanului de rând. Unii dintre cei incluși în paginile cărții sunt absolut necunoscuți, iar alora li s-ar potrivi sintagma pe care a consacrat-o Al. Piru, „personalități”. Din fericire, numărul acestor personalități de carton este redus în comparație cu acela al oamenilor cu adevărat importanți pe care i-a dat Bacăul de-a lungul anilor.

De regulă, prezentările sunt pertinente, bine documentate, cu bibliografia actualizată și cu referințele necesare. Mai ales în cazul celor unde lucrurile s-au așezat. Când vine însă vorba despre tineri, situația se schimbă. Locul informației exacte pare a fi luat de aproximări. Citind referințele unora dintre ei (câțiva îmi sunt chiar colegi: Camelia Cmeciu, Violeta Preda, Bogdan Pătruț etc.), am avut senzația de citare din C.V.-urile lor. Soluție extrem de comodă, dar discutabilă din punctul de vedere al obiectivității și al acurateței științifice. O probabilitate (nu însă și scuizabilă) grabă, trebuie să-l fi împins pe Cornel Galben să preia, cu bună credință, informațiile. În schimb, când vine vorba despre personalități de odinioară (aleg la întâmplare nume ca Victor Anestin, George Bacovia, George Bălăiță, Mircea Cancicov, Ovidiu Genaru etc.) mâna profesionalistului se simte. Informația este bogată, luată de la sursă, cu trimiteri exacte, pe referințe critice abundente sau chiar complete. Își fac loc uneori și judecăți de valoare exacte, care dovedesc virtuțile critice ale autorului. Lui Eugen Budău, spre exemplu, i se alcătuiește un portret echilibrat, bazat pe activitatea sa de profesor și publicist, tușa finală stabilindu-i cu exactitate rolul în istoria culturală a Bacăului: acela de a fi scris o operă capitală, **Bacăul literar**.

Dincolo de scăpările inerente, **Personalitățile Bacăului** rămâne o lucrare meritorie și necesară unui oraș cu o existență de secole cum este Bacăul. O carte de identitate și, în același timp, o carte de vizită. Iar autorul, Cornel Galben, confirmă că e din stirpea aleasă a trudnicilor întru cunoașterea trecutului și a adevărului.

Adrian JICU

• Cristina Ciobanu

Dumitru Brăneanu

Pe muchie de poem

Poetul crede în forța purificatoare a cuvântului, iar **Pe muchie de poem** (Editura „Ateneul scriitorilor”, Bacău, 2008) surprinde prin profunzimea discursului liric și prin acuitatea imaginii susținută de firul ideatic. O atmosferă livrescă aduce cuvântului noi conotații, dar în volum domină știința regizorală: „mă cațăr-nălucă/ spre lumina din mine/ stafii green-peace/ îmbălsămează ultimul fir de iarbă/ pe muchie de poem/ memoria morții/ prinsă de păianjenul visului”. Poetul se desprinde de paradigma optzecistă, dezvăluind o voce poetică originală: „sorb dimineți de sânziene/ și-n necunoscut mă afund/ până la roua izvorului/ sămânța prelungeste ziua/ cu o floare/ dar nimeni nu știe/ lipsa noastră/ hoțeașcă frumusețe/ femei înnoptează/ în atrium dinspre mâine/ un șarpe galben/ mușcă din iubire”.

Dumitru Brăneanu este un poet profund. Își construiește poemul cu inteligență și luciditate: „timpul s-a diluat prelung/ ultima amintire respiră/ foc de gutui/ confuzia zilei fără ieșire / ce mă obligă să trăiesc pe străzi nevăzute/ n-am să fug niciodată/ să fiu cel ce n-am fost / în propria-mi captivitate”. Lumea poemului este evanescentă: „întunericul împinge stelele/ tot mai adânc în necuprins/ inserarea sângelui/ peste sănii pământului/ spațiul rotund/ zbor întrerupt/ de curbura ochilor tăi/ despletii în cântec înfrunzesc poienile/ în palma dorului tău/ când moartea frânge / ultimul petic de cer”.angoasa existențială răzbate prin versuri precum „din lucruri pe furis/ curg lacrimi/ n-ai timp să mă regreți/ un prunc se-ntoarce în sărut/ precum lumina în fecioară/ mirosul lumii l-am uitat/ zăpadă putrezind în ceasuri/ pe când vecia mă încearcă / ninsori pulsează-n gând / memoria de apă...”. Autorul își construiește universul poetic cu ajutorul metaforei, ajungând la un anume rafinement expresiv: „ochiul țăranelui/ în inima casei/ izvor de lumină/ biciuiește timpul nălucă/ întâmpinând dimineața/ de la un capăt la altul / al insomniei / la cumpăna satului/ se cuibărește vara/ în visul fântanei / despică lumina/ cerul meu subțire”.

Poetul se apropie de textualism printr-o tentă ludică, e lasă cuvintele să alcătuiască imagini-surpriză, iar alteori colindă prin durerea lumii: „Foaie verde, foi de calapur, / să vă spun un cinic adevăr: / crește fagul pe la țară, / vine „Still-ul” și îl doboară / și din cioată iese o cioară, / din cioară curge o vară / aprinsă cu o lăcrămoară, / arde cerul într-o seară/ galben ca o primăvară, / sprijinit de un vultur alb, / dragoste de măr curat”.

Dumitru Brăneanu scrie o poezie densă, care surprinde mereu prin profunzime și originalitate.

Petru SCUTELNICU

gaură-n cer

C. D. ZELETIN

Ora de gimnastică

Pe terasă, la cafeaua de dimineață. Tomy așteaptă să-l limpezească licoarea amară și-i lucesc deja ochii, în timp ce Maricica (așa o alintă moldoveanul Tomy pe ardeleanca Mary) se leagănă în reflecții:

- Dacă stau să mă gândesc, toată viața am respins mâna pe care mi-a întins-o resemnarea. Nu știu dacă am făcut bine. Noi, ăștea grasele, nu ne dăm ușor bătute. Trebuia să mă împac mai devreme cu ideea că sunt trupeșă de felul meu, și gata! E o prejudecată și chestia asta... Femeia scândură, femeia fiil, femeia șnur. Obsesii. Renoir le-a întors o viață spatele și a pictat femei sănătoase. Și ce-i sănătos e și frumos.

- Frumoasele foci ale lui Renoir! Își făcu intrarea Tomy în acest subiect-petardă.

- Foci, foci, dar le-ai văzut cum înoată în ocean? Gratia în forma cea mai pură! Cu siguranță anticii tăi le-au luat drept prototip al sirenelor.

- Apăi, fiindcă vorbeai de prejudecăți: și cu castitatea fetelor mă întreb dacă nu-i o prejudecată. Nu știu dacă, de-a lungul timpului, erezia fecioriei a adus spor mai mult moralei ori mai mult suferinței. Aș fi înclinat să cred că acestea din urmă... Pe de altă parte, „cinstea” era – vai, era! – o normă care consolida șchelăria morală a familiei. Un element comic însă tot există în polisemantismul acestei noțiuni privitoare la cel dintâi conflict sexual. Aveam zece ani când gazda mea de la Bărlad, aspra Madam Anton, făcea cu ochiul atunci când venea în discuție gingașa situație a unei fete care a greșit, folosind trei expresii pe care nu le-am înțeles atunci, dar cărora aveam să le descopăr mult mai târziu formidabila forță sugestivă: *a da boii pe gheață, domnișoară la cap și a vedea lumina cea adevărată!* Nu-i nevoie să le explic: își pierd savoarea... În fond, bieții copii: victime ale fierberii hormonale. Ei, Podul verde, Podul verde! Suieratul limbii de șarpe al informației apocrifă transmitea din generație în generație faptul că sub ocrotirea lui, în urmă cu mai bine de 100 de ani, liceanul Alexandru Vlahuță și Ida Pagano, fiica profesorului de italiană al tânărului de la Liceul Codreanu, s-au cunoscut de-adevăratelea! Urmarea a fost o căsătorie trecătoare și nimic altceva, își încheie Tomy punerea în pagină bărlădeană a subiectului. Ida și cu fata ei pe care avea s-o aibă cu alt bărbat au crezut toată viața în fantome, le întâlneau și chiar vorbeau cu ele. Vezi ce scrie Gala Galaction în *Jurnal*.

- Se refugia probabil în suprarealități, zise Maricica, în realitatea imaginară. Eu, cu șuncile mele, sunt fixată în realitatea cea mai reală cu putință! Cineva mi-a spus odată că sunt multă. Auzi, multă! Sunt, ce să-i faci, sunt multă...

- Maricico, *multă* ăsta e cam pervers: te consacără cantității ca să te sustragă aprecierii calitative, reflectă măgulitor Tomy, sorbind o gură de cafea și amintind indirect că e filozof.

- E bun și monstrul ăsta la ceva. Geniul omenesc descoperă sau inventează utilizări la orice. Ar fi izbutit oare, în demersurile lui, Harap-Alb dacă nu s-ar fi asociat cu monștri ca Setilă, Strâmbă-Lemne, Sfarmă-Piatră, Flămânzilă ori Păsări-Lăți-Lungilă?! glisă Maricica în rolul de avocat al osânzii.

Bine că veni vorba de monstruoșitatea necesară.

Să-ți povestesc, dragă Tomy, una nemaipomenită cu dolofanele grupei, pe vremea studenției mele, în prejma și-n tensiunile unui congres al tineretului comunist. Cum știi, eu am urmat facultatea la Cluj. E vorba de o anumită oră de gimnastică. Noi, planturoasele, coborâm din șerpariul din care ardeleanul își scoate custodia și taie tacticos din slană și din pită, așa că profesoara avea destule fete rotofie pe care să le aleagă dintre silfide, pentru o gimnastică specială de slăbire. Exerciții cam stranii, deoarece am aflat ulterior că, în ascuns, ele o vizau doar pe Lavinia, care chiar că nu era prea grasă, fiindcă a unei prietene de familie a profesoarei. Ai cunoscut-o și tu, precis, în anul care l-ai urmat la Cluj. Ea, întâi de toate, trebuia să facă această cură; noi, celelalte corpulente, fuseserăm alese ca acoperire. Mantă... Atletă de tip ascetic și nezăbind niciodată, profesoara era lipsită de grozava putere a zămbetului de a deschide sufletele. Un geni al mecanicii corporale și atât.

- Zămbetul! L-aș numi zeu al comunicării dintre oamenii! completă Tomy.

Maricica parcă nu-i auzi reflecția.

- Și freceș, soro, freceș până la nădușeală, până la sleire, până la lehamite, până în apropierea nebuniei. Și iar de la capăt. Late. Leoarcă. Disperare. Nedumerire. Și iar de la capăt, de data asta punându-ne să alergăm, cu câte un halter în fiecare mână...

- Un fel de *lampadedromia*, alergarea cu torțe din palestrele Greciei antice! Numai că torțele erau de data asta alergătoare, torțe viu! Le mai lipsea lopăți-ca de bronz, *strigillis*-ul, cu ajutorul căreia să-și dea jos amestecul înfierbântat de ulei, sudoare și praf, adevărate cruste! completă literar și erudit Tomy.

Ceas cu toate rotilele angrenate într-o singură mișcare, Maricica era furată de apa iute a povestirii:

- Când am terminat – vreau să spun când ne-a terminat – toate am rămas uluite de ceea ce se întâmplase, afară de Lavinia, care a zbughit-o la dușuri și dusă a fost. N-a mai stat să-și dea jos crustele de pe trup cu *strigillis*-ul tău, Tomy, căci în jos altoeva pomise, marea ei secret, al prieteniei de familie și al profesoarei de gimnastică: sângele și sarcina...

Un frison scurt îl scutură pe Tomy, făcându-l rapid să pălească. Din colțul liniștii lor, strigă către chelnerul care tocmai străbătea în diagonală terasa:

- Nota de plată, vă rog!

zigurat

o frontieră pe crestele munților
șaptezeci de cetăți antice
îmi amintesc rotundurile dintre pigmentări
și folosim
câte puțin amfilitic deasupra
iar după zigurat se profilează
începutul frigului cu o stareță
înainte de-a recunoaște umbra singurului om

dincolo de arșiță

pe o remură se întreabă cuvântul
pe-o rânduire care pătrunde
adânc
și se înnoadă toate obstacolele
vănzătorii nu se mai văd iertarea
poartă jambiere și negre panglici
este cucerirea dincolo de arșiță
un exemplar refractar
iar dobândirea are un singur moștenitor
expedieri curente texte cu o rostire strâmbă
presupunerea
are același motiv iar din uitare cad bucăți rupte
este aproapele împreună cu întârzierea
facem spațiu pentru o altă
găzduire
nimeni nu întreabă iar cei care posedă
singurul avantaj
se desprind de locul vămuț
și există o datorie care se repetă

dără sonoră

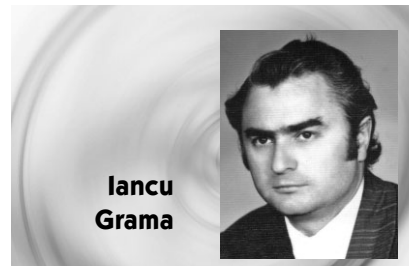
ivirea printre fluturările zdrențuite
cu o unealtă veche
într-o singură descoperire este forma medievală
și cutezanța are o despicătură
pe mijlocul încercuit de câteva
nodozități
se formează ceva dur cum ar fi o creastă alungită
iar fiecare armare lasă în urmă o dără sonoră

ermeticele degajări

diminuarea cu efortul unei ieșiri pe partea laterală
există fondul întoarcerii peste starea ambiguă
și se concentrează
de mai multe ori o soluție eterizată
cu scăparea ramificată
iar într-o defalcare sunt șapte măsuri ondariene
cu cuplarea rămasă
înăuntru
rareori se întâmplă o deschidere
prin care se lipește stângăcia
cu ermeticele degajări

încrucșare

patimi isoscelice o refacere cu puține șanse
iar pătrunderea
delimitează cât este-al trecutului
și lungimea unei instanțe
se micșorează după ultimul verdict
există o încrucșare care dezvăluie nocturnele
un substrat

Iancu Grama

cu ascunse ramificații iar dintr-o singură viață
se ajunge la suprafață
cu o spată care susține destule anacronisme

mâinile

care aduc pomenirea

cum ar fi trecerea dincolo de pavaj o serpentină
mărginește eterul
și-i noapte megalitică
un susținător intermediar cu o cuvă înflorată
se desparte de sprijinul ancestral
este forma unui apodict trei mese
anunță parastasul
iar cei sosiți privesc mâinile care aduc pomenirea

răsucirea unui punct

există așa cum ar fi deschiderea
cu o arcadă adusă pe după deget
și se vede ca printr-o păslă deasă
uneori se îndepărtează cu răsucirea
unui punct deasupra grilei care
se închide
un fapt care ajunge linia despărțitoare
dintre turela împinsă înăuntru
și cele cuprinse în exterior
două sunt urmările unui miracol

iar descendențele apar mărunte
corecturi făcute asupra unui scris indescifrabil

schimbarea univocă

recunoașterea este posesivă un cadru pronominal
iar decorațiile
aparțin unei epoci revolote
este continuarea cu forme indirecte
și cu restituirea ciobită
are un adaos știrb o conformație care aduce
cu obezitatea
și se împarte unui ciclu prenumerat
o cataplasma de știri un reîntors
pe-aceeași proporție
iar din compătimitare se apropie
cu o schimbare univocă

Marian
Constandache

Uneori, sora-șefă a acestui azil

îmi dă voie să-mi rezem tîmpla
de sinul ei stîng și rotund precum
un pîntece de păianjen,
astfel încep călătoriile mele prin marile
monetării ale lunii,
strălucitoarea și plina de ea,
luna cu cap de copil.

Astfel restitui eu cerului nemaisfîrșita-i singurătate.

Aș putea da în vileag formula chimică
după care se plodesc îngerii
sau aș putea desena locul
în care se află singura arteră
ce duce direct în inima lui Dumnezeu,
dar eu ascult nebunii lumii
în sinul stîng al sorei-șefe, strigînd:
„Luna lehuza!
Luna lehuza!
Aduceți uneltele și pregătiți dalta înfrîntă
de un al treilea semn cardinal,
frunțile noastre nu mai pot ieși din noapte...!”

Așa începe istoria mea,
așa încep a reconstitui facerea lumii pentru care
pot să mărturisesc aici

am și alte surprize:
înghit vipere,
scriu scrisori de recomandare
pentru numiri papale,
arunc lava fierbinte a marilor vulcani
la picioarele sfinților,
îmi încălzesc măruntaiele tinere
la focul tainicei remușcări,
storc taina din icrele negre
ale celebrelor pergamente,
jupoi pielea de pe spinarea marilor speranțe,
consiliez diavolul ca pe o bătrînă cămătăreasă...
Restiui și eu, în felul meu,
așa cum spuneam, cerului
marea-i singurătate.

Am băut,
am dansat,
ne-am jucat în taină cu sexul,
ne-am înfiorat de penajul principiiilor eterne,
am vestit lumii
prin cîntec de cocoș scoarța de măr domnesc
a dogmei,

am desenat pe pîntecul femeilor
scene din viața și moartea poetului anonim,
am privit prin gaura cheii măștile
celui mai îndepărtat viitor,
am cîntat la gratiile ferestrei
reviemul pumnilor strînși,
în vreme ce luna se împlinea,
iar sora-șefă umplea cu sîngele ei perfuziile.

Pot în astfel de clipe
să ascult lama briciului
de limba sopranică-a lunii...

Oxizi de fier cad de pe trupul infirmierei de
noapte...
Penisul meu în erecție
strălucește-n lumina postmodernistă a lunii...
Sculp ecumenic orice fereastră închisă...

O mușc pe infirmieră de sinul ei stîng,
abia căzut în rugă,
o dobor la pămînt,
o rostogolesc prin tatuajele transmoderniste
cu care am acoperit podeaua din lemn,

o înăbuș la focul mic al liturghiei
îi scrijelesc cu gheara de cocoș
hieroglifa secretă a lunii pe pîntece.

Mercurul din termometru își izbește
coada grea de somon, iscînd vîrtejul înaltei febre.

Aud loviturile de topor ale proniei
prin tratatele de medicină,
în timp ce vena sihaștrei tinereti
se zbate pe tîmpla infirmierei
mă răstoarnă,
scotîndu-mi argintul din oase
și răstignindu-mă de-a-ndoaselea crucii,
într-un tîrziu...

Nebunii îmi bolborosesc numele,
mă năpădesc răscrucile,
în curtea cimitirului mormintele au intrat în călduri.
Femeile ușoare ale orașului își leapădă puii
dinaintea unui zeu venit pe catalige-n oraș.

Încerc să-mi scot pămîntul din vis,
pămîntul peste care nu a căzut nici o cortină,
și lilieci.

Am un amar de început în gură.

Nu mai cred în cel care-și duce durerea în munți,
Nu mai cred în cel care-mi gospodărește sufletul,
Nu mai cred în cel care-mi sprijină moartea
cu propriul său trup.

Am obosit să mai privesc
realitatea ridicată-n două picioare
ca o iapă
urinînd îndelung pe picioarele mele.

Nu mai cred că metafizica
și folosirea în exces a poziției misionarului
mai pot explica marea
nebuniei mele.

Demult, de foarte demult febra mea
a ridicat la grad de general
mercurul termometrelor.

De cînd l-am aflat pe Dumnezeu în mine,
crescînd ca un prunc,
m-a cuprins și febra asta blestemată.
De cînd a trosnit Dumnezeu în mine,
ca o ramură ruptă,
de atunci a spart și coconul febrei.

Larva febrei a născut în mine
un iepure șchiop
pe care ai mei l-au numit mai tîrziu Dumnezeu.
Mama mi-a povestit
că atunci cînd mă purta în pîntece
a auzit o pocnitură
ca de os rupt.

Nu mai știu al cărui fui sunt,
nu mai știu dacă limba iepurelui
mai îngînă un cîntec
de durere în mine.

Nu mai știu dacă maica mea încă m-a născut
sau dacă sunt un mormînt risipit
într-un alt mormînt,
nu mai știu dacă febra acestui iepure
cu piciorul rupt
îmi mistuie mie măruntaiele.

Aș putea da în vileag formula chimică
după care se plodesc îngerii
sau aș putea desena locul în care se află
singura arteră
ce duce direct în inima lui Dumnezeu,
dar eu ascult nebunii lumii
în sinul stîng al sorei-șefe, strigînd:

„Luna lehuza!
Luna lehuza!
Aduceți uneltele și pregătiți dalta înfrîntă
de un al treilea semn cardinal,
frunțile noastre nu mai pot ieși din noapte...!”

Cocoșul încă nu a cîntat,
dar cîntecul său îmi stă răstignit pe tîmplă,
și eu restitui, în felul meu, după cum spuneam,
cerului
marea-i singurătate,
așteptînd zorile.

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Babel

Criză. Puțin nu mai dă gaz Europei. Se uită ca o vulpe
înspre România și îi spune mios că o să trateze direct cu
ea. Merkel e supărată că Sarkozy se manifestă față de ea
prea galant, cu sărutări de mâini și pupături pe obraji. Leul
se prăbușește. Obama a promis că se lasă de fumat, dar
nu a putut să reziste. Circulația mașinilor este restricționată
la Budapesta. Un bărbat și o femeie au căzut sinucigaș
de la etaj și au murit. Nu se știe de ce, dar se știe că se
iubeau. Poliștii au dat multe amenzi în ziua de 13.

Cică sinuciderile cresc în timpuri de criză severă. Deja
au fost înregistrate câteva legate de pierderi financiare
uriașe. În Gaza e război, Hamas, Hezbollah, evrei, români,
străini, moarte, fugă. Azi m-am uitat pe geam și am văzut
jos, în zăpadă, o pasăre înghețată, căzută probabil în tim-
pul nopții. Nu, ieri am văzut-o. Băsescu îi ceartă pe magis-
trați. Boc vrea să facă economii, vorbește despre salarii și
pensii.

Au spus la televizor că nici zodiile nu mai sunt cum erau,
cică ar fi una nouă, mică și nevăgată în seamă până acum,
care le devansează pe toate. Omul cu șarpele, prin noiembrie,
parcă. Sună cam rău. De unde a mai apărut și șarpele
ăsta cu omul lui? Un astrolog explică drumul soarelui prin-
tre zodii. Ghetarii se topește, planeta se încălzește, peste o
sută de ani zăpada și ninsoarea vor fi doar povești de
demult. Nu mai găsec nici un fir, nici o logică.

Există un film, *Babel*, chiar așa se numește, care merge
pe ideea asta, a lucrurilor care există paralele, aparent fără
nici o legătură, dar care în final se leagă unele de altele,
dar tragic, din cauza lipsei de comunicare sau doar a ha-
zardului, cine știe. Doi copii marocani păzesc caprele și se
joacă cu o pușcă pe care tatăl lor a cumpărat-o de la un alt
marocan care a primit-o în dar de la un japonez (care are
și el povestea lui, cu o nevastă sinucigașă și o fată adoles-
centă handicapată, care își expune trupul, dezbrăcându-se
în fața bărbaților de la care așteaptă dragoste și care o
refuză). Unul dintre copii împușcă în joacă o turistă ameri-
cană ce se afla cu soțul ei într-un autobuz ce trece prin
zonă. Femeia nu moare, dar trece prin niște momente difi-
cile până ajunge în siguranță la ambasada americană.
Copiii gemeni ai americanilor sunt supravegheați, în
America, de o bonă fără forme legale care, neputînd să-i
lase singuri și dorind să participe la o nuntă în familie, în
Mexic, îi ia cu ea. Șirul sinuos al întâmplărilor face ca viețile
tuturor să fie puse în primejdie, unele chiar să fie pierdute.
Cele patru fire narrative par a nu avea prea multe în comun,
dar până la urmă ies la iveală faptul surprinzător că ele se
îmbină pe undeva, în ciuda limbilor și a culturilor diferite.
Evenimentele se nasc unul pe altul, așa cum în teoria haos-
ului se spune că mișcarea aripilor unui fluture poate să
stârmească o furtună în partea cealaltă a globului.
Dragostea pare a fi unicul antidot la toate acestea, pare a
sugera filmul, dar nu e sigur. Trebuie să mă mai gândesc.

Mă întorc, fără legătură, la ziua de azi. Trebuie să termin
de corectat niște lucrări, să pregătesc un curs, să scriu un
articol, să refac alt articol, să traduc niște documente nein-
teresante, să muncesc la redactarea unor texte, să trimit
emailuri cu documente finalizate, să inventez niște pro-
grame pertinente, să le îmbunătățesc pe cele vechi, trebuie
să vorbesc în română, trebuie să vorbesc în engleză, tre-
buie să aduc la zi alte hârtii pe care le-am mai adus la zi de
vreo câteva ori în ultimele două luni, trebuie să mă duc la
ore, apoi să plătesc niște facturi, apoi iar niște ore, apoi iar
să pregătesc un curs și tot așa. Și totul se poate repeta la
nesfârșit. Lumea parcă e un disc vechi, stricat și care
repetă în gol, cu ton spart, o melodie fără sens. O zi per-
fectă pentru peștiibană, cum ar zice misteriosul Salinger.
Dar despre Salinger, cu altă ocazie...

La fel de mult m-a iubit și Vasilica pe care am găsit-o în spital, cu o vechime acolo de peste douăzeci de ani.

S-a lipit de mine ca și umbra mea, mă însoțea peste tot, îmi înlesnea intrarea la profesori, doctori ori asistentele de care aveam nevoie și nimeni nu o refuza, fiindcă ea aparținea spitalului.

Era de un voluntariat admirabil, simțea imediat când era nevoie de ea și apărea ca din senin lângă mine, pe termen nelimitat.

Toata lumea știa că medicamentele lipsesc cu desăvârșire în spitalele din România, numai eu o puneam pe seama pensionarilor țicniți care nu pot trăi decât cu sacoșa de medicamente lângă ei și credeam că refuzul doctorilor era un tertip, ca să-i oprească de la dopaj!

Am simțit adevărul pe pielea mea într-o noapte, când sufocările și durerile de cap deveniseră insuportabile, iar în spital era imposibil să găsec măcar un antinevralgic.

Mai mult, o fățică de asistentă, ciufulită și nervoasă că am trezit-o din somn în timpul gârzii, mă certa că venisem atât de nepregătită într-un spital de stat, fără să am măcar o aspirină de acasă!!!

Începând de a doua zi, Vasilica era clienta farmaciei pusă „întâmplător” și de-a dreptul ostentativ în fața spitalului de unde cumpăra: medicamente, plasuri, tuburi de dren, calmante, mai puțin bisturiurile și anestezia pe care le-am „onorat” separat, în plic.

În afară de cafea și țigări, pe Vasilica nu aveam cu ce să o răsplătesc, ea nu cunoștea valoarea banilor noi și, decât să se încurce, mai bine îi refuza.

După operație, în nopțile fierbinți, fugeam din salonul încins ca un cuptor, în curtea spitalului, transformată în șantier de cățiva oameni cu stare care se gândiseră că ar fi binevenită o bisericuță pentru cei care rămăneau până în ultima clipă aici, din cauza bolilor lungi și urâte.

Printre schele și maldăre de moloz, pe niște bănci putrezite, eram ascunși de văzul lumii de un gard înalt și de copaci uriași ale căror crengi acopereau ca o cortină urâtenia spitalului și locatarii lui.

Aici i-am destăinuit povestea mea acestei prietene de circumstanță, Vasilica, o țigancă simplă și directă, care spunea lucrurilor pe nume.

M-a ascultat, a făcut o pauză de câteva minute și, cu mâinile strânse ca pentru rugăciune, a zis scurt:

„Făcătura de urât”, din asta poți să mori.

-Ce-i asta?

-Ce să fie, mânca-ți-aș curu' tău, că frumoasă ești, deșteaptă nu mai zic, și-a făcut curva farmece ca să te urască omu' tău. Câte rele e pă lumea asta, pă tine să te urască, el să-nnebunească și să vă spargă casa.

-Eu nu cred în prostiile astea, Vasilico!

-Crezi, nu crezi, uite unde-ai ajuns! Dacă nu s-atinge dă tine, înseamnă că i-e urât dă tine, asta-i „făcătura”!

Auzeam pentru prima dată asemenea enormități și le-am pus pe seama poveștilor fantastice de spital.

Vasilica nu văzuse niciodată marea, nu putea să și-o închipuie și întreba în fiecare seară dacă marea e așa frumoasă și așa de mare cum zice lumea.

Jeni Bujini

Sărutul

(fragment)

Îi promiseseam că am să o iau cu mine și să i-o arăt exact peste o lună, dar în ziua în care am revenit, era de negăsit, parcă intrase în pământ, nimeni nu știa unde dispăruse.

Cum o lăsasem în spital, fiindcă acolo trăia de zeci de ani și știa tot ce se întâmplă, aflase cu mult înaintea mea rezultatul biopsiei și nu a avut puterea să mă vadă.

Foarte curând a mai apărut povestea cu „făcătura de urât” și pe aeroport, când plecam spre clinica din Pisa.

Ajunsesem înainte de ora de îmbarcare și mai era destul timp pentru o cafea și o țigară la barul aeroportului, singurul loc unde încă se mai fuma.

Ne-am așezat la o masă la care mai era un bărbat dar nu mă deranja prezența unei alte persoane, mai ales că noi nu prea aveam dialog.

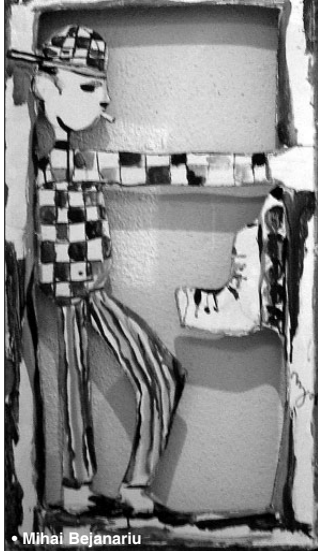
Pe bărbat îl remarcasem încă de la intrare pentru că mă țintuia cu priviri insistente, mai târziu a spus că apariția mea îi trezise amintiri legate de soția lui.

Pentru că împărțeam aceeași masă și pierdeam același timp, am intrat în vorbă, era din Moldova (Republica) și pleca în Portugalia, la muncă.

- Sunteți singur acolo sau cu familia ?

- Sunt singur, familia mi-am pierdut-o.

Am început să-l privesc cu atenție: avea ochii oboșiți, înțețoșați, poate din

• Mihaela Bejanariu

cauza oboselii, fața un pic răvășită, cu o barbă neîngrijită, ca un semn de doliu.

Nu am mai avut curaj să întreb nimic, pentru că el începuse să povestească în cuvinte dulci, moldovenești, lucruri înfiorătoare:

-Eu eram un om tare bogat, dar invidia prietenilor și vrăjile care s-au făcut asupra mea m-au ruinat. Pe soție am pierdut-o, a înnebunit și a dispărut, s-au salvat doar copiii, pe ea n-a fost chip s-o mai găsec nici până în ziua de azi.

- Nu pot să cred ! Cum ai reușit să scapi de vrăji?

- Nu credeam în vrăji și mă simțeam un om foarte puternic. Când am pierdut-o pe ea și s-a ales praful de toată averea, am început să intru la bănuiele. Mai mulți oameni îmi spuneau că nu-i lucru curat să cadă atâta necaz peste familia mea și mă trimiteau la o vrăjitoare în orașul Bălți.

De cum am ajuns acolo, femeia a început să-mi destăinuie discuții pe care doar cu soția mea le avusesem, apoi mi-a povestit viața, de la vârsta de patru ani.

Nu mă văzuse niciodată, nu avea cum să știe atâtea lucruri despre mine și nu avea de ce să spună că prietenii, din invidie, îmi făcuseră vrăji grele, cu apa de la mort.

Mi-a dat o băutură după care am vărsat două zile și mi-a prezis că voi pleca din Republica Moldova să lucrez în altă țară.

Nu am crezut o iotă, mi se părea poveste și am plecat la altă vrăjitoare, la Chișinău și aceasta mi-a repetat tot ce auzisem la Bălți.

Era prea de tot ca să nu cred nici acum, am plecat acasă, am urmat tot ce îmi spusese, după trei ani am ajuns în Portugalia și am întâlnit persoanele pe care mi le descriesese vrăjitoarea din Bălți.

Soțul meu, care privea neîncredător și puțin ironic m-a grăbit spre îmbarcare și am plecat, parcă vrăjită și eu de cele auzite, fără să-i cer măcar un număr de telefon.

Cele două episoade, auzite într-un interval scurt și de la persoane diferite, mi-au dat de gândit și au tras semnalul de alarmă în mintea mea.

*

Simțeam nevoia să mă confesez, aveam nevoie de soluții din partea unor străini, care nu mă cunoșteau și nu știau

nimic despre mine, căutam imparțialitatea cuiva care ar fi pus poate lucrurile într-o altă lumină, poate una mai favorabilă.

Am avut trei tentative: preotul, psihoterapeutul și ghicitoarea, dar nu mi-au dat rețeta magică și nu mi-au ameliorat starea de neliniște, cu toate că au încercat, fiecare cu metode proprii, să mă familiarizeze cu lumi de care eu mă ținusem la distanță.

Cu preotul am avut o discuție aproape filozofică despre viață și moarte, despre suferința psihică care declanșează suferințe fizice și mi-a plăcut, chiar mi-a făcut bine.

Se vedea cu ochiul liber că psihoterapeutul era un șarlatan care se străduia să practice o terapie de grup, cu persoane în stadii terminale ale unor boli incurabile.

Pe un fond muzical sinistru, făceau exerciții de respirație, după care intrau în transă, șmecherie care la mine nu a ținut: lui nu i-a reușit hipnoza iar eu nu am intrat în transă.

La finalul ședinței, când aștepta să-i plătesc pentru înșelătoria grosolană, a început să turuie despre criza vârstei la bărbați, despre andropauza care sigur îl atinsese pe soțul meu și a insistat obraznic că absența actului sexual poate fi „reglată” și cu un alt partener, sau dacă mă încapățânez, cu masturbarea, tampoane pentru care nu a mai primit niciun ban și a rămas să privească lung la poșeta mea.

Am încercat-o și pe Sanda, care ghicea în cafea, după o metodă indiană, știută numai de ea și asta mi s-a părut chiar o „făcătura”.

Avea destulă imaginație ca să-și suplimenteze pensia de handicap cu mici atenții, primite de la femeile de condiție foarte bună care treceau pe la ea.

Cu aluzii subtile își lăuda „suvenerurile” păstrate la gât, urechi și pe degetele de la cele două mâini, crezând că așa îi crește faima de prezicătoare.

Îmi pregăteam înainte niște întrebări, la care ea răspundea prin da sau nu și pe lângă răspunsurile cele mai neașteptate, aflam și ce se mai întâmpla în oraș: divorțuri, privatizări, moșteniri, retrocedări sau procese de paternitate.

Prima dată am înghițit-o, a doua oară am început să mă joc cu ea și a simțit, a treia oară am ghicit-o eu pe ea și nu m-am mai dus.

Dacă „băieții” de la guvernare ar fi mărît pensile, așa cum promiteau din patru în patru ani, Sanda nu s-ar mai fi maimuțărit cu ghicitul în cafea, ar fi avut timp să-și citească cartea de rugăciuni, cum ar fi trebuit să facă la vârsta ei, dar asta e o altă poveste tristă.

După aceste trei încercări care îmi aminteam de Coșbuc „Trei Doamne, și toți trei...” am tras concluzia că remediul se afla numai în noi doi și în dorința de a mai fi sau nu împreună.

Poate că el din slăbiciune sau din prea multă bunățate, a căzut în plasa manipuliștilor din care nu a mai putut să iasă la fel de ușor cum a intrat, dar pe mine nu putea să mă schimbe nimeni fără voia mea.

cronica traducerilor

Ionel SAVITESCU

Jurnalul unui monarh

În urmă cu câțiva ani, editura Humanitas inaugura cu „Regele Carol I al României”, de Paul Lindenberg, colecția Casa Regală, o suită de monografii dedicată regilor români din familia de Hohenzollern – Sigmaringen. Despre Carol al II-lea apărut monografia concepută de Lilli Marcou la editura Corint, 2003. Cam tot pe atunci, Carol I a constituit tematica unui număr special al revistei „Dilema veche” (nr. 40, 15-21 octombrie 2004). Iată că, avem din nou prilejul de a consemna o apariție editorială de excepție: volumul întâi (1881-1887), dintr-o serie de patru tomuri, al Jurnalului lui Carol I al României.* Ediția, ce apare de astă dată la editura Polirom, este realizată de dl Vasile Docea, care semnează totodată și un consistent studiu introductiv. Despre existența acestui jurnal se știa – un fragment fusese publicat încă din timpul vieții lui Carol I (1902), de către maiorul german Justus Scheiberg, iar în 1914, după moartea regelui, Nicolae Iorga se exprima astfel: „fericiți aceia cari le vor avea întregi și vor putea înfățișa tinerilor cum poate să fie întâia tinerețe a unui om adevărat, vrednic de voința superioară care i-a dat viață!” (p. 7) -, în 1947 arhiva familiei regale din România este confiscată de noile autorități comuniste și abia după 1990 accesul la aceste documente devine accesibil. La sfârșitul jurnalului sunt date o listă a Guvernelor României între anii 1881 – 1888, ilustrații, note, și indice de nume. Având

un program riguros de viață, deprins din familie, apoi de la școala de ofițeri din Münster, Carol I notează zilnic, în mod lapidar, toate activitățile îndeplinite. Conținutul jurnalului surprinde, așadar, printr-o serie de notații succinte asupra vremii (multe însemnări despre ploile torențiale, viscole, cutremure, inundații sau secete prelungite pe tot cuprinsul țării, recolte medicore), starea sănătății perechii regale (moartea unicului lor copil, principesa Maria), primiri de miniștri (despre Teriachiu, Carol I scrie: „e foarte slab ca ministru de Interne”, p. 54), audiențe, menționarea unor evenimente politice internaționale, promenade, vizite în țară și în străinătate, persistența unor zvonuri despre război: „Căldură enormă. În întreaga țară e o asemenea secetă, încât tot porumbul este pierdut. Mare calamitate. În Ungaria tulburări împotriva evreilor. În Croația dezordini... Lumea se așteaptă la un război și vrea să-și asigure alianțele... Au izbucnit tulburări serioase și persecuții împotriva evreilor în Ungaria. În Croația o răscoală, din cauza supremației Ungariei”, pp. 248-249.

A se vedea și însemnările de la paginile 365 și 533-534. Toate aceste notații sunt într-un stil telegrafic, Carol I încheindu-și adesea ziua cu lectură (fără a menționa ceea ce citește) și scris, sau adesea cu partide de biliard, whist și piquet. Personal, ne-am așteptat ca jurnalul să cuprindă mai multe informații despre membrii Junimii, despre poetul Mihai Eminescu – Maiorescu este menționat de câteva ori în legătură cu discuțiile de natură politică și despărțirea de soția sa, Clara. Apoi, mai sunt pomeniți Alecsandri și Slavici (p. 512, însă în Indice de nume, Slavici nu este trecut). Se știe că Mihai Eminescu fusese primit în anul 1882 de către Carmen Sylva, între cei doi având loc un dialog pe teme literare, poetul comportându-se ca un rege al poeziei, Regina, dovedind, în schimb, lipsă de înțelegere la lectura Lucaefărului (socotit o imitație după Alecsandri), binevoitoare față de Scrisori. În privința tratatului secret încheiat în 1883 de către Carol I cu Puterile Centrale (inițial, în Europa existase o alianță între Germania, Austria și Rusia – v. Dostoevski „Scrieri politice”,

Polirom, 1998 și „Jurnal de scriitor”, III, Polirom, 2000, pentru ca apoi, Germania să abandoneze Rusia, care se aliase cu Franța) se pot menționa articolele potrivnice ale lui Eminescu, care devenise membru al Societății Carpați, lucru surprinzător pentru poet, care și-a făcut studiile la Viena și Berlin, dar justificate de starea de oprimare a românilor din Imperiul habsburgic. Însă, nu trebuie omis faptul că, dacă Titu Maiorescu publicase în 1881 un studiu în care se argumenta necesitatea apropierei de Puterile Centrale, spiritul public românesc mergea către Franța, încă din 1870, când în urma înfrângerii de la Sedan, manifestațiile ostile, din fața Palatului Regal din București îl puneau în cumpănă pe prințul Carol care era înclinat să abdice. O altă chestiune tratată superficial de către Carol I este participarea sa la dezvelirea statuii lui Ștefan cel Mare din Iași, în ziua de duminică 5/17 iunie 1883 (deși revine asupra incidentului de la Iași, în care Petru Grăditeanu ținuse un discurs fulminant în care-l invita pe Rege să-și completeze coroana cu „diamantele” lipsă:

Bucovina, Basarabia, Transilvania. În schimb, Mihai Eminescu, deși se afla în Iași, a preferat să se refugieze la Bolta-Rece, seara citind la Junimea „Doina”, poezie ce stărnește entuziasmul celor prezenți, mulți dintre ei îmbrățișându-l pe poet): „Ora 1 vizitat încă Biserica Sf. Nicolae a lui Ștefan, acolo Te Deum și procesiune pe jos, cu tot clerul, la statue, unde se află 20.000 de oameni în tribune etc., toată lumea oficială a României, Camera, Senatul, Curtea de Casație etc., delegați. Cor și fanfară militară. Eu țin primul discurs, care electrizează, bătrâni și tineri plâng. Statuia e dezvelită. Cântă toate fanfarele. Gane, Negruzzi, C. Rosetti, Ionescu, care vorbește liber, foarte frumos. D. Sturdza și Hașdeu. Sunt depuse toate coroanele. Elisabeta a telegrafiat și a trimis o coroană. Căldură enormă. Defilare a școlilor, delegațiilor, armatei. La ora 4 se încheie... Mare entuziasm, la statuia lui Ștefan, apoi în Copou, unde e foc de artificii, soare electric, până la ora 10^{12⁰⁰}” (pp. 230-231). La sfârșitul aceleiași luni, iunie 1883, Eminescu cade bolnav, iar Macedonski publicase celebra epigramă, anticipată încă din 1882, în Literatorul de satira „Viața de apoi” unde există aceste versuri defăimătoare: „Greoiul Eminescu – poet din școală nouă/ Era într-o ciupercă schimbat ca să nu-l plouă”. Vizitarea Universității din Iași este un prilej de constatare: „Găsit localul într-o stare infamă” (p. 231), cu altă ocazie despre pictura lui Tătărașcu de la Mitropolie „slabă” (p. 396). Despre sfârșitul lui Davila, Carol I scrie: „A murit Davila în București, o pierdere enormă pentru noi, stat și armată... Davila a fost înmormântat cu mare ceremonie și adâncă tristete” (p. 319). În fine, câteva inadvertențe: la pagina 527 este amintit istoricul Papadopol – Calimah fără a fi cuprins în Indice de nume. La pagina 553, nota 2, anul decesului contelui de Stillfried (Rudolf Maria Bernhard), 1822 este greșit, mai jos în nota respectivă se amintește că în 1843 era maestrul de ceremonii al regelui Prusiei, apoi al împăratului Germaniei. La pagina 562, nota 49, anul decesului consulului american Eugene Schuyler este 1890, iar în cuprinsul notei se spune că a murit în Italia în 1899. La pagina 598, nota 339, se spune despre Zizin Cantacuzino că a tradus din Schopenhauer. În realitate, Zizin Cantacuzino realizează prima traducere în franceză a filozofului german.

*Carol I Al României – Jurnal, Volumul I 1881-1887. Stabilirea textului, traducere din limba germană, studiu introductiv și note de Vasile Docea, Polirom, 2007

Conferințele Bibliotecii Județene „C. Sturdza” Bacău
15 ianuarie 2009 - „Mirarea lui Eminescu”

Timpul lui Eminescu abia acum începe

Directoarea Bibliotecii Județene „C. Sturdza”, doamna Gabriela Muraru, este inițiatorea unui proiect cultural sub egida căruia se va desfășura anul acesta o suită de conferințe, adresate unui public de elită. Cum era de așteptat, urmând firul aniversărilor culturale, prima conferință a avut loc pe data de 15 ianuarie 2009 și s-a desfășurat sub aural lui Mihai Eminescu. Evenimentul s-a deschis cu un moment liric emoționant, prin interpretarea actorilor Constanta Zmeu, Stelian Preda și Nicolae Roșioru. Constanta Zmeu a interpretat cu însufletire mai ales poezii de dragoste, iar vocile actorilor Stelian Preda și Nicolae Roșioru au impresionat prin gravitate și forța de sugesție.

La propunerea doamnei Gabriela Muraru și a bibliotecarului metodist Ioan Enache (publicist, poet, om de carte), universitarul Ștefan Munteanu a răspuns invitației de a sustine o prelegere despre Mihai Eminescu. Ștefan Munteanu este autorul a numeroase cărți, cunoscut și apreciat eminescolog, premiat de Academia Română pentru volumul „Eminescu și India”. Domnia sa și-a început discursul explicând de ce a intitulat Conferința, „Mirarea lui Eminescu”. „De ce mirarea?! Pentru că mirarea este un ceva misterios ce se consumă cu măsură, din timp în timp. Am ocolit sintagma *filosofia lui Eminescu* deoarece am observat o anumită reținere a publicului în fața acestei formulări. Filosofia lui Eminescu este lirică, dar consecventă, întemeiată. În filozofia lui, poetul caută Absolutul pornind de la ideile întâlnite în filozofia greacă veche, cea clasică

germană și cea indiană. Dar originalitatea conceptului de Absolut în perspectiva eminesciană este dată de influența culturii române. Studiindu-l pe Eminescu, am ajuns la părerea că mirarea este un cuget devenit ontologie, care are la bază arheul.” Ștefan Munteanu a răspuns apoi unui șir de întrebări formulate din public. S-a creat astfel un dialog viu, conferința a căpătat un caracter interactiv. Din formulările, pe care cu modestie oratorul le-a autodefini *improviatații*, spicuim (întrebările se subînțeleg): „Toată cultura română a secolului XX sub aspect literar, poetic mai ales, poartă masca lui Eminescu./ Eminescu ne-a demonstrat că nu e suficient să fii numai poet, sau numai filozof. Nu-l vor înțelege filozofii întepeniti în principii reci, nici poeții care ne creează pe baza unui fundament./ Eminescu a fost naționalist, dar într-o manieră justă de interpretare a realității timpului său./ Da, s-a spus că filozofia lui Eminescu este sub influența lui Schopenhauer. Dar eu sunt de părere și pot să argumentez că Eminescu s-a desprins de Schopenhauer și l-a și depășit. Eminescu, în comparație cu Schopenhauer, se salvează de pesimism. Așa cum arată Sergiu Al. George, ceea ce unii au interpretat ca fiind pesimism eminescian este de fapt un sentiment profund melancolic./ Articolele lui Eminescu nu erau antisemite. El a scris principial, pentru a apărea interesele poporului său, este adevărat că de pe o poziție politică mai mult conservatoare, și nu progresistă./ Eminescu nu poate fi situat într-o confesiune sau alta, el este geniu, se situează deasupra.

El ne vorbește despre absolut și perfecțiune.” Dând o dimensiune mistică personalității lui Mihai Eminescu, atrăgând atenția că este riscant de a ne mărgini să-l studiem doar sub aspecte strict religioase, Ștefan Munteanu s-a retras în fața marelui poet. Pentru că la chiar o întrebare din public care suna astfel: „Ce i-ați spus lui Mihai Eminescu dacă ar fi acum aici de față?!” Ștefan Munteanu a răspuns cu sfială, dar și cu subtilitate: „Păi, nu i-aș zice nimic. Dacă Eminescu ar fi aici de față, eu aș pleca.” Aplaudat cu simpatie de cei mai mulți din public, totuși unii l-au privit nedumeriți pe prof. Ștefan Munteanu care s-a simțit obligat să se explice: „M-aș retrage...”

În încheiere, Ioan Enache a prezentat o carte abia scoasă de sub tipar, intitulată „Timpul lui Eminescu”, de Andrei Vartic, publicată în Bacău la Editura „Vicovia”. „Din această carte semnată de Andrei Vartic reiese că Eminescu este un erou național, un temei pentru identitatea națională a românilor. Românii se pot coagula, strânge în jurul acestei idei.” a afirmat Ioan Enache. Ștefan Munteanu, care a parcurs cartea lui Andrei Vartic, a conchis: „Dincolo de unele greșeli de tipar și a unui naționalism cam exagerat, cartea este valoroasă pentru că ne propune o idee curajoasă: aceea că timpul lui Eminescu abia acum începe!”

Și noi ne retragem... pentru a lăsa timpul lui Eminescu să înceapă!

A consemnat
Violeta-Mihaela SAVU

Metafora, în cazul spectacolelor mele, se leagă întotdeauna de vizual (fie că este la nivelul textului, fie la nivelul spectacolului finit). Există acel „ceva” care mă stârnete, și de cele mai multe ori mă trezesc într-o dimineată cu un „semn” de undeva de dincolo de mine... poate din visul ale cărui contururi nu mi le amintesc prea bine, dar există o stare care îmi dă curaj să continui, să îndrăznesc punerea în scena a unui text... apoi încet-încet, de cele mai multe ori vin și celelalte elemente care alcătuiesc spectacolul. Granițele dintre metaforă și simbol sunt permeabile, existând o „aglutinare” jungliană pe care mi-e greu să o teoretizez, dar sunt fericit ori de câte ori mă aflu aproape de mister, magie și miracol. Locul metaforei într-un spectacol este „obligatoriu”, fără ea (ele) un text se transformă în ceva mortificat, care plictisește sau enervează spectatori.

„Destinul metaforei”...?! Aparent, datorită haosului globalizării (partea urâtă) în care trăim, metafora pare a fi desuetă, sunt o mână de oameni care se încapățânează să creadă în puterea și miracolul ei. Dar metafora este prezentă, ce-i drept acoperită de zgura vieții, în fiecare clipă pe care o trăim. Trebuie să ai ochi s-o vezi... oamenii de teatru ar trebui doar s-o „restitue” într-o formă / formulă care să atingă direct sufletul spectatorului. Dincolo de aparențe există misterul, emoția.

În România teatrul de animație este privit ca o formă de artă dedicată mai ales (dacă nu exclusiv) copiilor. În teatrul de animație aproape totul este metaforă: păpușile, decorul, muzica, chiar și interpretarea actorilor păpușari. Specificitatea metaforei în teatrul de animație ține de esențializare. O păpușă este esență (simbol al) personajului „încremenit” într-o clipă a existenței sale, asta este un avantaj – caracterul personajului se poate „citi” de la începutul spectacolului și îl ajută pe spectatorul-copil. Actorul și păpușa sunt UNUL, legătura dintre ei ține de un mister care se descoperă în ani de practică scenică. Decorul „viu” și muzica / ilustrația muzicală din animație completează această ecuație care este spectacolul-metaforă. Teatrul de animație fără metafora descrisă mai sus este MORT.

Nu este nimic rău în faptul că în România animația se raportează / adresează ...copiilor. Și adulții (părinții și bunicii) dacă nu au acoperit sufletul de praf și mizeria cotidianului, sunt tot COPII ! Evident că sunt spectacole care se adresează strict copiilor, dar să nu uităm că toate poveștile și basmele sunt pline de acele arhetipuri și simboluri care îl ating cu siguranță și pe adultul care însoțește pe copil la teatru. Spectacolele mele (la animație): „Călătorie la capătul singurătății”, „Orașul mincișilor” și „Neghiniță” (și) datorită celor arătate mai sus poartă mențiunea *pentru toate vârstele* și au fost foarte bine primite de bunici, părinți și nu în ultimul rând de copii. Încă mai visez să fac strict spectacole pentru adulți la animație : Beckett, Ionesco.

În România, ca oriunde în lume, „socialul” și „nebulnia” care a cuprins omenirea, ating și deformează pulsatoriu TEATRUL. Despre teatru s-a spus mereu că moare sau că e pe moarte. TEATRUL se mulează pe vremuri, pe oameni. Va dispărea odată cu ei...

Gheorghe BALINT

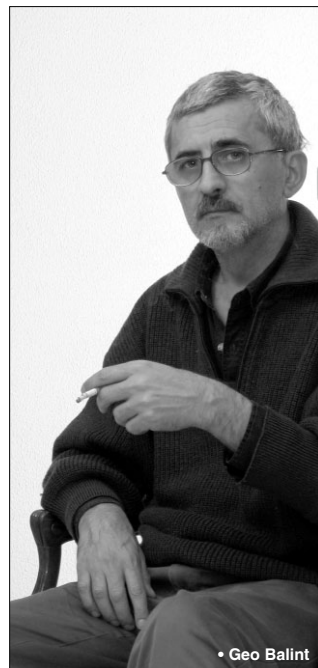
Povești, oameni și metafore

Teatrul de animație până în 1989 a avut cu adevărat o evoluție ! După aceasta lucrurile au început să se amestece, ajungându-se acum (2008) la o stare (parțială) de confuzie a valorilor, un amestec cu de toate pentru toți sub lozincă : orice mișcă pe scenă este ANIMAȚIE ...se confundă „instrumentele”, se amestecă pericolul genurilor, televiziunea și computerul - dintr-un exces de modernitate sau avangardă prost înțeleasă, se face din spectacolul de animație o „varză” greu digerabilă pentru spectatori. Actorul – păpușar, cu foarte puține excepții, nu este actor de dramă, dar este pus să joace „ca la dramă” rezultând spectacole pretentioase, fade. Se amestecă nefiresc păpuși (de orice fel – să dea bine!), actori „la vedere”, video-ul, computerul și orice le trece prin minte regizorilor cărora cu siguranță le lipsește în primul rând echilibrul interior; critica de „specialitate” încurajează aceste rătăcirii care fac, în opinia mea, rău spectatorilor și-i îndepărtează de teatru. În teatrul de dramă avalanșa de pseudo-actori pe bandă rulantă, a diluat calitatea spectacolului în România. Deocamdată sunt doar câteva „flori”, iar primăvara există în teatrul românesc tot datorită celor care au făcut o școală adevărată și au școala „scândurii”. Sunt semne că în învățământul superior (București, Iași, Galați, Târgu Mureș) au apărut viitori actori care nu vor lăsa ANIMAȚIA să moară. În teatrul de dramă evoluția, la această oră, este mimetică, se reinventează roata avangardei occidentale de acum 20-30 de ani! Mi se pare că ne învârtim într-un cerc (vicios, evident!) dintr-o lipsă totală de SINCERITATE OMENEASCĂ și ARTISTICĂ !

Prin formația și structura mea cred că pot vorbi și despre rolul scenografului (și) în teatrul de animație. El este (trebuie să fie!): un COPIL, să știe să se joace, să fie sincer, să facă o bună echipă cu regizorul și actorii, să fie un profesionist al scenei (să aibă în sânge microbul spațialității, al decorului „viu” – personaj). Nu știu dacă există o grilă în care trebuie să încapă scenograful, știu că un bun și adevărat scenograf, repet truisumul, „mănâncă pâine cu teatru”. Este un ALES, dar în același timp – ca toți oamenii de teatru adevărați, un OM care suferă și este fericit pe scândura scenei. În animație, scenograful inspirat „face și desface” (împreună cu regizorul!) păpuși, decoruri și orice ar putea crea emoție care ajută la a spune o poveste.

...O poveste/ basm presupune renunțarea la clișee și truisme teatrale, sinceritate totală în creație, o echipă profesionistă (actori, scenograf, compozitor, regizor) – care să aibă, atât cât este posibil, calități umane. Nu există o rețetă, și nimeni nu poate fi genial în fiecare clipă, mai sunt și eșecuri. Cred că important este să nu-ți fie rușine de ceea ce ai făcut! Cu siguranță, un spectacol care pornește de la cele arătate mai sus va fi un spectacol bun, iar dacă îngerii păzitori ai teatrului cred de cuvântă (și dacă merităm!), câteodată, reușim un spectacol plin de mister, magie, emoție care tulbură și bucură sufletele spectatorilor.

Spectacole pentru adulți...?...de la „NOCTURNELE” din anii 70 de la Teatrul Tănădărică București, teatrul de animație pentru adulți, în România,

• Geo Balint

este practic inexistent! Nimeni nu are „curaj” pentru acest gen de spectacole. Sunt câteva spectacole de animație, datorită poveștii și abordării regizorale, care interesează (aproape) în egală măsură pe adulți ca și pe copii : „Alice în țara minunilor”, „Vrăjitorul din Oz”, „Micul Print”, „Sinbad marinarul”, „Neghiniță”, „Pasărea albastră” etc.

Spectacole și regizori-creatori care au atins în primul rând sufletul meu și apoi zona mea de profesionist în ale teatrului: toate spectacolele lui Petru Valter (Teatrul de Animație Bacău) – parte din microbul meu pentru teatru i se datorează, apoi cu siguranță Cristian Pepino – care prin spectacolele lui mi-a dat mai multă încredere în ceea ce fac, Margareta Niculescu, Ștefan Lenkish, Pal Antal, Maria Mierluț, Ildiko Kovacs, Dan Hândoreanu. Mai sunt cu siguranță și alți creatori de spectacole de animație pe care memoria mi mă ajută acum să-i numesc. Toți acești minunați oameni de teatru mi-au rămas undeva bine așezați în suflet și datorită actorilor păpușari care au dat viață spectacolelor. Din păcate, din generația care le urmează, există doar câțiva oameni de teatru care să facă „școală” în arta teatrului de animație. În convingerea mea, teatrul adevărat de animație se va întoarce la rădăcini, chiar dacă haina „nouă” se numește (post)modernism sau nu știu ce fel de ...(trans)javan-gardă!

Cred în spectacolele despre mișcările și substanța sufletului nostru, spectacole despre moarte și viață, despre fragilitatea ființei, despre efermer. Reacția spectatorilor la acest fel / gen de spectacole mă îndreptățește să cred că TEATRUL, meseria de ACTOR, REGIZOR, SCENOGRAF sunt și fac parte din lucrurile plăcute lui Dumnezeu și protejate de îngerii cei buni...

Este o „taină”, ține de alchimia care nu se lasă prinsă, teoretizată în cuvinte. Din aproape în aproape, nici nu-ți dai seama cum și când ia naștere spectacolul, cum personajele sunt mai vii, mai adevărate decât „morții vii” care umblă pe străzile lumii astăzi.

• „Regele moare”, în regia lui Geo Balint

Absolvirea, în 1957, a Facultății de Filologie din București nu a însemnat pentru Florența Albu sfârșitul privațiilor generate de stigmatul *originii nesănătoase*, ci începutul altora, acutizate cu timpul, pe fundalul unui lung șir de experiențe nefericite. După câteva luni de muncă necalificată ca ucenic la Fabrica ADESGO, angajarea într-o redacție și publicarea versurilor risipite în câteva carnete îi păreau tot atât de departe ca vremea copilăriei din satul natal.

Deși părăsește ADESGO cu *referințe pozitive* ale mai multor *elemente sănătoase*, începând cu 1958, vreme de șapte ani Florența Albu a cunoscut mizeria șomajului. Nevoia supraviețuirii s-a împletit acum cu o alta, mult mai imperioasă: aceea de a scrie, conform unor mărturisiri timpurii, versuri „care să nu se rezume la feminitate, gingășie, stupidenii suave ori senzualitate”, ci despre „drama celor amărâți”, adică a celor cărora noua istorie le luase totul. Însă până la apariția primului volum (*Fără popas*, 1961), viitoarea poetă a fost – cum se denumește, autoironizându-se – „reporter cu ziua” sau „ziarist zilier”.

Ani întregi, așadar, Florența Albu a cutreierat țara și a scris reportaje pentru diverse publicații ale vremii. Dar realitățile de pe teren nu corespundeau niciodată cu celelalte „realități oficiale”, pe care le inventau și le trâmbeau autoritățile timpului. Frustrarea de a pune pe hârtie altcumva și altceva decât îți înregistrează ochiul și simțirea trebuie să fi fost pentru Florența Albu extrem de dureroasă, odată ce, paralel cu reportajele redactate cu prudență, astfel încât să-i fie acceptate și plătite ici-colo „la bucată”, ea a simțit nevoia să scrie, numai pentru sine (și pentru alte timpuri) adevărul. Așa se face că din perioada 1958-1963 datează zeci de pagini impresionante prin îndrăzneala exprimării, prin mărturisirea experiențelor nefericite pe care tânăra reporteră le-a trăit pe drumurile țării. Sunt pagini inedite, intitulare sugestive **Antireportaje**, care, alături de jurnalul **Zidul martor** apărut în 1994, au reprezentat pentru Florența Albu o formă de manifestare a revoltei interioare împotriva imposturii și, totodată, o încercare (aș spune, nereușită) de a-și împăca, de a-și ostoi deznădejdea.

Primele observații reportericești din cele două caiete păstrate cu sfîntenie de sora mai mare a scriitoarei, doamna avocat Victoria Radu, sunt despre propriul sat, Floroaița, situat în Câmpia Bărăganului. Pe 14 septembrie 1957 (dată la care autoarea nu-și începuse încă activitatea propriu-zisă de reporter), dezolată de starea deplorabilă în care au ajuns țărani colectivizați, Florența Albu scria: „*N-am să înțeleg mersul firesc al vremurilor niciodată. Firescul acesta, cât de nefiresc este, de atâtea ori!* (...) *Ideologia marxist-leninistă mă face să cred că ceea ce e nou se impune, că roata istoriei va trece înaintea peste cei care se opun, care nu înțeleg. Și aproape că recunosc teoretic și aprob acest adevăr. Dar când vin în sat și văd, acest adevăr văzut zdruncină teoria și, oricum, o incriminează. E o luptă pe viață și pe moarte, dar urâtă, lipsită de sublimul frazei, teoriei care sublimează. Aici se dau ultimele asalturi pentru colectivizare. Mai ieri-alaltăieri, o echipă întreagă a umblat să strângă impozitul, autoimpunerea și nu mai știu ce, prin sat. Cu puțin înainte, banca și*

Ruxandra-Elena PETRE

Antireportajele Florenței Albu

a încasat datoriile și majorările și dobânzile. Oamenii, oricât de săraci, au trebuit să plătească. Cam un sfert din sat a vândut vacile cu lapte – hrana copiilor – să scape de datorii. Acum, receptorul a luat pentru impozitele neplătite grâu, haine din case și, mai ales, butoaiile pregătite pe o bătătură pentru culesul viilor. A fost jale în tot satul. Unii au apucat să mai ascundă în câmp sau în șirele de paie câte ceva. Acum e și bălciul. Nimeni nu s-a mai dus. (...) Acum au venit în sat vreo 30 de propagandiști să-i lămurească pe oameni să intre în TOZ și-n colectivă. În același timp, de la Fisc, încep să umble inspectorii pentru impunerea de anul ăsta – următorul - pentru pământ. O adevărată ofensivă a satului! Nu știu cum se va sfârși lupta de-acum, dar e pe viață și pe moarte...”

Paginile despre Bărăgan sunt extrem de numeroase. Reportera consemnează aspecte sumbre ale existenței țăranilor din Făcăieni, satul natal al bunului prieten și confrate Ștefan Bănuțescu, și Cegani, Jegălia, Gura Văii, Grădiștea, conchizând într-o însemnare târzie, din 25 noiembrie 1964: „*Continuă procesul de proletarizare a țăranimii, de dezrădăcinare care ucide lumea apropiată mie (...)* Mi se pare că satul nostru merge cu un picior mai lung și unul mai scurt, ca un infirm care se poate prăbuși dintr-o clipă în alta. (...) *Mi-e rușine când văd țăranii făcând salahorie pe străzile în reparație, ca niște săraci ai istoriei. Mi-e rușine că, pentru ziua – muncă primesc te miri ce, atât cât să nu moară de foame. E rușinos să-i vezi prin grâni,*

cărând pâinea în saci, pâinea pe care ei o seamănă și o seceră, dar ajung să o cerșească pe străzile și în centrele de pâine ale orașelor ca niște paria ai societății. Mă urmăresc multă vreme fețele lor supte, hainele sărăcăcioase, mizeria lor. (...) Nu, pentru țărani nu s-a făcut nimic. Pentru sat nu s-a făcut altceva decât s-a perfectat un sistem de exploatare. S-a ridicat o chiaburime socialistă – președinții de gospodărie, rubedeniile lor și alți câțiva...”

Însemnările din aceeași pagină completează tabloul deplorabil al țăranimii românești din timpul epocii totalitare cu date despre o anchetă secretă întreprinsă de câțiva medici, în urma căreia s-a constatat scăderea natalității, din pricină că, la sate, *copiii mici sunt o adevărată pacoste, atâta vreme cât părăinții nu au cu ce-i hrăni, nu primesc alocații, mamelor nu li se dă concediu de naștere plătit etc.*

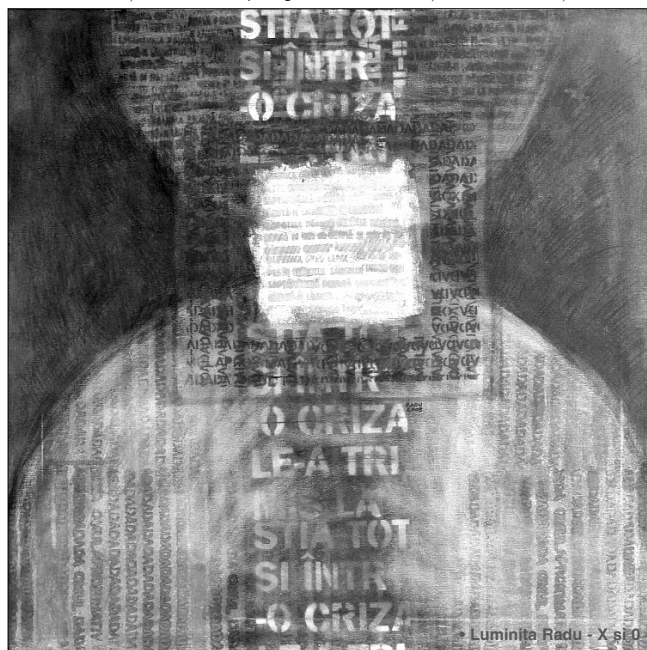
În zonele industriale, Florența Albu găsește aceeași sărăcie lucie, aceiași oameni copleșiți de muncă și prost plătiți, speriați și ostili când un străin pretinde că vrea să le afle grijile. Când cineva se întămplă să aibă îndrăzneala exprimării, reportera are sentimentul că se află, în sfârșit, în fața unui interlocutor pe măsură. O impresionează, de pildă, „eroul primului reportaj de la Hunedoara, inginerul Grigore Mihai”, despre care vorbește într-un antireportaj datat 3 noiembrie 1959. Ingerul se arată plictisit și iritat de convenționalitatea interviurilor: „*Voi, cei de la Uniunea Scriitorilor, cunoașteți totul superficial, mai bine zis, nu cunoașteți nimic. Veniți la noi, întrebați ce e mai*

deosebit - pentru noi nu e deosebit ceea ce e deosebit pentru voi – noi vă spunem ce vrem sau nu avem să vă spunem nimic. Voi plecați și scrieți. De fapt, nu cunoașteți nimic, domnilor scriitori. Dacă ați fi mers cu noi prin noroaiile Hunedoarei, în 1954, până la genunchi, dacă ați sta cu noi aici, în fața cuptoarelor, să asudați cu noi, dacă ați ști prin câte trecem noi...”

Patru ani mai târziu, într-un alt centru siderurgic, la Reșița, Florența Albu are, poate, cea mai nefericită experiență ca reporter. Este martora unui accident terifiant, evocat, evident, în caielele de sertar: „*În noaptea aceea, un om a căzut într-un furnal. Era un muncitor calificat de curând, unul din acei țărani care fug de la sat și nimeresc în cine știe ce meserie înfricoșătoare. Toată noaptea (...) am alergat cu o mașină a Procuraturii - de la Furnale la Comitetul de Partid și iar la uzină și iar sus, acolo, pe pasarella pe care vin furgonetei și oamenii, foarte aproape de focuri – nu, nu înțeleg, deși a fost reluată explicația și martorii oculari repetă gesturile celui alt și toți arată foaia NTS iscălită și se neagă și se întărește, martorii apărării și martorii acuzării se înfruntă – dar cine sunt martorii acuzării? (...) Mi se făceau recomandări oficiale să nu scriu – ca și cum așa fi putut să scriu! Ca și cum mi-aș fi putut începe reportajul de la Reșița cu o asemenea consemnare seacă: «În noaptea de atât, anul 196 și ..., un om a căzut în furnal. Șarjele acestea erau, în tradiția otelurilor reșițiene, altădată, duse la groapă, înmormântate cu slujba morților. Acum, șarjele de fontă sau oțel în care au fost topiti, lichefizați, decantați, scrumiți oamenii merg mai departe, în fumul industrial. Foliștii cu încredere fonta, oțelul, mașina, roata, motorul Diesel, locomotive, turbine... A fost fabricată din oțelul, din fonta nopții de atât spre atât, anul 196 și...» Am scris aici, pentru mine, «Noptile oțelului»: o șarjă în care s-a topit mortul – nu-i știu numele – în fontă și în poemul meu, s-a topit omul care se chema Gheorghe sau Ion sau vreun alt nume nemțesc sau unguresc – dar nu, era precis român, precis venea de la plug, precis iscălise NTS așa cum se obișnuiește, ca o formă malită, să fii angajat mai repede, să intri în pâine și în moarte...”*

Antireportajele Florenței Albu nu dezvăluie aspecte neștiute despre consecințele, în plan social, ale unui sistem abject. Există și alte nenumărate mărturii postdecembriste (jurnale, memorii, documente) cutremurătoare despre cei patruzeci și cinci de ani de comunism, care depășesc granițele comprehensiunii.

Aceste **antireportaje** sunt însă un protest individual împotriva clișeeilor impuse în reportajul românesc (în genere, în toate speciile literare) și, totodată, o dovadă în plus a dezastrelor pe care le-a înregistrat istoria noastră în a doua jumătate a secolului trecut. Ele dezvăluie așadar nu doar una dintre etapele dificile ale destinului scriitoarei (care-și consideră aceste scrieri de sertar drept „confruntări cu timpul meu, o altă biografie a mea; foi de pripas” care au ascuns ani de răndul „stările de suflet, procesele de conștiință, luptele cu mine însămi”), ci și imaginea deplorabilă a unei lumi cuprinse în vârtejul cataclismului comunist.

• Luminia Radu - X și O

mondo musica

Liviu DANCEANU

Jurnal parțial sonor (II)

26 noiembrie, București

Una dintre marile mele ratări a fost aceea a unui dialog intens, sistematic cu Dinu Ciocan, un om al creștelor inaccesibile și al povârnișurilor înalte, acolo unde poate respira aerul tare al realităților suficiente și necesare. Mi-a fost profesor de contrapunct, dar mă tem că pe vremea aceea nu prea înțelegem că este necesar să deprinzim tainele polifoniei, armoniei ori formelor muzicale, și că, oricum, nu-i suficient. A trebuit să trecă ani, poate chiar decenii ca să pricep că mai presus de cum e făcută muzica se află întrebarea: ce transmite ea? A pătrunde muzica, nu cu vîgurosul pikamer, nici măcar cu cel mai fin bisturiu, ci cu acea palmie imensă care să-i capteze sensul și semnificațiile, adică mesajul – iată doleanța ultimă a, probabil, singurului semiotician autentic (de mare performanță) din muzica românească. *O teorie semiotică a interpretării muzicale* se cade a fi Biblia oricărui reștitutor bigot ce se închină sincer la iconele artei sunetelor. Nu știu cîți dintre interpreții noștri au realmente acces la arsenalul de concepte și la topusul idealic al acestor potrivite și profitabile lucrări. Știu însă că dacă unui compozitor (de geniu?) îi este îndeajuns inconștientul, prin clipa harică ce săvârșeste capodopera, unui interpret acest declic îi este necesar dar nu și suficient. Pentru a re-crea capodopera mai trebuie să-ți chemi de partea ta și conștientul. Adică, puterea de obiectivare, legitimare, explicitare și, mai ales, comprehensiune.

27 noiembrie

Sunt cucerit de averea referințelor muzicale platoniciene administrată ca nimeni altul de Evangelos Moutsopoulos în *Muzica în opera lui Platon*. Condiția muzicii și factorul uman, divinitatea muzicii, utilitatea muzicianului, efectele armoniei asupra sufletului, euriția și enarostia, evoluția instrumentelor, muzică și pedagogie, despre autoritățile educației muzicale, axiologia frumosului muzical sau deontologia muzicală sunt doar câteva dintre temele pe care anticul filosof le-a scormonit și purcat cu fler și erudite, dar și cu un aer mitic, deopotrivă misterios și fabulos. Oricât ar fi însă de senzatională recolta idealică a timpului, înclin să cred că niscăiva Platonii s-ar mai putea găsi, dar Moutsopoulos și nu prea.

30 noiembrie, spre granița de vest

Măine va fi ziua națională a României, țară pe care tocmai ne străduim (drumurile, fir-ar să fie) să o părăsim. O zi în care ar trebui să se audă imnuri și nu maneles. Deh, metehnele unui popor educat în ultimii douăzeci de ani să fie iresponsabil. Sau absolvit de responsabilități. Nu-i nimic. Mergem spre vest, așa cum odinioară coloniștii britanici înaintau spre soare-apune. Un vest de cucerit? Mă îndoiesc... Mai degrabă de îmblânzit și lepădat de prerogativele modelului tutelar.

1 decembrie, München

Plouă. Ca și cum nori bărboși l-ar plînge pe frațele Acker. Cel care a fost ca un nor plin de muzică revărsat peste semeni, cu ardoare, dar și cu candoare. O candoare pe care se străduia să o disimuleze atunci când ne aștepta la ora șase dimineața, cu sticla de Napoleon (și, bineînțeles, cu pahare corespunzătoare) în Hauptbahnhof, ori când ne istorisea hătrele lui bancuri cu ardeleni (sau cu unguri: tot aia-i), din care țâșnea o melancolie imposibil de tratat alături de concetățenii săi, fie ei chiar și bavarezi. În sufletul arcahelor, München-ul va însemna întotdeauna Dieter Acker, pentru care, iată, ne-am dus cu o floare în gând la hotel Flora, acolo unde, cu fiecare

descindere a noastră la Hochschule für Musik, puneam la punct detaliile concertelor. În această seară plouă și ne plimbăm prin München doar, doar îl vom reîntîlni pe Domnul Acker...

2 decembrie, Blois

După trei zile de stat cu genunchii la gură, tești într-un microbuz ca sprotul din conserve, suntem așteptați la un hotel din lanțul „Première Classe” (pe care, în mod normal, nu l-aș închiiria nici măcar cu ora), de către Daniel Kientzy, prost dispus, cu gura mare, mizând pe efectul ascendenței stărmită de cel ce strigă mai tare. Pe Kientzy l-am cunoscut cu aproape trei decenii în urmă când a venit prima oară în România ca să testeze pofta compozitorilor noștri de a scrie pentru armata lui de saxofoane, *Quasiconcerto* fiind, probabil, cea dintâi lucrare indigenă dedicată reputatului interpret francez. Au urmat altele și altele opusuri, din ce în ce mai numeroase (poate și din ce în ce mai expediate), astfel încât aproape că nu există azi compozitor român care să nu fi scris, vrând-nevrând, vrute și nevrute, pentru instrumentul inventat de Adolph Sax. În orice caz, Daniel, nefiind capabil să refuze ceva sau măcar să evite compromisiunile, situațiile penibile, are tot mai pronunțat comportamentul unui căine (incontestabil, de rasă) credincios deopotrivă tălharului și virtușului, escrocului și onestului. Mă întreb dacă știe sau a știut vreodată să deosebească grăul de neghină, ori dacă își dă seama de ceea ce reprezintă grăul și ceea ce reprezintă neghina.

3 decembrie

De câte ori sunt în prezența unor vestigii coplesitoare pentru prezentul nostru infatnat mă întreb ce și-ar fi închipuit creatorii lor despre cei ce le moștenesc truda și imaginația. Probabil că orgoliul lor era infinit mai inflammat decât al nostru, așa cum vanitățile noastre vor fi cu mult mai consistente decât cele ale urmașilor noștri. Cu toate acestea nu cred că cei ce ne vor urma vor mai fi în stare să edifice zgărie-norii contemporani, așa cum nici noi, cei de azi, nu mai suntem capabili să înălțăm un Chateau de Blois - un castel format și re-formatul succesiv și simultan în cel mai galic stil gotic, flamboiant, renesanțist și clasic -, precum Thibaut al VI-lea în secolul 13 cu a lui fascinantă Salle des Etats. Pe de altă parte care dintre compozitorii timpului nostru se consideră inferiori, bunăoară, lui Beethoven și care dintre compozitorii deceniilor viitoare vor avea îndoilei asupra propriilor creații atunci când se vor compara cu Stockhausen sau Magnus Lindberg? Sunt întrebări la care arcaheii au răspuns astăzi prompt și irevocabil, restituind, la Conservatorul din Blois, familiarele deja *Exerciții de admirație*: prezentul e nu numai al nostru, ci și al celor ce l-au premeditat ori al celor ce-l vor invoca fără emfază.

10 decembrie, București

Cățiva studenți m-au interplat la un seminar în legătură cu resturile posibile dintre cunoașterea științifică, cea religioasă și cea artistică. Le-am răspuns apelând la cuvintele lui Petre Țuțea referitoare la jocul ipotetic dintre om și lume, joc petrecut în afara triunghiului Dumnezeu-om-lume: „deosebirea cunoașterii dogmatice prin revelație, de cea aproximativă, sau aporetică a căutării constă în faptul că omul religios primește, iar cel nereligios trăiește neliniștea căutării perpetue, fiind absent Divinitatea”. Cunoașterea artistică e și revelație și căutare. Depinde câtă revelație investeste în căutare și câtă căutare în revelație.

Personalități băcăuane

Grigore Codrescu

Deși în ultimele două decenii este un actor important al vieții literare din spațiul băcăuan, a trecut aproape neobservată aniversarea celor 70 de ani de existență, momentul ce s-ar fi dorit sărbătorească fiind ratat atât de comunitatea literară, cât și de ediliul locului, atenți la cu totul alte evenimente.

Născut la 22 noiembrie 1938, în satul Berbinceni, comuna Secuieni, județul Bacău, fiul lui Ion și al Eugeniei Castravete, agricultori cu ascendență răzeșească, și-a început studiile la școala din localitatea de bastină (1945-1952), beneficiind de îndrumarea unor dascăli de notorietate ai învățământului băcăuan, precum Gheorghe Banu și Vasile Grosu, personalități prestigioase, formate în învățământul pedagogic antebelic. Încă din anii de gimnaziu începe să verșifice și să scrie proză, citind în cenaclul literar al elevilor și publicând la „gazeta de perete” a școlii.

Admis la Școala Pedagogică de Învățători din Bacău (în prezent, Colegiul Național Pedagogic „Stefan cel Mare”, 1952-1957) devine premiant încă din primul an, dar moartea tatălui, în 1953, la Poarta Albă, după ce în 1952 fusese arestat și declarat „dușman de clasă”, inclus în rândul chibaburilor și deportat la Canalul Dunăre-Marea Neagră, l-a silit să întrerupă un an studiile, iar examenele finale să le susțină în particular, întrucât mama sa, rămasă văduvă cu șase copii, nu l-a mai putut întreține. În pofida situației tot mai dificile din familie, a continuat să învețe la fel de bine, luându-și ca model pe unul din dascăli, profesorul de limba română Emil Leahu, cel ce l-a „apărat de demonii anilor '50, care mai băntuie încă prin lume”. Alături de profesorul-diriginte Remus Vranceanu și cel de psihologie Emil Tudor, care i-au fost, la rândul-le, modele, acesta i-a stimulat aptitudinile literare, invitându-l la ședințele cercului literar și trimițându-i colaborările la ziarul local.

Încă înainte de absolvire este, rând pe rând, învățător la școlile băcăuane din localitățile Vîfăreni, Prăjești și Berbinceni (1956-1957), iar după efectuarea stagiului militar devine directorul Școlii de 7 ani din Petrești, județul Bacău (1959-1962), împreună cu o parte din colegii de cancelarie, fii ai satului, punând în funcțiune Biblioteca sătească și Cinematograful rural și, pe plan profesional, conferind funcționalitate șăilor de clasă și laboratoarelor școlare.

Cu toate că mama lui dorea să ajungă preot, preocupările literare și vremurile neprielnice studiilor teologice l-au îndemnat să opteze pentru Facultatea de Filologie a Universității „Al.I. Cuza” din Iași (1962-1967), ale cărei cursuri reușite să le urmeze la învățământul de zi, evidențiindu-se ca unul din cei mai activi studenți nu doar ai facultății. Desfășoară, astfel, o activitate susținută în cadrul cercurilor studențești de Folclorică și Istoria literaturii, participă la întrunirile cenaclului literar al Facultății și la sesiunile științifice, una din lucrările sale – *Visul în creația poetică a lui Al. Filipide* – fiind inclusă în sumarul publicației periodice a Universității ieșene, *Caietele selective ale cercurilor științifice studențești* (Iași, 1967). Semn al recunoașterii capacităților sale de studiu și ale celor organizatorice, este solicitat și acceptat să fie președinte al Asociației Studenților din Facultatea de Filologie (1964-1967), perioadă benefică pentru revigorarea componentelor științifice și culturale, cu atât mai mult cu cât apăruseră și primele semne ale „dezghețului” și „desovietizării”.

În același interval și-a continuat activitatea literară, în 1965 debutând în revista ieșeană *Cronica*, publicație căreia i-a propus cronici și recenzii la cărțile de literatură contemporană. La sugestia redacției, a

acceptat pseudonimul Gr. Cumpănă, folosit un timp și la alte publicații la care a colaborat de-a lungul anilor, între care amintim revistele *Ateneu*, *Convorbiri didactice*, *Plumb*, *Pro Saeculum*, *13 Plus*, *Tribuna învățământului*, *Vitrailu*.

Repartizat la Liceul Teoretic din Adjud (azi, Emil Botta, 1967-1969), s-a integrat rapid într-un colectiv dornic de performanțe, modelând câteva clase de elevi inteligenți, încă necontaminați de dogmatismul și toxinele specifice epocii. După noua împărțire administrativ-teritorială, se transferă la Bacău, activând ca inspector al Comitetului de Cultură și Artă (1969-1975), timp în care a controlat și îndrumat instituții culturale din județ, a înființat o stație-pilot pentru cultura de masă și a elaborat studii și articole de sociologia culturii pentru revista *Ateneu*.

În 1973 și-a schimbat numele de stare civilă în Codrescu, încercând astfel să-și protejeze familia și pe sine de reproșurile oficialităților, care-l acuzau că nu-și declarase rudele din S.U.A., deși acestea erau dintr-o altă ramură a neamului din care facea parte. Cu nostalgia catedrei în suflet, revine în învățământ, mai întâi ca profesor de limba română la Liceul Industrial (azi, Colegiul Tehnic „D. Mangeron”, 1976-1980), apoi, în aceeași specialitate, la Liceul „Vasile Alecsandri” (în prezent, Colegiul Național, 1981-1988) și, în cele din urmă, la Liceul Teoretic „George Bacovia” (actualul Colegiu Național „Ferdinand I”), instituție pe care o conduce, între anii 1994-1998, ca director, și de unde se pensionează.

În această perioadă a îndrumat elevii în cadrul cercurilor științifice, al cenaclurilor școlare și al revistelor de profil, participând la sesiuni de referate și comunicări ale profesorilor cu lucrări științifico-didactice, în parte publicate în reviste și culegeri (*Ziaristul Mihai Eminescu la 1877*, *Bacovia – singurătatea poetului*, *Factorii agresiunii împotriva lecturii*, *G. Ibrăileanu – profesorul Liceului „Principele Ferdinand”*, *Resursele dramatice ale teatrului lui Lucian Blaga* ș.a.).

Ales de colegii de specialitate ca președinte al Filialei Bacău a Societății de Științe Filologice din România (1977-1990), a izbutit să organizeze activități științifice de ținută, cu invitați prestigioși de la Universitățile din București, Cluj și Iași (C. Ciopraga, L. Leonte, C. Farfene, M. Zamfir, D. Scărlătescu...), o sesiune republicană dedicată Centenarului George Bacovia (noiembrie 1981) și etapele Olimpiadei de Limba și Literatura Română „Mihai Eminescu”, a stimulat prezentarea periodică a noutăților editoriale și revuiste de specialitate etc.

În 1990, s-a alăturat profesorului Mihai Semenov și grupului de profesori din gimnaziu și licee băcăuane, punând bazele revistei *Convorbiri literare*, publicație dedicată învățământului preuniversitar și pe care o conduce în prezent, în calitate de redactor-sef.

Debutează editorial în 2001, cu volumul *Limba și literatura română la bacalaureat* (Editura Plumb, Bacău), lucrare științifico-didactică urmată de prefețe și postfețe ce au însoțit cărțile unor autori băcăuani. Cu o energie creatoare debordantă, definițiivă în prezent un volum de proză scurtă și un roman, cărora le poate adăuga oricând un volum consistent de eseuri și cronici literare, risipite deocamdată în paginile publicațiilor din țară.

Cornel GALBEN

Conferința AROSS, la a doua ediție

În 2006 avea loc la Slănic-Moldova prima Conferință Internațională a Asociației Române de Studii Semiotice (AROSS), o reușită prin anvergura, forța tematicii, valabilitatea concluziilor și aplicabilitatea soluțiilor. În octombrie 2008, același oraș-stațiune a găzduit a doua ediție, cu tema „Transmodernity: Managing global Communication” [„Transmodernity: managerabilitatea procesului comunicational într-o lume globală”], structurată pe șase secțiuni („Semiotica”, „Provocările multiculturității”, „Transdialogul”, „Mass-media”, „Comunicarea în transmodernity”, „Memoria vie a unui loc moldav: Bacăul”) și agrementată cu expoziții de carte și postere, atelier/ workshop: o pledoarie pentru identitate culturală în diversitatea europeană și globală. Au participat membri AROSS din România (București, Iași, Brașov, Cluj-Napoca, Suceava, Ploiești), Republica Moldova, Danemarca, Italia, S.U.A., Georgia, Grecia, Bulgaria, Ungaria, Polonia, Israel, Africa de Sud, Marea Britanie, totul sub auspiciile Asociației Internaționale pentru Studii Semiotice. A reținut atenția, între alții, prestația semioticianului John Deely, ale cărui lucrări („Patru epoci ale înțelegerii” – 2001; „Bazele semioticii” – 2005; „Definind ființa semiotică” – 2005; „Descartes și Poincaré” – 2008) sunt unanim apreciate în lume. Organizatorii efectivi au fost Facultatea de Litere a Universității din Bacău și Centrul Europe Direct Bacău.

Am solicitat câtorva participanți impresiile provocate de editia 2008 a Conferinței. (Traducerea a fost asigurată de Andreea Suciu și Floria Florinela). Lorenzo Magnani (Italia; profesor asociat în China): „Conferința a abordat probleme importante privind gestionarea cauzelor și efectelor negative ale globalizării, elemente importante pentru politicieni, manageri și în general decidenți în viața social-economică a țărilor europene. Din nefericire nu există respect suficient, chiar și în Uniunea Europeană, pentru cercetarea academică și cred că această situație trebuie urgent depășită, pentru a spori democrația, în dauna demagogiei. Perspectiva semiotică are calitatea de a aborda problemele într-o formă integratoare și largă, pentru că surprinde evenimentele și situațiile într-o manieră ca adevărat interdisciplinară”.

Zdzisław Wasik (Polonia): „Asfel de întâlniri nu sunt ermetice, ci deschise lumii întregi. Câștigul este al tinerilor doctoranzi, care au ocazia să se perfecționeze, ca să nu mai vorbim despre apropierea culturilor și a manierelor de gândire.”

José Maria Paz Gago (Spania), secretarul general al AROSS: „Acest al doilea congres a fost o nouă expresie a reușitei reflecției semiotice în Europa Centrală. Lucrările audiate au adus noi perspective asupra problemelor comunicării sociale în lumea contemporană. Moda, tehnologiile comunicării, globalizarea culturală, raporturile politice au găsit un spațiu generos în dezbaterile care au urmat, dominate de spirit critic și de real intelectualism.”

Traian D. Stănculescu (Iași), președintele AROSS România: „Performanța întâlnirii pe care am împlinit-o acum a fost aceea de a vorbi cu toții aceeași limbă: a semnelor, a sensurilor înțelese și aplicate în beneficiul vieții umane. Am reușit ca dincolo de spațiul spiritual din care fiecare a venit, să conțurăm valorile unui nou concept, acela al

transmodernity, care înseamnă înaintea de toate recuperarea unității din diversitate. Astfel am apropiat spiritualitatea de cunoașterea științifică, valorile teoretice de cele practice, prezentul de viitor, valorificând o dată mai mult puterea de a ști și de a face a semioticii. Poate că know-how-ul științei generale a semnelor va constitui subiectul unei viitoare întâlniri, care va semnifica puterea românescului de a penetra în lume”.

Kristian Bankov (Bulgaria): „Impresia generală este pozitivă: un eveniment foarte bine organizat, din care toți participanții au avut de câștigat. Ne-am comparat standardele academice și am identificat modalități de a supraviețui în universități din domeniul științelor socioumane, viitorul instituțiilor academice. Voi oferi la rândul meu această informație studenților, cercetătorilor tineri, care sunt avizi de cunoaștere și, în unele privințe, mai bine informați.”

Acad. Solomon Marcus (București), președintele de onoare al AROSS România: „Cei doi organizatori principali - Traian Stănculescu și Doina Cmeciu - au dat viață din nou Asociației Române de Semiotică. Aceasta a mai existat în anii '60-'70, dar din cauza dificultăților de ordin birocratic a funcționat sub forma unui Grup Român de Semiotică, în cadrul Societății Române de Lingvistică. Dacă la prima ediție, în 2006, au adus multe semioticieni de marcă din lume, în 2008 numărul lor este dublu, poate. Aș sugera pentru viitor să se orienteze mai mult spre științele fundamentale, în defavoarea celor din domeniul sociouman. Sunt așteptați specialiști în domeniul informaticii (calculatorul deține un loc esențial în comunicare), al inteligenței artificiale, al științelor cognitive, dar și al științelor vieții - biologia, genetica. John Deely a atras atenția și el asupra transdisciplinarității, Lorenzo Magnani a asociat informatica cu psihologia, biologia, informatica, științele comunicării, antropologia etc., iar o conferință în plen a adus în atenție problema multilingvismului. Pe noi, ca intelectuali, ne interesează nu numai globalizarea economică-financiară, ci și globalizarea culturală, care nu este bine înțeleasă și de aceea este de multe ori contestată, pretinzându-se că de fapt cultura nu se globalizează.”

Acad. Alexandru Boboc (București): „Este a doua oară când particip la Conferință și mă declar extrem de mulțumit de calitatea organizării și a comunicărilor științifice prezentate. Provocările identității într-o lume globală, strategiile cognitive, impactul științei asupra vieții sociale sunt teme permanente, care îmbie la reflecție filozofică.”

Doina Cmeciu (Bacău), secretar general al AROSS România: „Manifestarea a fost încă un prilej pentru a evidenția nivelul ridicat al cercetărilor românești în domeniul semioticii. De aceea am și perfectat contracte de colaborare cu centre similare din Polonia și Ungaria. S-a subliniat că învățământul universitar trebuie să joace un rol tot mai important într-o lume marcată de discursul pieței.”

Ioan DĂNILĂ

arte & meserii

Constantin CĂLIN

Cronica unui eșec (V)

După publicarea fiecărei părți a acestei cronici, am fost întrebare de ce îi acord atenție d-lui Eugen Sendrea. După părerea interlocutorilor mei, nu merită. Celor mai mult le-am răspuns cu o vorbă a lui Tudor Argehezi: „Nu mi-e prieten, nici admirator... Minunat prilej să-i zic ciupercai pe nume”. „Ciuperca” la care mă refer a crescut, protejată de umbra celor ce, sub cuvânt că ar fi pierdere de vreme, „nu și-au pus mintea” s-o cerceteze îndeaproape, barem o dată, iar acum are palării mare, aranjată fudul, bașca niscai distincții. Eu o privesc rezervat de cînd a început să prindă rădăcini în presă. Pe atunci semna: „prof. Eugen Sendrea de la Oficiul Județean pentru Patrimoniul Cultural Național”, căutînd să împrumute propriului nume ceva din autoritatea instituției (una atâtă în strînsă comunicare cu Milită și Securitatea). Totodată, se silea să lase impresia că-și cunoaște subiectele pînă în cele mai mici intime detalii, dar la prima verificare s-a dovedit că nu-i ceea ce vroia să pară. De pildă, în articolul „Cîstind memoria revoluționarului comunist Lucrețiu Pătrășcanu” („Steagul roșu”, 35, nr. 6940, 8 noiembrie 1980, p.2), scria, negru pe alb, că acesta s-a născut „în ziua de 4 noiembrie 1900, orele 15”. A spune nu numai data, cum de regulă se obișnuiește, ci și ora nașterii cuiva, trece drept lucru de mare precizie. Intimidează: crezi că ai de-a face cu un ins imbatabil în domeniul său, atent și scrupulos. Pe mine nu m-a intimidat însă. Citisem „Actul de născere” al lui Pătrășcanu (Arhivele Naționale Bacău, Registrul Stărei Civile pentru Născuți, Dos. 423, fila 216) și mi-am dat seama că, zelos să se arate hiperexact, a comis o eroare care reflecta modul său superficial de a se documenta. Lucrețiu Pătrășcanu s-a născut, într-adevăr, în ziua amintită, dar la „ora opt dimineața”. „Orele 15” (în act „trei post meridiane”) corespund momentului în care, peste două zile, respectiv pe 6 noiembrie, tatăl, profesorul Dimitrie Dimitrie Patrașcanu, însoțit de martori, a declarat nașterea. Întîmplarea m-a determinat ca, ulterior, să mă îndoiesc de ceea ce scrie d-l Sendrea, mai ales că majoritatea subiectelor sale erau bizare. Publicînd mult, fără control, „ciuperca” s-a umflat. Azi, cum am mai spus, d-l Sendrea se recomandă (vezi, din nou, coperta): „scritor și istoric”. Cei care i-au deschis coloanele ziarului local sau ale unor almanahuri au stimulul, din păcate, ce el are mai criticabil în manifestările publicistice: urechismul și mitomania. Pînă unde merge cu acestea am putut vedea într-o preținsă constituire biografică din volumul *Lubri vestite* (Ed. Egal, 2003), „Maria, frumoasa fată de mahală”, singura pe care i-am citit-o. Titlul e împrumutat din poemul în proză „De Paști” al lui Bacovia, care evocă o viață distrusă, cea a prostituatei Maria Lazu. Mă așteptam ca povestirea d-lui Sendrea să fie o „contribuție”. Nu-i, pentru că autorul o ia razna: o prezintă pe „eroină” ca fiind vie după un deceniu de la moarte, ordonănteață pentru ea rețete, citează dintr-un ziar care încă nu apăruse etc. L-am tras de mincă, discret, într-o notă din *Dosarul Bacovia* (vol.2, p. 473-473). Degeaba, iată, recidivează ca „fictionar” în *Istoria Municipiului Bacău*. Așa stînd lucrurile, descrierea „ciupercai” a devenit o obligație morală, pentru adevăr. Inevitabil, însă, din cauza multitudinii de aspecte ce trebuie corectate sau nuanțate, această operațiune a ajuns să semene cu un exercițiu de răbdare, lung, pe care toți sunt decisi să-l execute pînă la capăt.

Ce scoate d-l Sendrea din istoria postbelică a Bacăului? O (tot am pomenit de „ciuperca”) „tocăniță”, o încercare de cantină populară, încropită la repezeală, inconsistentă, dar cu un plun de ingrediente, care să-i acopere defectele. Nu mai descrie haideuci și galopul, ci indivizi „cu șapca la Lenin”, brutali, țigani ursari, mahalagii cu bîrfa-n gît, șefi de restaurante etc. Folosite alandala, elementele de „viață cotidiană” duc fie către un pitoresc artificial, fie către caricaturii nemeritate. D-l Sendrea nu vede pădurea din cauza copacilor. Înaintează, ca și pînă aci, în zigzag, fără busolă, adică fără idei. Nu simți nici o clipă că meditează, că discernce, că evaluează. Analiza lipsește. N-are maturitate în atitudinile și echilibrul în aprecieri. În general, dar mai ales în partea dedicată acestei epoci, *Istoria* sa e o listă de

primari: „Învățătorul Gheorghe Niță devine primar al Bacăului (1947-1948)”; „David Vătafu devine primar (1948-1949)”; „Ca primar intră Constantin Livint (1952-1956)”; „După ce și-au șters lacrimile după Marele Stalin, Vasile Acatrinei, preia conducerea Bacăului (1956-1959)”, frază din care rezultă că Acatrinei era multiplu, că lacrimile după Țătuțul i-au curs trei ani și că autorul, mindru de ironia sa politică, a uitat iarăși, pentru a doua sută oară, că nu se pune virgulă între subiect și predicat! „Alt primar la Bacău: Pavel Bursuc (1961-1964)”; „Emil Donici, va fi primar al Bacăului, do(a)r doi ani de zile 1968-1969”; „Ioan Ichim, a fost primar în perioada 1969-1979”; Valerian Ghineț, a fost primar în perioada noiembrie 1979 - iunie 1981. În timpul mandatului său...”; „Vasile Albu, a fost primar în perioada 1981-1986. În timpul mandatului său...”; „Vasile Săndulache a fost primar în perioada 1986-1989. În timpul mandatului său...”; „Vasile Chițac a fost primar din octombrie 1990 - pînă în februarie 1992. În timpul mandatului său...”; „Lui Vasile Chițac îi urmează Iosef Ioan Liciu (1992-1996). În timpul mandatului său...”; „Dimitru Sechelariu preia funcția de primar al municipiului Bacău în legislațiile 1996-2000 și 2000-2004. În timpul celor două mandate...”; „Romeo Stavarache (în zilele cărui a apărut lucrarea - n.m.) și-a început mandatul în urma alegerilor din 6-20 iunie 2004 când a reușit să ocupe locul I în primul tur de scrutin și apoi să câștige detașat turul al II-lea în fața contracandidatului său fostul primar Dumitru Sechelariu. Fără îndoială că băcăuanii au preferat de această dată competența, profesionalismul și moralitatea”. Merită observat: pînă la Romeo Stavarache, *Istoria* d-lui Sendrea e una de rapoarte („în timpul mandatului...”), de la Romeo Stavarache ea devine futuristă, o istorie a lui „va fi”; „direcția de bază va fi aceea”; „prioritară va fi”; „se va construi”; „interesul pentru sport va fi și el concretizat”; „se va înființa un Consiliu consultativ” etc.

Luîndu-i pe primari drept jaloane pentru paragrafele cărții sale, d-l Sendrea coboară istoria la viziunea unui condiclar. Nu știu ce să-i reproșez mai tare: neînțelegerea a ceea ce trebuia să facă sau comoditatea? Istoria nu se mai scrie stînd cu ochii la președinți”, la prim-miniștri sau la primari. Apoi, dacă d-l Sendrea s-a referit la aceștia din urmă, este necesar (cazul celor dinainte de 1990) să explice locul și rolul lor în ierarhiile socialiste. Ei erau dependenți de conducerea județene și, un timp, regionale. Într-un regim în care totul era planificat, „Municipiul” avea și făcea, adesea, ceea ce i se dădea și i se zicea de la „Județ”. Nu exista așa-zisa „autonomie locală”. Cert, dezvoltarea municipiului nu-i opera exclusivă a primarilor. Din aceste motive, paternitatea multora din inițiativele și realizările pe care d-l Sendrea li le atribuie aparține, nu o dată, altora: prim-secretari și secretari de la „Județ”. Exemplul cel mai notoriu: Gara e legată de numele Alexandrinei Găinușe, nu de cel al lui Vasile Albu, chiar dacă el era primar la inaugurarea noii clădiri.

1) Deși Lucrețiu Pătrășcanu a fost printre puținii oameni politici de talie națională născuți la Bacău, în *Istoria*, d-l Sendrea, care-l „cîstea” în 1980, amintește numele lui o singură dată, sub o fotografie a bustului (sculptură de Vasile Gorduz) din Parcul Libertății (azi Canciovo) vandalizat după „Revoluție”, cu explicația stupidă: „Pătrășcanu a căzut!”.

2) Vinător al celor-au scris despre N. Ceaușescu, d-l Sendrea își întrerupe la un moment dat expunerea (tocmai notase efectele cutremurului din 4 martie 1977) cu aceste rînduri de memento inutil, pline de salivă: „Să nu uităm! În luna mai 1970, absolvia Liceul nr. 4 din Bacău, un tânăr adolescent, firav și modest. Știți cine era? Nimeni altul decît actualul președinte (c) al României, Traian Bănescu”. Am reținut „mesajul” și, îndeosebi, felul subtil în care d-l Sendrea răspunde la propria ni-guicioare: „Nimeni altul decît...”. Întreb la rîndu-mi: nu-i așa că băiatul acela era frumos și bun la carte?

Carnet plastic

Geanina Ivu Vlad:
„Dansul urșilor”

În luna decembrie, luna sărbătorilor de iarnă, la Muzeul de Artă Bacău, pictorița Geanina Ivu Vlad ne-a propus, prin tematica aleasă, o expoziție surprinzătoare care integrează în timpurile moderne, fascinația arhaicului, a tradițiilor populare. Artista a ales din multitudinea obiceiurilor de iarnă, care se mai păstrează în mod fericit în unele zone rurale, grandiosul Dans al Urșilor. Întreaga expoziție se află sub măreția Ursului - animal pe care getodacii îl considerau sacru. Lucrările Geaninei Ivu Vlad emană prin culorile foarte vii, aprinse, o stare de euforie specifică sărbătorilor, o atmosferă ce cucerește fiind foarte vie, înflăcărată, dinamică. Pozitiv este că tumultul acesta nu este unul exagerat, exaltat, iar echilibrul este realizat prin susținerea petelor de alb („Marele urs alb”) și prin unele lucrări foarte liniștitoare, ce ilustrează meșteșugurile populare, intitulate „Olării”. În afară de lucrarea deja pomenită („Marele urs alb”) care ne amintește chiar prin modul de reprezentare, și de îndrăgita poveste „Fram, ursul polar”, povestea lui Cezar Petrescu despre un urs alb, „puternic, dar blând și glumeț”), urșii sunt reprezentați prin puternice tuse de roșu. Sunt impresionante secvențele în care reinterpretând un alt mit popular, urșii par a avea trăsături umane: „Puiul ursoaicei”, „Gemenii”. Geanina Ivu Vlad ne-a captat într-un spectacol de iarnă, în care simbolul Ursului invită la bucurie dar și la meditație asupra regenerării timpului îmbătrânit.

Expoziția a fost prezentată de Carmen Istrate Murariu care a afirmat: „Geanina Ivu Vlad a izbutit să redea plastic, cu sinceritate, autenticitate și profunzime, bucuria sărbătorilor. Culoarea din lucrări e un adevărat elogiul adus minunatelor tradiții populare. Ursul, cel mai spectaculos dintre toate animalele și mai folosit de ceata urătorilor, este ipostaziat jucăuș și spectaculos plastic. Utilizând tehnica flashului, artista aduce în prim plan semiotica faptului cotidian al sărbătorilor; păstrând sensibilitate pentru culturalitate, obiceiuri și tradiții. Proliferând structuralul, artista s-a angajat într-o migăloasă caligrafie a stării interioare. Roșul folosit, nelipsit din tablou, este o culoare aprinsă, foarte caldă, stimulatorie, care provoacă și incită la acțiune, activează și facilitează asociațiile de idei, descriind o feerie a bucuriilor de iarnă.”

Violeta SAVU

Când ești martor la un festival de teatru trebuie să te bazezi pe memorie. În câteva zile trăiești un adevărat asalt, vezi spectacole unul după altul, fiecare rânduindu-se altfel în baza ta de date, ca să-ți spun așa. Bază necesară pentru cronicile pe care-ți propui să le scrii. Oricum, într-un singur articol nu izbutesc să cuprind tot ce ai văzut într-o perioadă festivalieră decât comprimând mult notațiile, impresiile, judecățile de valoare. Poți să revii însă asupra unor spectacole care nu-ți dau pace, pentru că au rămas întipărite în mintea ta și simți nevoia să spui ceva despre ele dincolo de strictele obligații profesionale, de consemnare. Două astfel de spectacole de la Festivalul de Teatru de la Piatra Neamț (din secțiunea Pledez pentru tineri) au fost, pentru mine, „Femeia ca un câmp de luptă” - Teatrul Dramatic „Fani Tardini” Galați și „Omul pernă” - Teatrul „Maria Filotti” Brăila.

De la spectacolul gălățean și acum mă urmărește muzica, îmi bătăuie prin gând. „Vai vedrai”, un cântec aspru, răscolitor, un vaiet cu accente puternice, de un dramatism conținut. Maestrul de ceremonie e un clovn ghebos îmbrăcat în roșu, având un rictus diavolesc. Fleur este numele acestui personaj misterios, sardonice, insinuant, lugubru, cu o mască teribil de expresivă (intruchipat excelent de Cristian Gheorghe) care va comenta și reasambla întâmplările tragice de pe scenă, imaginile crude smulse dintr-un război absurd, cum a fost cel din Balcani. Piesa lui Matei Vișniec, cu un titlu scurtat, este citită cu un ochi proaspăt și foarte atent la detaliile semnificative, la potențialul spectacular. Regizorul Eugen Făt redimensionează relațiile dintre personaje, sporește numărul acestora (textul original are doar două eroine), mută și amplifică accentele cu dorința expresă de a construi un spectacol de atitudine, cu valoare general umană. În universul concentrat (delimitat scenografic de o sârmă ghimpată) se petrec orori greu de imaginat, cruzimea, dezumanizarea atingând limite insuportabile pentru sensibilitatea privitorului. De altfel, nici nu mai poți rămâne doar un simplu privitor ca

Festivalul de Teatru de la Piatra Neamț

Chipurile diforme
ale Răului

la teatru la vederea imaginilor tragice, groțesti, care te înfioară. Și aici e principalul merit al regiei, Eugen Făt semnând o montare de tip manifest, care te zgâlțâie, te smulge din apele calme și căldute ale nepăsării. Războiul, care terfelește orice urmă a demnității umane, umiliția extremă a violului, deznădejdea ajunsă la tipăt cutremurător, teroarea fricii și spectrul morții sunt realități înfățișate pe scenă în imagini dense, agresive, de un mare impact. Întru totul remarcabile în această viguroasă montare sunt interpretările feminine, surorile gemene Lidia și Cristina Uja, alături de Ana Maria Ciucanu făcând o veritabilă demonstrație de forță, talent, sensibilitate fin nuanțată. „Femeia ca un câmp de luptă” este un spectacol de echipă (bine sudată), care vorbește în chip direct, convingător despre fragilitatea condiției umane, teroarea istoriei și a politicii, vinovățiile și ispășire, dar și speranță, reușind să transmită o vie emoție.

Ce se întâmplă când condamni un scriitor? Când ororile din realitate depășesc ficțiunea? Și când, într-un stat de tip polițienesc, drepturile omului sunt inexistente în fapt, el putând fi ferit și anihilat ca persoană. În „Omul pernă”, piesă a dramaturgului irlandez Martin McDonagh, pusă în scenă de Radu Afrim la Brăila, ni se arată până unde pot merge lucrurile, ce grad de absurd și de terifiant ating ele într-o realitate dominată de forțele Răului atotcuprinzător. Răul e chiar lângă noi, în imediata noastră apropiere, în noi înșine, și are nenumărate chipuri, măști. Personajul principal din textul lui McDonagh este un autor de povești crude despre copii dispăruți și uciși cu bestialitate. Katurian (așa se numește tânărul scriitor) este arestat, fiind bănuțat a fi făptușul unor crime istorice de el și care semănau izbitor cu câteva cazuri aflate în cercetare. Anchetatorii, unul dur, Ariel, celălalt aparent binevoitor, Tupolski, ambii perfiți, jucând un scenariu cunoscut de altfel, îl supun unor înde-

• „Omul pernă” de Martin McDonagh

lungi suplicii vrând să-i smulgă mărturisiri complete. Adevăratul asasin se dovedește a fi Michal, fratele debil mintal al lui Katurian, care află târziu despre existența lui, părintii ascunzându-i durerosul adevăr. Urzeala piesei e complicată, în decursul anchetei (folosită ca procedeu dramatic revelator) ieșind la iveală traume, frustrări, revolte, violențe din surse multiple, urmări funeste ale exercitării puterii de dominație, ale manipulării persoanelor vulnerabile, neajutorate etc. Ca să-și salveze scrierile pline de ciudățenii, de atrocități, dar și de candoare, de lirism, Katurian face o înțelegere cu polițistii și își asumă crimele (după ce îl omoară pe fratele asasin, într-un act personal de justiție). „Omul pernă” este un spectacol asumat în întregime de o echipă tânără care joacă debordant, cuceritor, Eugen Jebeleanu, Emilian Oprea, Alin Florea, Liviu Pintileasa făcând risipă de energie în creații de o vervă scenică scăpătoare. Cum era de așteptat din partea unui regizor nonconformist cum este Radu Afrim, spectacolul nu se desfacează într-un registru comod, faptic, figurativ, realist, ci într-o formulă agitatorică, de cabaret politic. De sub poșhita subțire a divertismentului, de sub entertainment (care pare a invadea totul acum) ies însă la iveală mesaje deloc plăcute, dimpotrivă, deranjante și alarmante, ce merg drept la țintă. Oare răul și urâtul din lume, din viața noastră chiar, violența, absurdul, dezumanizarea în nenumărate, perverse forme, se petrec fără știrea și acceptarea oamenilor? Întrebarea dăinuie și te turbură după ce da peste tine pur și simplu un spectacol ca „Omul pernă” (în care există și tema sacrificiului creatorului, a puterii cuvântului, poveștii cu sens fecund, izbăvitor), care nu te poate lăsa rece sub nici un chip. Pentru că se vorbește aici (ca și în spectacolul gălățean, de altfel) nu despre altceva decât despre adevăruri care ne înglobează, ne privesc direct, de vreme ce țin de condiția umană în trecătorul și derizoriul ei.

Carmen MIHALACHE

Jurnalul galeriilor

Mihai Chiuaru, „Pictură, instalație”,
Centrul de Cultură
„George Apostu” Bacău

Mai vechile texte despre pictura lui Mihai Chiuaru nu mai au mare relevanță în fața noului canon propus la ultimele și la ultima expoziție a artistului de la Centrul de Cultură „George Apostu” Bacău. Cuvântul canon îl folosim cu semnificațiile similare pe care le va fi avut în pierdut, dar des citatul tratat despre regulă, elaborat în perioada construirii Parthenonului, de sculptorul grec Policleet. Canon înseamnă, mai ales, un raport numeric între cap și trunchi. Un raport rațional în care, statuar, capul trebuie să măsoare 1/8 din corpul uman, altceva nu era de reprezentat, alfel, în afară, nu exista frumusețe...

Mai vechile lucrări ale lui Mihai Chiuaru, înrâurite, spuneau exegeții, de tipul figurativ bizantin, înscrisu omul într-un raport, în care capul reprezintă mai puțin de 1/8. Ajungeau, artistul băcăuan și un predecesor ilustru, El Greco, până la 1/10 și chiar 1/12. Înăuntrul acestei rațiuni, trupul uman, evaserat, alungit ascetic, era lipsit, până la urmă angelic, de atributele bărbăției sau feminității.

Mai vechile lucrări erau sofisticate rituri erotice despre culoare, despre cum rozurile, ocruile și

brunurile se ating și se maculează. Mai noile au altă rațiune, alt canon, capul însemnând 1/7 din trup, din trupul feminin cu toate ale sale limpede închipuite. Limezime care se turbură. O turbură în ordinea unui tip de gândire manierist propriu artistului băcăuan, artist altădată alăturat de istoricii de artă așa numitului curent „bad (mad!) painting” și apoi „Capriciul” și „Grotasca” s-au născut în timpul lui Archimboldo. Iar manierismul devine manifest, de exemplu, în întrecreșterea frumuseții și urâtului nu în interiorul unui tablou-scenă, ca să folosim termenii poeticii aristotelice, ci în statura aceluiași personaj (feminin). Feminin ca o „Baie turcească”, exclusiv feminină este ultima de la Centrul de Cultură „George Apostu”. Artistul recapitulează, practic, toate ipostazele trupesti ale femeii, carne roz și umbre verzi, texturi aderente și, oximoronic, respingătoare, siluete emfatice și, oximoronic, slăgace. Un raport rațional în care, statuar, capul trebuia să măsoare 1/8 din corpul uman măsoară 1/7 și există atâta expresie...

Dany Zărnescu, „Minimal art”,
Galeria Nouă, Bacău

Ca să facem cuvenita clarificare teoretică, vom spune că, în înțelegerea noastră, arta minimală se

înscris în acea definiție particulară care spune că opera de artă interesează între două lumi, una a ideilor în care s-ar găsi ingenue toate posibilele opere și alta, adică aceasta, în care trăim noi și artiștii, ultimii având privilegiul să ne-o medieze pe prima.

Pe peretele alb strălucitor al galeriei noi, Dany Zărnescu panotează fragmente rectangulare, subțire vrăstate din sobrele și verticalele cadrante ale Tării de Sus a Moldovei. Tâind vrăstele din urzeli, uneori, o linie intensă acrilică merge în sensul lung al firelor de pe urzoiu, roșie, dezleagă nodurile drepte ale labirintului.

Punctul, linia și planul organizează, de obicei, opera de artă bidimensională. Aici numai linia generează narativ pe câmpul negru, incolor, atât de personal al artiștii, linie dreaptă, egală în tensiune, complet neobișnuită în textura vegetală.

În acest context (vă reamintesc, totuși, „contextul” este doar un mit) Dany Zărnescu asociază titluri absolute concrete (de exemplu, „Amurg”) unor lucrări care se abstractizează, drept, suprem geometric. În clarificarea cuvenită spuneam de prejudecata celor două lumi, care face acest discurs artistic să fie coerent. Asocierea univocă între concret și abstract, mai ales aceasta de la Galeria Nouă, destramă urzeliile și bătele și transformă expoziția într-o materială frescă, transparentă stare de grație.

Iulian BUCUR

9 decembrie 2007

* Decolăm de pe aeroportul Henri Coandă. Dinspre un inginer celebru, pionier al aviației, zburăm spre un nume emblematic în marea muzică (... chiar a sferelor, s-ar putea spune!) – aeroportul din capitala polonă poartă numele lui Fryderyk Chopin; cognomenul inițial-internațional (imi vine să zic: de mirean...) al aerodromului a fost Okęcie. De altfel, și cel din București e cunoscut, „lumește”, mai ales ca: Otopeni.

De la Varșovia, ne va prelua un microbuz – în programul vizitei este indicat până și numele șoferului: Robert Komarowski – care ne va duce spre Poznan și, ca un locotenent al lui Hermes, zeul călătoriilor, va fi cu noi pe durata întregului periplu (o săptămână).

După decolare, sus, suntem întâmpinați cu o tautologie: „Bun venit la bordul navei noastre de zbor”. Schimb priviri cu criticile literare Mircea Martin, care se află în fotoliul din dreapta. Zice: „Cum ai spune: căruța de drum”. Domnia sa ar fi ca și decanul de vârstă al grupului, iar eu, în ierarhie-cronologică, – cam prodecan, ceilalți colegi de echipă fiind tineri.

Avionul ia înălțime. La un moment dat – vin ingerașii și unde fac – poc-poc! – în timpane cu ciocănele de cristal, schimbându-mi regimul auditiv. Deja aud ușor în surdina. Ar fi un lucru obișnuit pentru un avion care, de la un timp, ia doar un avion o dată la un an-doi? În tinerete zburam mult mai des.

Străpungem perdeaua de nori – cortina dintre iarna terestră și (mai) iarna celestă – aceasta figuroasă non-stop, dar și mereu luminoasă – însoțită sau instelată, inlunată. Apoi norii dispar și se deschide panorama șerpuitoare, parțial înzăpezită a Carpaților Meridionali. Dacă amintim de Chopin, poții asocia munții cu niște fabuloase portative care ar conține notele (partițiile) muzicii... sub-sferelor. Mă rog, petele de zăpadă, pe creste, prin prăpăstii, de ce nu ar putea fi asemenea notelor muzicale? Cineva chiar le-ar putea descifra și zice cu arcușul...

Nu, nu este exclusă involuntara, chiar nedorită interogație ce se iese în sine ta și – fii sigur – firile mai multora de la bord: dar dacă ar fi să cadă avionul?... Sigur, în munți e mai dificil de... Dar, să lăsam asta... (Și ea pe noi, cum s-ar (mai) zice.)

* La București, până în după-amiază (14.35), când am decolat, mi s-au întâmplat lucruri imprevizibile, confuze, dureroase...

S-o iau pe rând. Dimineața, în vagon, constat că a fost din nou modificat cursul trenului Chișinău-București, care nu mai sosește la 7 fix, ci la 6 și 32 de minute. (Uite, imi dau seama că, în forța gării, am uitat să precizez dacă ora plecării ar fi cea de care știu, 19.53.)

Intru în una din cafenelele-expras din Gara de Nord, unde, ca de obicei, beau un ceai (două), ca să mai treacă din timp (nu vreau să... omor timpul, ființa lui), citesc „Dilema Veche”.

Pe la 9 jumătate, intru la Uniunea Scriitorilor, depun bagajul la gardian, ies la o plimbare, să mai procur una-alta, să mai văd ce și cum. Inspecție de... basarabean. Apoi, trecând pe strada Mendeleev spre Piața Romană, încerc să găsesc o cartelă pentru telefon. Eșec repetat. Ioc! Dumnică. Mișcare puțină. Uși de tot felul, după care,

din Basarabia

Leo BUTNARU

Carnet polonez (1)

de obicei, se vinde ceva, – azi, închise. Revin la Calea Victoriei, intru în biserică (Sf. Nicolae, zisă și Biserica Albă) situată vizavi de Academie, mejieșă cu părculețul în care e instalat bustul (cam... tușit!; postament neadecvat, cred) lui Nichita Stănescu. Prin 1993, mă întâmplasem pe acolo exact atunci, când se dezvelea. Se împlineau 60 de ani de la nașterea și 10 de la moartea poetului. A vorbit Laurențiu Ulici. Alții. Seara, la Ateneu, – festivitate dedicată poetului. În scenă apar Leopoldina Bălănuță, Ion Caramitru (citește din poemele pentru copii). Mi se oferă și mie microfonul. Marea acrită ține să-mi spună câteva cuvinte calde. Spre palatul Stirbei, unde eram cazat, mă duse cu mașina o tânără pereche, căreia „ii era în drum”. (Apropos: îmi amintesc că o casă de cultură din centrul orașului Focșani avea pe o aripă de mur, pe dreapta, la intrare, numele Leopoldinei Bălănuță, dar, peste un timp, când mai trecui pe acolo, observai cu tristețe că literele alea mari, aurii, dispăruseră; literele din numele celebrei acrită, născută chiar în județul Vrancea...)

Intru în biserică, ascult predică ce se apropia de sfârșit, părintele-cuvântător părându-mi-se nu prea mare meșter la cuvânt. Aproape ca în Basarabia, ceea ce nu mi se pare potrivit și pentru București, unde cuvântul predicatorului ar trebui să sune... cum? – mai bine aranjat, stilizat, potrivit, cum zicea Argeșii. (Am avut sansa să-i cunosc pe părintele Galeriu și monahul Cleopa, ambii cu aură de aleși predicatori.)

Preotul vorbește despre răul în lume, ispita celui vicelan... În pofida a orice, „să nu-l acuzăm pe Dumnezeu” etc. Pe scurt, slabut slujitorul. Pun lumânări – decedali, vii. Ies, dar mai am timp până să merg la Institutul Polonez. Unde o fi strada Al. Constantinescu? Pare-se, pe lângă bulevardul Aviatorilor. Știu ei taximetriștii...

O iau din nou spre Piața Amzei, din biserică de aici răsună un cor frumos, psalmi cântați pătrunzător, înălțător. Bruscu, imi vine în imaginație chipul lui Laurențiu Ulici! Anume la această biserică i s-a făcut prohodul. Țin minte limpede: nenorocirea, intoxicarea sa cu gaz metan undeva în Maramures, s-a întâmplat în noaptea de 16 noiembrie. Acum șapte ani. La biserică scriul a fost adus de la Uniunea Scriitorilor, cale de cel mult cinci minute. Atunci, am vorbit după V. Vosganian care, cu Ulici, era copresedinte al unui partid politic.

Dar azi, când revin la Uniunea Scriitorilor, văd ceva ce-mi scâpase dimineață devreme: o pânză neagră, lungă, o fâsie arborată peste treptele pragului de la intrare în Casa Monteoru-Catargi. Întreb gardianul:

- A murit cineva?...
- Domnul Tufan.
- Tufan?!

- Nu, Tufan.
- A existat un atare scriitor, Tufan?...
- Da.
- Cam câți ani avea?
- Șaizeci și puțin.

E totuși voba de Marius Tupan! Nu pot să cred, dar neagra cerițu-dinde de-a Marius, alte redacții, și o parte din administrația USR. Cum s-a întâmplat? A căzut pe stradă – inima! Îl înmormântează chiar astăzi, însă eu nu mai reușesc să-l văd, pentru eternul: „Adio, Marius!”. Îndată îmi scântiează în memorie un moment: păi, pe stradă întâlnii o doamnă în negru, cu flori în mână, ce mergea spre „Dincolo”, cum zise gardianul – neștiind nici ea, probabil, că nu de acolo va fi dus Marius. Se vede că mă cunoștea, ca și cum se opri pe o clipă, ezitai și eu cu pasul suspendat, parcă vrând să ne spunem ceva, dar – nu ne-am hotărât. Mi se păruce că era – deja aveam certitudinea – că a fost V. T., o autoare care publica frecvent în „Lucaefărul”.

După Marius Tupan, revista va mai rezista? Eu cred că și ea, revista, l-a surmenat mult, el, redactorul-șef, fiind un pasionat, un „apucat” ardent al acestei publicații. Egocentrist-constructiv. De fapt, mai mult de unul singur, ani de zile a editat „Lucaefărul”. Nu cred să mai existe, azi, vreă analogie de atare aplicare întru redactare, editare și publicare literară.

Îmi amintesc cum, în ianuarie 1993, când am fost invitat – ce surpriză! – de Laurențiu Ulici să iau Premiul Revistei „Lucaefărul”, m-a găzduit chiar el, redactorul-șef, în apartamentul său, – familia îi era încă la Paris, urmând să sosească peste o zi. Tupan era adjunctul său, chiar și vecin de scară, locuind ceva mai sus, acolo, pe strada Apolodor. Laurențiu l-a rugat să-mi prepare un șnitel. O făcu cu mare îndemănare, gospodărește. Mai țin minte că în aceea zi Laurențiu primea, drept onorariu, 75 de mărci germane, de la postul de radio „Europa liberă”... Iar premiul a fost să-l iau alături de un mare poet, Cezar Baltag, cu care, a doua zi, am realizat un dialog în sediul revistei „Viața românească”, al cărui redactor-șef era. Om de înaltă și chibzuită ținută în toate. Interlocutor... blând, cumpănit, miez în răspunsuri... Da, era în 8 ianuarie 1993. În Basarabia se sărbătorea încă anul nou pe vechi... Și iată, „aici”, sus, mai aproape de îngeri, îmi aduc aminte de trei colegi, trei prieteni... Carpații Meridionali par mai întunecați; niște portative sumbre cu note de zăpadă...

* La aeroportul Chopin din metropola poloneză dna Luiza Săvescu, reprezentanta Institutului Polonez, ghida noastră grijulie,

competentă, găsește fără probleme microbuzul care trebuie să ne ducă spre Poznan. La Varșovia vom reveni abia peste cinci zile, după ce vom mai vizita și Cracovia. Avem de parcurs peste 300 de kilometri și, de cum ieșim din Varșovia, înțelegem că drumul va fi destul de dificil: circulația mai că e bară la bară. Drumul – doar în două benzi, dar mașini – mamă, mamă! În special automobile. Polonia, fiind graniță-n graniță cu Occidentul, cu Germania, a suportat o invazie copleșitoare a limuzinelor la mâna a doua, dar, sigur, mult mai performante decât cele sovietice abia ieșite din uzină.

Mai constatăm că, în lung de autostradă, localitățile, cel puțin – rânduri de case dispartate, se însurie non-stop, astfel că și viteza de deplasare e limitată. Plus ploaia aproape torentială care se declanșează. Depășirea – ca și imposibilă. Calea ne va lua timp dublu, față de ce ar fi să fie firesc într-o situație normală. Aflasem știrea despre exodul șoferilor polonezi în alte țări. Doar în Londra s-ar afla peste 1 500 de taximetriști și conducători de autobuz polonezi. Dănsii au plecat nu atât din cauza salariilor – deja și în Polonia se câștigă bine, ci din cea a drumurilor. Drumurile – problema problemelor în post-comunism.

Ceilalți membri ai echipei noastre, purcese deja în vizita de documentare, – toți tineri, sunt în principiu ziaristi. Buni. Nume de referință: Ovidiu Șimonca (iesean), redactor-șef adjunct la „Observatorul cultural”, Arina Petrovici, Radio „România Actualități”, Adina Popescu de la „Dilema Veche” și Cristian Pătrășconiu de la „Cotidianul”. Nu avem probleme de integrare în grup, deoarece majoritatea ne cunoaștem înde noi, sau ne-am citit prin presă. Lipsiți de complexe, dar – important! – și de ifose. Există un atașament necondiționat, ca și firesc între oamenii scrișului.

Drum lung, dar, mai ales, dificil. Soferul microbuzului – Robert Komarowski – vorbește rusește. Cu toate că eu, la o încordare a memoriei spre arealul lingvistic slavon, pricep, în mare, ce discută Luiza cu polonezul nostru. La primul popas, cam pe la jumătate de cale, într-un loc special și civilizată amenajat, îi spun lui Robert că tatăl meu fusese decorat, în ianuarie 1945, cu medalia „Za osvobodzenie Varșavi” („Pentru eliberarea Varșoviei”). Robert răspunde scurșim, politicos, – fără... politică! Dar, poate că din considerentul că românii au dinuz muzical foarte dezvoltat, în vocea lui – în cele câteva cuvinte rusești pe care le rostește – surprind o notă de oarece ezitare sau – cum să mai spun? – distanțare. Da, de păstrare a distanței față de acest subiect. După care îmi și amintesc că, precum spun istoricii, în eliberarea Varșoviei armatele sovietice au tărgănat-amanat, cu

gând ascuns, începerea ofensivei generale, care a dus la moartea a mii de răsculați polonezi, chiar și la distrugerea masivă a orașului. Firește, Robert e de înțeles... Ca și tatăl meu, Domnul să-l odihnească în pace, care nu benevol (și... nesilit de nimeni) a ajuns în focul acelei bătălii absurde, încadrat într-o armată care, de fapt, cucerise și Basarabia, și România, sub pretextul că eliberează, ferecește și tot norocoște lume de pe lume. Nu, nu din vina tatălui meu și a zecilor de mii de basarabeni – da, din mai 1944, au fost recrutați deja și basarabeni care, până atunci, erau considerați nedemni de încrederea sovieticilor, însă, odată ce Molochul armatei roșii cerea alte noianuri de jerte, 25 de mii de pritonistreni au fost trecuți prin maștinile beloruse, foarte mulți din ei acolo și rămânând. „Noroc de cei care mai făcuserăm instrucție militară la români,” – zicea tata. – „Iar ceilalți cădeau ca potârnicile”. Cei rămași în viață, au ajuns la Varșovia, de acolo, la început de februarie, – la Oder-Nesse, unde, la fortarea râului, tatăl văzu cum, dintr-o barcă, ce se afla la cinci-șase metri depărtare pe apa în rece clodot, se prăbuși, tăiat la piept de o rafală de mitralieră, verișorul său Ștefănel Zmuncilă, fiul nanei Irina, sora bunicii mele... M-am zis că, la un alt popas, să reiau cu Robert subiectul, pentru a ne lămurii că, de fapt, nu-i spusese de medalia tatălui meu cu titlu de osana prostească, pentru că și eu mai cunosc ceva din adevărul pe care l-au tot mușamalizat sovieticii, ba chiar și aliații, în propaganda lor aberantă, interminabilă... terminată doar odată cu prăbușirea imperiului „atoateeliberator”, chiar și de el însuși – eliberându-se, dispărând, adică... Ii mai spun lui Robert că, la Universitate, avui un coleg ce purta același nume – Komarowski, – Petru, scria versuri, era eminent, fusese lăsat la catedra de jurnalism, dar, pe urmă, i s-au pierdut urmele... Era cam straniu, imprevizibil... Zic, s-o fi tras și acel Petru Komarowski, tânăr poet român din Chișinău, din vița voastră de polonezi...

În fine, după miezul nopții ajungem la Poznan, Eliza și cu Robert caută pe harta orașului unde ar fi să fie „Novotel”-ul la care ne sunt rezervate locurile. Și, la un moment dat – mamă, mamă! – microbuzul o ia pe niște hudite... păcătoase, încât eu avui certă senzație că așa fi revenit pe undeva prin suburbia Muncești din Chișinău, prin zona care, odinioară, se numea Shaghail cu capitalei moldave – chichinețe, așa ceva. Dar, aici, la Poznan?... Și de ce ar fi de mirare, mă rog?... Mai există și în Polonia racile de pe timpuri de înflorire comunistă... Însă rățăcirea, în trecut... imediat, se cumă repede, în față deschizându-se panorama nocturnă, luminată, a sectorului urban mărginaș, unde tronează „Novotel”. Suntem așteptați chiar și cu o cină fragală post-miezul-noptii. Dușul, pățulul. Până vom trece de la „dobry wieczór” (bună seara) – la „dzien dobry” (buna ziua).

Pentru Paul Iru, autorul cărții „Eminescu și devenirea poeziei europene moderne” (Constanța, Ed. „Europolis”, 2008), sentimentul conștiinței poetice moderne rezidă la atât de catalogatul nostru poet în folosirea unui limbaj ale cărui semnificații sunt descifrate de către receptor printr-un efort de intuire și înțelegere și care nu sunt străine acelor expresii contorsionate ale limbajului criptic. Într-adevăr, poezia modernă a instituit și lirismul ca atare (a se vedea spusese lui E. Lovinescu), evoluția ulterioară a literaturii române confirmând această opțiune a lui Eminescu, vizibilă prin eforturile de înfrângere a discursivității epice și realizabile prin puterea imaginației și a visului de a reface armonia pierdută a lumii originare și a universului.

Profet și vizionar, Eminescu suferă drama îndepărtării de natură și de poezia începuturilor, atunci când fantazia forma un tot cu gândirea, amândouă tinzând, prin substanța mitului cu care se confundau, la înțelegerea unității cosmice și a omului. Poetul modern aspiră la identificarea cu imaginea fabuloasă a acestei lumi, dar inspirației și idealismului viziunii li se adaugă luciditatea spiritului. În plus, Eminescu nu a crezut, asemenea modernilor europeni ai timpului său ori de mai târziu, că originalitatea presupune distrugerea formelor tradiționale. Dimpotrivă, conștiința sa artistică și-a asumat critic și afectiv tradiția, atât în latura viziunii, cât și prin limbajul sublimat. Se constată de-a lungul citirii cărții „Eminescu și devenirea poeziei europene moderne” că nu putem vorbi de o prelungire estetică a romantismului printr-o jaloanele distincte pe care le-a fixat Eminescu, ci de un ecou prelungit al spiritualității eminesciene, care constituie o parte integrantă a fenomenului organic de istorie literară. În pofida oricărei statuări, dincolo și dincoace de romantism, Eminescu rămâne poet modern, de aici deducându-se și modernitatea a ceea ce romantismul său conținea „în nuce”.

Paul Iru nu pune încă din Introducere în fața unui paradox: Eminescu este cel mai cunoscut, dar și cel mai necunoscut poet român, această din urmă constatare frapându-l în timpul studierii versurilor „considerate cândva postume”. Pe bună dreptate, nu greșim deloc dacă afirmăm că nu se mai operează de mult timp cu împărțirea creației eminesciene în antume și postume și că putem (și trebuie) să facem abstracție de ea în cercetare, însă la fel de evident este faptul că, orice am face și oricum am considera-o, aceasta nu înțeapă să rămână publicată în timpul vieții poetului și după aceea. A vedea astăzi în Eminescu doar un poet romantic i se pare autorului a nutri o viziune restrictivă; deși se iveau în cadrul Romantismului și este pătruns de sentimentul orfismului, i se insinuează schisma la nivelul limbajului și deopotrivă sub aspect tematic.

Totuși, Eminescu nu a ajuns la o obscurizare voită a limbajului, la o totală „dereglare a simțurilor” sau la scindarea lăuntrică, pentru a putea fi comparat, în sensul deplin al cuvântului, cu poeții moderni ai secolului al XX-lea. (Interesantă este aici analiza în anagramă a pseudonimului „Eminescu”, unde se oglindește metafora „lunii pe dos”, a privirii pieșe proiectate atât asupra lumii, cât și asupra limbajului). Paul Iru evită acest risc și îl compară pe poetul nostru în primul rând cu marii lui contemporani din spațiul francez Charles Baudelaire, Arthur Rimbaud, Stéphane Mallarmé și abia apoi cu Paul Valéry. Replierea înspre datele istoricității și între cadrele naturii, de pildă, cu care el

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

Tardomodernisme

se identifică în virtutea unei atracții congenitale, îl feresc de sentimentul de acutizare a alterității. Prin cunoașterea onirică se caută o compensație și totodată o refacere a legăturilor cu armonia naturii originare, refuzată de rațiunea reflexivă a omului modern.

Impasul ideatic al poeziei eminesciene constă, pentru Paul Iru, în încercarea zadarnică de refacere a armoniei prin Cuvânt, la fel cum se întâmplă și în cazul operei lui Rimbaud, care, presimțind pericolul aventurii limbajului, încetează să mai scrie și începe alt fel de aventuri. Eminescu continuă însă aventura poetică până la ultima limită, până la alteritatea totală a eului, trădată cum nu se poate mai bine în tulburătorul poem „Melancolie”. Multe dintre secțiunile demersului comparatist se axează pe asemănările cu Stéphane Mallarmé: aspirația spre totalitate, de realizare a Cărtii; aspectul ludic dar și tensionat al limbajului sau „alchimia verbului”; fragmentarea care duce la absență și la experiența din imperiul tăcerii; căutarea căii de ieșire din labirintul existențial; conștiința scindării dintre eul poetic și lume, care se adâncește în melancolia scriiturii; aventura căutării limbajului absolut, a dinamicii relațiilor semnificative – semnificative. Însă multe dintre aceste demersuri se pretează și la o comparație cu ceilalți mari poeți francezi aleși pentru demonstrație – ceea ce și face autorul cu multă minuțiozitate.

De obicei, poeții romantici recurg la ordinea gândirii mitice spre a cuprinde universul cu candoarea proprie arhaicului. Visul eminescian, de pildă, este dirijat înspre o mozaicare de imagini ale reveriei și fanteziei, înfinitul lăuntric aflându-se în comuniune cu viața tainică a întregului univers, a cărui ritmicitate cosmică este condiționată de puterea orfismului. Orfismul eminescian este considerat a se manifesta în două direcții: una este aceea a căutării lui „același”, adică a memoriei pierdute printr-straturile temporale ale eului; a doua îndreaptă ființa problematizantă înspre o imagine a derizivului, deopotrivă a lumii și a metamorfозelor eului. De reținut sunt cele două metafore orifice ale „panoramei deșertăciunilor” prezente în întreaga operă: Orfeu împreună cu Euridice și Orfeu pierzându-o pe Euridice sunt văzute a fi sintetizate în „Ođă (în metru antic)”.

Tradiția este apreciată prin prisma dinamismului absolut, Eminescu apărând în lumina unui nonconformism ce definea mișcarea modernistă însăși, la un moment dat fiind considerat anticipator al dadaismului și suprarealismului. Ba chiar, alături de Rimbaud și de Mallarmé, nu numai că proiectează liniile de forță ale modernismului, ci și anticipează postmodernismul prin fragmentare și deconstrucție poetico-filosofice, în sens derridian, leacul și otrava făcând casă bună în eterna dualitate a „pharmakon”-ului. Ar fi fost mai nimerit ca titlul cărții să fie „Mihai Eminescu și devenirea limbajului poeziei europene moderne”, și aceasta întrucât Paul Iru susține ideea că poetul nostru are o reacție promptă nu doar la doctrina

romantică din interiorul acesteia, ci și la întregul sistem european al naturii comunicării literare. Eminescu rămâne, de-a lungul lucrării, poetul care, sintetizând utopia romantică, anticipează și apoi își însușește semnificația dramatică a relației dintre „parole” și „langue”, dintre „roștire” și „logos”.

Cele mai multe dintre interpretările critice de până la a doua jumătate a secolului al XX-lea ar rămâne – în optica autorului – tributare spiritului istorist și întârzierii culturale românești în general față de ceea ce se întâmpla în Europa, dar și comparatismului simplist, al modelelor și surselor, indiferent că era vorba despre literatură, filosofie sau istorie. Una dintre prejudecățile criticii și istoriei literare românești ar fi aceea a situației lui Eminescu în contrast cu poezia modernă, cu ideile acesteia despre limbajul poetic. Or, din intenția de a dovedi necesitatea demersului propriu, nu trebuie să negi dintr-o trăsătură de condei importante contribuții anterioare, cum ar fi acelea ale lui I. Negoițescu, Mihai Drăgan, Marin Mincu ori Ioan Constantinescu, pentru a aminti doar câteva nume (memoriei ultimului dintre acestea dedicându-i-se, în fond, cartea). Însuși autorul remarcă undeva „neliniștea apariției altor interpretări, care au sesizat, și prin noile viziuni critice asupra textului literar, modernitatea”. Ca să nu mai amintim faptul că, în ultimul timp, exegeții precum Pompiliu Crăciunescu și Theodor Codreanu vorbesc în cărțile lor despre „transmodernul” Eminescu.

Așa încât nu se poate afirma că exegeza poeziei eminesciene a rămas în urma a ceea ce opera cuprinde: apartenența la Romantism. „Eminescu și devenirea poeziei europene moderne” pare a fi o teză incremenită cândva în stare de proiect și reluată după o bună bucată de vreme cu aceleași câteva referințe bibliografice. Altfel nu se poate explica reproșul în bloc adus istoriei și criticii noastre literare, care nu ar fi descoperit încă modernitatea lui Eminescu. În acest sens, Paul Iru ne dă impresia unui cercetător aflat în contrast cu cercetările de eminescologie (atât de puțin utilizate sau citate în text, încât pot fi numărate pe degetele a două mâini!), dar sincron cu tendințele protochroniste sintetizate, în ceea ce îl privește pe poetul nostru, în cartea „Eminescu – Dialectica stilului”, apărută în 1984 sub semnătura lui Theodor Codreanu. Lucrarea respectivă ar fi meritată să fie citată mai mult decât o singură dată, având în vedere unele afinități ale autorului cu un astfel de demers. Iată două ilustrații: „Prin Eminescu putem vedea ceea ce a devenit spiritualitatea europeană în contact cu întreaga spiritualitate anterioară” (p. 98); „Poezia eminesciană depășește, prin complexitatea în care redimensionează mitul orfic, tot ceea ce s-a scris până astăzi” (pp. 200–201). Și, fiindcă tot am ajuns la domeniul propoziției și al frazei, am notat și câteva neglijențe stilistice: „El este poetul care suferă stindardul modernității” (65); „Determinarea precisă a operei operată de clasicii va fi repudiată de romantic” (p. 90); „Când lumea apare

drept o aparentă...” (146); „Noul Orfeu se și vede pe sine văzând și scriind și își asumă în întregime eșecul” (228).

Nu se poate afirma, așa cum găsim undeva în lucrare, că nu există o continuitate a romantismului în paradigma modernismului, întrucât știm că unii teoreticieni literari găsesc rădăcinile modernității literare (generatoare de modernism) chiar înainte de înflorirea epistemei romantice. Ceea ce devine extrem de important – lucru de altfel subliniat de-a lungul demersului – este faptul că poezia eminesciană se detașează de Romantism tocmai prin exprimarea unui sentiment tragic al conștiinței și limbajului poetic.

Două direcții obsesive ar caracteriza demersul eminescian: una, a lui Narcis necontemplator al propriului chip, care îl contemplă pe „celălalt” în oglinda care se îndepărtează tot mai mult. Theodor Codreanu, în cartea despre care aminteam, pune pertinent în legătură mitul lui Narcis cu acela auditiv al lui Echo. De real ajutor ar fi fost aici și apelarea la „complexul Lear”, referitor la degradarea cuvântului în tăcere, din moment ce autorul afirmă că poezia modernă reinventează mitul poetului nu prin rostire, ci prin tăcere și structură absentă. Cealaltă direcție care explicitează opera eminesciană o constituie mitul orfic. Iar aprofundarea melancoliei orfico-narcisiace se regăsește în tragismul insinuat în structurile limbajului poetic. Așa se explică faptul – sesizat și de Paul Iru – că, prin poezia erotică, imaginată drept formă sublimată și principiu divin prin trăirea sentimentului la scară cosmică, Eminescu a dobândit sentimentul gășirii identității capabile să comunice cu forțele tainice ale naturii și ale universului, pe care poetul modern vrea să le asume la modul orfic. „În deosebire de mitul orfic, la Eminescu, poetul nu coboară în Infern pentru a o afla pe Euridice, ci o închipește în coordonate paradisiace, angelice” (p. 224).

Demersurile comparatiste asupra operei eminesciene au acordat un loc destul de important raportărilor la cultura franceză și amintim mai vechile studii resimțite astăzi ca făcând dată: D. Al. Nanu, cu „Le poète Eminescu et la poésie lyrique française”, din 1930, sau studiile lui I. M. Rașcu din anii 1920–1937, culese mai târziu în volumul din 1976, „Eminescu și cultura franceză”. Mai rămâne de referință, dar cu pasibile completări, studiul călăscian „Limba și literatura franceză”, din „Opera lui Mihai Eminescu”. Lor li se adaugă importanta carte a Marinei Mureșanu Ionescu, din 1990, „Eminescu și intertextul romantic” (tradusă de curând în limba franceză), unde „tinta” franceză o constituie Gérard de Nerval. În rest, articole sporadice în care comparația cu poeții francezi se sprijină pe aducerea în analiză a câtorva poeme sau a unor eșantioane lexicale restrânse. În chip firesc, poezia eminesciană a fost raportată la creația romanticilor francezi (inclusiv la proza lor): Alphonse de Lamartine, Alfred de Vigny, Victor Hugo, Théophile Gautier. Nu au lipsit nici apropierile de poezia baudelaireană ca placă turmentată între romantism și modernitate, iar în alte studii s-au făcut unele tentative de raliere a lui Eminescu la poezia modernă, mai ales prin intermediul contemporanilor poetului: Arthur Rimbaud, Stéphane Mallarmé, Paul Verlaine, Leconte de Lisle, Sully Prudhomme. Odată cu apariția cărții „Eminescu și devenirea poeziei europene moderne”, Paul Iru se încadrează acestor ultime încercări prin demersul său mai amplu, dar nu și mai convingător.

În 1902, Maiorescu preda Academiei Române celebra ladă cu manuscrise eminesciene: 44 de *Caiete*. Acestea li s-au adăugat de-a lungul anilor încă șase. În 1933, Perpessicius începe editarea ediției de *Opere*, ediție care valorifică miile de file de manuscris (azi arhiva numără peste 15.700!) și e ilustrată cu reproduceri facsimilate din *Caiete*. Încă de prin anii 60, Constantin Noica înțelege că Arhiva Eminescu e în pericol, filele îngălbenite – scrise cu cerneală, cu creion, cu tuș – având a înfrunta un dușman neiertător: timpul. Avertismentul său repetat și oarecum patetic (se recunoaște el singur atins de eminescianită) rămâne, însă, fără efect. Nu există aparate performante, nu se găsesc fonduri. Există, însă, microfilmele realizate de Academie în anii '50. În anul Centenarului, 1989, la Cluj se ivește o inițiativă memorabilă. Una dintre scrisorile-manifest ale lui Noica ajunge la Biblioteca Județeană „Octavian Goga”. Traian Brad reușește aducerea la Cluj a microfilmelor și reproducerea lor, cu sprijinul Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga”, pe hârtie fotografică A4; peste 14.000 de file de manuscris în două exemplare, unul pentru fiecare bibliotecă. La Cluj, Eminescu era acum în siguranță!

În 2004, la mai mult de o sută de ani de la intrarea lor în inventarul său, Academia Română își ia în sarcină fac-

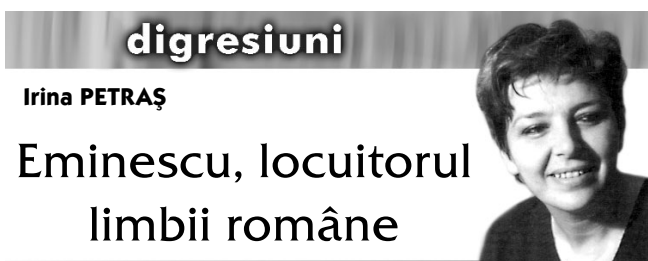
Lumea e un teatru, la care trebuie să te uiți și pe care trebuie să-l judeci fără tulburare, recomanda Eminescu: „Privitor ca la teatru / tu în lume să te-nchipui...” (Glossă).

Într-un sens, această viziune pare azi schimbată: lumea e un spectacol și totul e spectacol. Am văzut spectacolele (televizate) ale unei revoluții și ale unui război; aselenizările navelor americane au fost, și ele, spectacole urmărite de multe milioane de oameni. S-au scris și se scriu cărți despre statul-spectacol și știm bine ce soi de spectacol este o campanie electorală. Pe stadioane, sportul se face tot în vederea spectacolului. Și așa mai departe, la nesfârșit.

Așadar, ideea de spectacol a coplesit mentalul public. Chiar și atunci când această stare de fapt nu ni se pare (întru totul) explicită. Dar cine nu rîvnește, astăzi, să „se dea în spectacol”? Neprivind către riscuri!

În acest context, Teatrul nu mai este *gen*, ci doar o *specie*: a show-ului. Chiar dacă anterioritatea lui e lesne de recunoscut în frecvența noțiunilor pe care le-a împrumutat în dreapta și-n stînga, în tot felul de expresii: *cullisele* (politicii), *actorul principal* (al pieței creditului), *scena* (dezastrului ecologic), *rolul* (președintelui), *ieșirea la rampă* (a purtătorului de cuvînt); și încă. Cît despre *teatral* și *teatralisme*, ele au făcut carieră și într-un plan nefericit, indicînd nesinceritatea, emfaza, afectarea (care au ruinat suficient de multe interpretări, de vreme ce pînă și Limba le consemnează astfel).

În ipostaza de specie a spectacolului, importanța Teatrului se vede diminuată. El

Irina PETRAȘ

Eminescu, locuitorul limbii române

Etimologic, digresiunea e plecare, părăsire, despărțire, deviere de la drumul mare, al tuturor, încălcarea a unei datorii. Toate constrângerile ivite când citești o carte cu creionul în mână se vindecă prin digresiuni. Nimic mai încântător decât visarea lăaturalnică, ispitirea unei cărări personale în răspăr față de unicele textului celui alt. Rândurile din acest colț de pagină sint astfel de încântări.

similarea tuturor manuscriselor. Editarea, în condiții grafice exemplare, a ajuns de curând la cel de-al 14-lea volum. Un colectiv de specialiști coordonat de Eugen Simion promite încheierea ediției, o dată cu volumul 24, în 2009. Este/va fi fapta firească de a apăra, gospodări și pune în valoare *averea*. Coordonatorul își asumă și avertismentul aceluiași Noica: o dată cu punerea în circulație a tuturor manuscriselor, s-ar putea ca românii să piardă o *zeitate*, dar să câștige în loc un *om deplin, un educator*.

Caietele eminesciene nu sunt doar

laboratorul unui mare scriitor, ci și model de trudă, de temeinicie, de veghe față în față cu limba română și de respect față de litera scrisă. „Mișcările și purtările” vârștelor eminesciene se lasă ghicite printre rânduri, în vultura solemnă a unei inițiale ori în frângerea nervoasă a unei silabe. Silabisind o pagină mai puțin lizibilă simți căldura mâinii pe care icoana de multe ori reprodusă a fetei originale o mai păstrează încă. File caligrafiate cuminte, încrezătoare în rotunjimea liniilor înflorite și înfiorate, traduc, uneori, plăcerea plastică a scriiturii. Pagina

freamătă încă sub imperiul gândului metamorfozat în cuvînt. Ici-colo vârște suprapuse pe o aceeași pagină: câteva rime caligrafiate într-un colț în tihna unui condei senin; tăind în diagonală fila, strofe într-un scris grăbit să prindă clipa, aproape ilizibil; peste amândouă șiruri nesigure, atinse de umbrele bolii.

Eminescu *locuiește* în limba română, ea îl conține, tot așa cum îi conține pe toți marii scriitori ai generațiilor succesive. Moștenirea literară de excepție a stărnit dintotdeauna situații excesive. O operă, o idee poate fi contestată vehement ori lăudată deșănțat. Detractorii și adulatorii, nu-i nici o îndoială, fac parte din aceeași tabără. Sărind peste cal, ei se exclud singuri din chestiune, nu participă la „cursă”.

Lucrurile cu adevărat importante când e vorba de Eminescu, Blaga, Bacovia, Argezei, Barbu, Nichita Stănescu, Sorescu și așa mai departe se întâmplă exclusiv la nivelul *interpretării operei*. Pe ea se întemeiază statura identitară. Iar interpretarea e la fel de importantă indiferent că e vorba de lectura singuratecă a degustătorului de poezie/literatură ori de lectura profesionistă și împărțită a exegetului, autor de studii și cărți. Ele nu laudă deșart și nu contestă nesăbuit, ci cântăresc și asumă în durata lungă a istoriei literare.

Privitor (ca) la teatru

a fost despovărat de misiunea de a fi îndreptar moral, de a-i „ține lumii oglinda în față” („Hamlet”); iar purificarea morală (aristotelic catharsis), dacă s-o fi petrecînd, nu trece de pragul sălii.

Ar mai fi un pas (unii îl fac, alții nu) pînă-n teritoriul *divertismentului*. Deși nici acesta nu mai e ceea ce a fost. Pentru că, acum, divertismentul a devenit *o industrie*. Care cere

mijloace tehnice tot mai sofisticate și (s-o recunoaștem) tot mai multă creativitate. În tot cazul, ar fi o greșeală să subestimăm statutul și mutațiile din sfera divertismentului.

Ei bine, în acest spațiu evoluează Teatrul, siluit să concureze și cu mulțimea formelor de divertisment. Iar competiția e aprigă, chiar dacă Teatrul nu mai trebuie să dascălească, să moralizeze pe nimeni; și nici

pentru că Publicul e suprasaturat de sfaturi și de lecturi. Ci, mai ales, pentru că în mîntea și în mîna *spectatorului* a apărut un instrument binecuvîntat sau drăcesc (părerile sunt împărțite!) numit *telecomandă*. Astfel că, dacă e să numim un cîștigător al competiției, acesta e spectatorul. Pentru el se bat genurile și speciile artei și divertismentului, el e „adrisantul” pe care îl caută, în disperare, cu toții. El e arbitrul jocurilor și disputelor. Pentru că mulțimea privitorilor înseamnă rating, înseamnă bani.

Ce poate face Teatrul ca să-i cîștige pe spectatori ori să-i mențină în plasa lui pe cei deja cucerii? Mai cu seamă atunci cînd concurează cu televiziunea?

Să ne înțelegem bine: televiziunea e un *mijloc*, un intermediu. Dar unul uluitor, care aduce speciile artei și divertismentului la proprietarul telecomenzii. Vreme de un secol, a părut că Teatrul e amenințat de *cinematograf*. Și uite că cinematograful e pe cale de pieire. Și-a pierdut *casa*, locuința lui, care s-a mutat la altă adresă. Acea a spectatorului. În vreme ce *Filmul* a rămas pe piedestalul său. Întîmplările de pe peliculă pot fi urmărite la fel de bine și din fotoliul de-acasă. Ba chiar fără înghesuială și ore fixe. Mai mult: pe alese!

Întrebarea e dacă Teatrul va rezista *în casa lui*. Pentru că televiziunea poate aduce (și aduce) și spectacolul de teatru la domiciliul spectatorului.

Depinde.

Depinde, cum spuneam, de

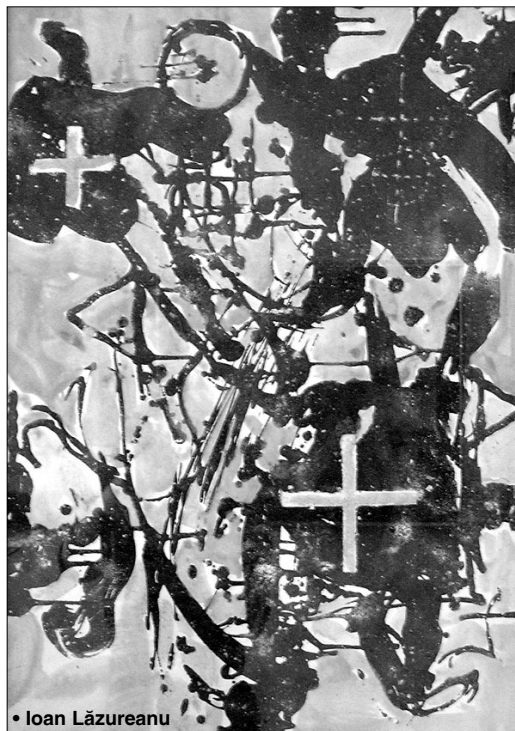
timpul, de răgazul pe care-l va avea Teatrul ca să-și poată păstra alături *minoritatea* căreia i se dedică. Spun minoritate, pentru că termenul de *elită* e și supărător, și inadecvat. Teatrul va trebui să mizeze pe ea, chiar dacă e vorba de o minoritate intrucîtva snoabă. Dar se găsesc mai peste tot minorități ce se consacră unei sau altei forme de artă din motive ce rămîn, adesea, impenetrabile. De pildă, *opera* parea multora o specie defunctă. Dar ea întîrzie, în sala de reanimare. Un fragment de public caută și poate că și găsește satisfacții ascultînd nu doar arii și coruri (care, să zicem, sunt mai rezistente la coroziunea timpului), ci asistînd, de la un cap la altul, la fastidioasele reprezentări.

Depinde și de cîtă vreme vor putea și vor dori comunitățile să subvenționeze Teatrul. Cu observația că atît posibilitățile cît și entuziasmele lor au, fatalmente, creșteri și descreșteri ce se conjugă cu ciclurile Economiei.

Depinde și de *moralitatea* și *capacitatea de inovatie* ale oamenilor de teatru. Chiar în ce privește propriul lor statut. Poate că minutorii decorurilor vor trebui să fie, totodată, și realizatorii, confecționerii acestora. Poate că directorul va trebui să se considere mai degrabă un *producător* (în accepția definită în industria filmului), care își asumă efectele artistice și financiare ale opțiunilor sale repertoriale. Și tot așa. Pentru cei din Teatru, e la fel de constrîngător îndemnul universal: *prevedeți viitorul, în loc să fiți surprinși de el!*

Atît cit poate fi prevăzut.

Dumitru IGNAT

• Ioan Lăzureanu

„E clar, până la apariția «Testamentului francez», Andrei Makine nu a existat pentru publicul occidental. Abia odată cu apariția romanului mai sus pomenit au început să curg laudele cele înalte, premiile, și «oficialitățile» cu aspect de podium. Desigur, la urma urmelor, nimic anormal într-o lume în care nu rezistă decât ceea ce stă sub știința marketingului. *Medicis*, *Goncourt* sunt premii importante, însă romane de substanță erau cât pe ce să fie înghițite de tăvălugul timpului în situația în care autorul nu s-ar fi gândit mai repede, ca într-un joc morbid, la un testament estetic-existențial. Este punctul zero de la care pleacă constant resemantizările operelor întregi. Este acel nod care controlează întregul sirag de chei, atât de utile în decriptarea mesajelor. Gândesc «Testamentului francez» nu sub forma unui exercițiu stilizat ci dimpotrivă drept un strigăt conceptual (deși mi se va imputa sintagma!) de a evada din șirul prea cangrenat al scriitorilor contemporani, aserviți politicilor culturale și economice mondiale».

Din câte îmi aduc aminte, cam așa începea „Literaturbahnul” cu multe numere înainte. Îl descoperisem pe Makine mai mult dintr-o joacă dar, treptat, a început să-mi fie scriitorul cel mai apropiat din rândurile literaturii contemporane. Am convins-gerea că în ciuda unor teme prea de actualitate, prin finețea și modul neobișnuit de a înfățișa dramele oamenilor, Makine va rămâne pentru vreme considerabilă în conștiința cititorilor ca un alt Dostoievski. Deși am gândit-o imediat după primele două volume citite, nu am avut tăria de a pune tranșant în evidență o asemănare precum aceasta. Un exercițiu ulterior probabil că și-ar găsi răgazul de a scormoni prin hrubele textelor celor doi și ar găsi acel suflu cu totul special ce deocamdată vă este propus doar la nivel intuitiv.

Și cum descoperirea unui scriitor prodigios își are propria poveste, mă rezum doar la a-mi arăta nedumerirea în fața faptului că cel din ultim volum citit este și primul scris de către autor. Acum mi-am putut da seama cu adevărat de forța prozei acestui rus convertit în spațiul public și reconvertit la nivelul celor mai intime gânduri.

„Fiica unui Erou al Uniunii Sovietice” e romanul ce mărturisește cu durere tăvălugul nefast al istoriei, o încercare disperată de reumanizare a unor locuitori ce și-au pierdut pentru todeauna capacitatea de a răspunde firesc provocărilor aduse de evenimentele celui de-al doilea război, apoi de „zilele lui Stalin” și de comunismul sovietic. Harta unei societăți deviate nivelează „diferențele specifice” în timp ce harta fiecărui suflet ni se arată din ce în ce mai vag conturată. Într-o lume a fatalității în care

literaturbahn

Marius MANTA

Fiica unui Erou al Uniunii Sovietice

speranța însăși e damnată în chipul cel mai grotesc, personajele cheie amintesc de Kafka. Ele mărșăluiesc către nicăieri având conștiința că nimic nu mai servește la nimic dar lăsându-se paradoxal surprinse în scenele minore ale unei vieți truate.

Andrei Makine își începe acest livresc rechizitoriu lăsând impresia că el însuși iese din carte. Din acest punct de vedere, oferta autorului – personaj nu este legată de tehnici literare complicate. Saltul în timp, scurte replici, un amestec al destăinuirilor cu imagini de o frumusețe stranie, imagini ce transmit simplu datele crudei realități, compun toate un arsenal de un lirism aparte. La urma urmelor, ca în fiecare volum, povestea este simplă: protagonistul, Ivan, aflat rănit în apropierea Stalingradului este miraculos și în extremis salvat de asistenta Tatiana, alături de care își va petrece restul vieții. Ivan va obține în urma episodului consumat lângă Stalingrad cea mai înaltă distincție militară. Recunoașterea statutului acestuia are loc după încheierea războiului mai mult de formă. Medalia nu îi poate aduce decât beneficii iluzorii care în mod cert deservesc ideologia momentului și nici pe departe caracterul înalt al

oamenilor. Exemplele oferite de Andrei Makine sunt elocvente, cunoscute de atfel în rândul tărilor din Blocul de Est: veterani își pot procura bilete la spectacolele Teatrului Balșoi, au privilegiul de a nu sta la coadă pentru cele mai penibile obiecte etc. Ce li se cere în schimb? Nimic mai mult decât propriul trecut; prin urmare, propriile suflete. Societatea nu are mecanisme redutabile de a reacționa în fața unor asemenea terifiante încercări, drept pentru care oamenii se lasă înghițiți, cu o ultimă speranță de a mai salva ceva prin... iar aici începe adevărată tragedie a lui Ivan: rămas între timp văduv, mândru de faptul că în ciuda tuturor obstacolelor reușește să își vadă propria fată ocupând un loc în înalta societate extrem de invidiat, cu un trai cu mult peste media oamenilor obișnuiți, personajul construit de Makine va suferi o ultimă și definitivă înfrângere. În acest pariu existențial cu monstruoza-tatea unei lumi delirante, el ajunge printr-o banală întâmplare să afle ce se ascunde în spațiile meseriei practicate de fiica sa. Sântajată cu mulți ani înainte de KGB, aceasta nu are de ales și acceptă să joace un rol dublu: sarcina ei este aceea de a întâmpina personalități din

Occident pentru ca mai apoi să își ofere serviciile complete de ghid și translator. Noaptea, precum într-o poveste citită invers, „prințesa” îmbracă haina prostituției pentru a intra, măcar pentru câteva clipe, în posesia documentelor deținute de persoanele cu care intra în contact. Și aceste pagini surprind deoarece narațiunea e învăluită într-un lirism aparte. Oia, alături de prietenii ei, visează către eliberarea totală, mai precis calculează fără încetare orice artificii care le-ar duce dincolo de *Barieră*. Ca și în cazul lui Ivan ori a camarazilor acestuia, totul rămâne un vis imposibil de atins.

Finalul romanului este unul gradat, forțând până la ultima limită resorturile ființei. Pe punctul de a fi condamnat în urma unui gest gratuit pe care îl comisese într-un magazin al Federației, Ivan este adus în sala de judecată doar pentru un banal spectacol, tribunalului comunicându-i-se că are de-a face cu un erou al Uniunii Sovietice și, prin urmare, dictându-i-se să se poarte cu înțelegere. Realizând că totul este pierdut, bătrânul moare în urma unui stop cardiac; îi este încredințat fiicei acestuia care, sub forma unui omagiu adus timpurilor de altădată, aranjează să îi transporte corpul în

orașul copilăriei, Borisov. Fatalmente, ca și când niciun asemenea final nu ar fi fost de ajuns, nimeni în Borisov nu mai dorea să aibă de-a face cu trecutul, drept pentru care femeia se află în imposibilitatea de a-și înmormânta tatăl. Soluția vine tot din zona grotescului: Oia, deși plină de remușcări, este nevoită să vândă medalia la care tatăl său ținea cel mai mult, promițându-și să revină și să facă tot posibilul pentru a o recupera. Sunt acum potrivite alte câteva rânduri pe care le scriam în „Andrei Makine – Marcă înregistrată a literaturii ruse”: „Makine joacă rolul unui supranarator care are grijă de personajele sale. Le înțelege disperarea deși lasă să se întrevadă și ideea conform căreia el instituie voit secvențialitățile unei memorii de care prea adesea s-a abuzat. De altfel, e și cazul celorlate romane, Makine revine cu câteva teme – nucleu care îi populează spațiile livrești și care nu lasă loc prețiozității criticilor. Makine rămâne un păpușar trist, cu o memorie ce îi joacă feste dintre cele mai nedorite. În final – atingerea unei colectivități ce și-a pierdut cu totul cadenta, respirând o anormalitate vicioasă”. Rândurile din finalul romanului mărturisesc toate acestea: „Doar râul Moscova era negru. Deasupra apei, din toate părțile, înălțându-se în văzduh sau rămânând nemișcat în aer, zburătoare ca un vâl alb. Dintr-o dată, în profunzimea aceea înzăpezită și înghețată, tremură sunetul înfundat al clopotelor. Nu era orologiul Kremlinului, ci erau niște sunete subțiri și îndepărtate. Veneau din clopotnița unei bisericuțe pierdute sub zăpada liniștită, undeva pe lângă Taganka. «Fiecare cu crucea lui...» își aminti Oia”.

„Busuiocul” în Emiratele Arabe Unite

Răspunzând invitației Ambasadei României la Abu Dhabi și a Ministerului Culturii, Tineretului și Dezvoltării Comunitare din Emiratele Arabe Unite, Ansamblul Folcloric „Busuiocul” a participat la două importante manifestări, organizate în perioada 30 noiembrie – 5 decembrie 2008.

Prima manifestare s-a datorat inițiativei Ambasadei noastre de a organiza „Zilele Culturii Românești în Emiratele Arabe Unite”, proiect consacrat, în mod explicit, sărbătorii Zilei Naționale a României.

A doua manifestare – având ca promotor Ministerul Culturii din E.A.U. – a fost **Festivalul Internațional de Folclor** la care, alături de Ansamblul „Busuiocul”, au participat formații din: Bahrain, Croația, Mauritania, Norvegia, Oman, Sudan, Turcia, Ungaria și țara gazdă. Acest prestigios festival s-a desfășurat sub semnul împlinirii a 37 de ani de la momentul istoric – 2 decembrie 1971 – când federația emirateză și-a proclamat Independența.

Ansamblul „Busuiocul” și-a început seria de reprezentări, la Abu Dhabi, susținând un spectacol muzical-coregrafic de cca. 80 de minute în cadrul recepției organizate de Ambasadă pentru marcarea zilei de 1 Decembrie – Ziaua Națională a României. Scenariul sărbătorii a fost inspirat conceput și desfășurat (de la primirea oaspeților până la felicitările din final) de către domnul ambasador Nicolae Goia și de domnul ministru-consilier Gheorghe Epure, distinsă personalități ale diplomației românești.

Festivitățile s-au derulat pe esplanada mărginită de palmieri a celebrului hotel-restaurant Intercontinental, un loc de o frumusețe

aparte. Momentul de deschidere a fost rezervat prezentării imnurilor naționale ale țării gazdă și României. Și cât de măret și de răscolitor s-a revărsat imnul țării noastre către cei peste 450 de români din diasporă, aflați la acest eveniment, imnul fiind interpretat, *live*, de componentii Ansamblului „Busuiocul”! Subliniem că la recepție au fost prezenți, de asemenea, membri ai Guvernului și Parlamentului E.A.U., oameni de afaceri, personalități culturale și din diverse domenii artistice, ziaristi etc. Aceștia s-au arătat încântați de frumusețea cântecelor, jocurilor și a costumelor noastre populare, răspundând evoluției artiștilor băcăuani cu aplauze frenetice. S-a dovedit și cu acest prilej că pentru a ne face mai bine cunoscuți în lume este nevoie de o tot mai susținută promovare a folclorului, a creației populare tradiționale.

Spectacolele susținute în zilele următoare au fost cuprinse în agenda Festivalului Internațional de Folclor, organizatorii programând Ansamblul „Busuiocul” în emiratele Umm al-Qaiwain, Abu Dhabi și Dubai.

Astfel, marți, 2 decembrie, ne-am deplasat în orașul Umm al-Qaiwain, capitala emiratului cu același nume, unde am prezentat un spectacol de peste o oră, pe terasa unui impozant centru cultural. Reprezentația noastră s-a bucurat de interesul unui public numeros, întregul program fiind oferit drept omagiu Zilei Naționale a Emiratelor Arabe Unite. După cum se știe, la 2 decembrie 1971, federația emiratelor de la intrarea în Golful Persic, aflate sub protectorat britanic, și-au dobândit Independența.

Locuitorii emiratelor își petrec Ziaua Națională cu multă însuflețire. Câte seară bulevardele orașelor sunt străbătute de nesfârșite coloane de mașini împodobite cu drapelul țării, parcurile sunt pline de lume, care dansează și cântă, peste tot ești întâmpinat cu flori și confetti. Momentul culminant al sărbătorii este și aici spectacolul multicolor al focurilor de artificii.

Miercuri, 3 decembrie, parcurgem din nou cei 200 km până la Abu Dhabi. De data aceasta spectacolul nostru se va derula într-o zonă centrală a Capitalei (unde semetesc hotelurile Millenium, Sheraton și Hilton), mai precis în „Parcul Doamnelor”. Timpul de trei ore, rezervat între 17.00 – 20.00, îl împărțim cu ansamblurile din Ungaria și Mauritania. După spectacol, ca o onorată recompensă, însoțiți de domnul Gheorghe Epure, vizităm Emirates Palace Hotel (Palatul Emiratelor), renumit monument de arhitectură unde vom susține câteva momente folclorice.

Joi, 4 decembrie, a fost ziua rezervată pentru Dubai. Deși a plouat în câteva reprize (pe aici plouă destul de rar), seara ne-am putut desfășura spectacolul în cele mai bune condiții, pe o scenă montată în parcul supranumit „Orașul Copilor”. Împreună cu noi și-au prezentat programele un grup folcloric emiratez și un ansamblu din Turcia. Apoi ne-am deplasat la celebra construcție Burj al-Arab, simbolul orașului Dubai.

Negreșit, prin spectacolele susținute în Emiratele Arabe Unite, Ansamblul Folcloric „Busuiocul” și-a adăugat în cartea sa de vizită un nou succes, iar folclorul românesc și-a aflat, într-un spațiu cultural mai puțin cunoscut, un public deosebit de receptiv și entuziast. (C.D.)

DACIA LITERARĂ

nr. 81, decembrie 2008

La despărțirea de Paul Miron, paginile revistei găzduiesc o serie de articole care, atrăgând atenția asupra unei opere valoroase, ori mărturisind caracterul nobil al scriitorului, recompun o imagine sobră, adecvată momentului. Printre semnatari, Alexandru Zub, Florin Faifer, Ioan Holban, Grigore Ilisei, Emanuela Ilie, Ioan Răducea, Ovidiu Lazăr, Florin Căntec.

În seria interviurilor, Călin Ciobotari obține dinspre oameni ai teatrului (Petru Ciubotaru, Sergiu Tudose, Florin Mircea) o imagine panoramică, ce presupune și o boemă aparte. Între semnatarii rubricii de poezie am descoperit versurile lui George Popa și Nicolae Mihai; rețin pentru pagina de față câteva rânduri: „Căci rădăcinile visează cerul, / secretă-n beznă-avânturi și lumină, / și-prumutând sușul din tulpină, / mireasma face punte cu eterul / Mesteacănul un înger a visat. / Și a fost alb: tăgădă și-nceput. / Negarea-a tot ce nu e precăurat / și nouă încercare de-Absolut” (George Popa – „Mesteacănul”); „Mai întâi au fost/ de trupuri jefuite/ apoi de o frânghie/ spânzurate/ din suflatele lor/ stoarse aud uneori/ cum cade în iarbă/ câte o vorbă două/ ude learcă” (Nicolae Mihai – „Rufe pe frânghie”).

nr. 12, decembrie 2008

Gabriel Chifu este prezent cu „Alergătorul care rămâne gol pe dinauntru”, un fragment ce anunță pseudo-jurnalul „Fragmente din năstrusnica istorie a lumii de Gabriel Chifu și tot de el povestită”. Mergând către formele clasice, notele de jurnal ale lui Gabriel Dimisianu ori răsfețele cugetării despre solitudine ale lui Gheorghe Grigurcu. Lucru mai rar întâlnit în revistele literare, am descoperit traduceri de foarte bună calitate. Dacă Claudiu Komartin ni-l prezintă pe Malte Persson, Simona-Grazia Dima realizează o pagină întreagă cu poezi scoțieni de expresie galeză.

Totuși, prezentul număr are ca punct de interes interviul lui Horia Gârbea cu Eugen Uricaru. Dialogul este prilejuit de apariția în ultimii ani a celor două volume de la Editura Cartea Românească, acolo unde Eugen Uricaru pare să cunoască rețeta prin intermediul căreia, cel puțin fictiv, răul din trecut nu prea îndepărtat ar putea fi alungat din memoria colectivă. Transcriu, oarecum în inversa desfășurare a interviului, următoarele: „Trecutul oferă credibilitate, dar mai ales legitimitate”, „Pornim de la o constatare – răul există. Este o parte constituită a lumii, fără acest rău definit, o parte a binelui ar trebui să-i ia locul. Problema care se

pune este aceea a poziționării omului față de el. Răul este atât de insinuant, atât de versatil, atât de proteic încât o chestiune dificilă este aceea de a-l identifica”.

Discobolul

nr. 130-131-132,
oct.-nov.-dec. 2008

Extrem, extrem de interesantă ancheta celor de la „Discobolul”, referitoare la nevoia unui altfel de adevăr. Dacă mai înainte, îndosariu răspunsuri venite din exil, în acest triplu număr avem exilul „de acasă” sau exilul „de interior”. Întrebările formulate găsesc răspunsuri prin intervențiile „la obiect” ale lui Gheorghe Grigurcu, Alexandru Vlad, Irinei Petras, Leo Butnaru, Radu Mareș, Gheorghe Schwartz, Titu Popescu, Nicolae Prelipceanu, Virgil Diaconu, Ion Zubașcu, Siviu Lupașcu, Gabrielei Crețan, Mariane Codrut, Mihai Posada, Mariei Sleahțișchi, Doinei Jela, Radu Aldulescu, Teofil Răchiteanu, Radu Ciobanu, Marcel Mureșeanu, Constantin Cubleşan, Paul Tumanian, Ion Maria, Mariane Gorczyca, Marian Drumur, Dan Bogdan Hanu, Ioan Radin, Kocsis Francisko, Adrian Grănescu, Vitalie Ciobanu, Gheorghe Jurcă, Dumitru Hurbă, Serafim Saka, Mircea Stăncel.

Flavia Cosma prezintă contribuția scriitorilor de origini etnice diferite la identitatea culturală canadiană. Avem poeme de Aurel Pană, Leo Butnaru, Teofil Răchiteanu. Din păcate, paginile de proză nu impresionează cu nimic, dintre toate acestea detașându-se totuși George L. Nimigeanu „Desculț prin nedreptățile vremurilor”.

CONVORBIRI LITERARE

nr. 12, decembrie 2008

Cassian Maria Spiridon se raliază, prin comentariile pe care le face, ideilor volumului apărut în 2008 la Editura Logos – „A treia forță: România profundă” de Mircea Platon și Ovidiu Hurdzeu. Cu punct de plecare în doctrinele „clasice” ce au aparținut istoria scenei politice europene, autorii descoperă, ca posibilă variantă pentru revigorarea țării la nivelul tuturor compartimentelor, o forță „înfrănată” ce și-ar găsi chip convenit într-o dreaptă autentică. Parcă în continuarea celor prezentate, Nicolae Stroescu Stănișoară și Vintilă Horia dialoghează despre prăgurile dintre nihilism și speranță. Un alt interviu ne supune atenției calmul parcă nefiresc al Doinei Cornea. Respectăm opinia acesteia conform căreia „patriot este cel ce își respectă și cinstește valorile neamului”, apoi reținem ceea ce ar trebui să facă un om de-a lungul fiecărei zile: „...să-și propună să rămână el însuși de dimineață până seara. Să nu-și trădeze propriile aspirații, însă trebuie să aibă acele aspirații. În al doilea rând avem obligația ca în fiecare zi să

năuim să devenim ființe umane și să ne ridicăm spiritual. Dacă în fiecare zi facem un lucru bun, putem să dormim liniștiți. Făcând un lucru bun facem un serviciu altora și, implicit, și nouă”. Impunătorul roman al lui Caius Dobrescu („Teză de doctorat”) este „luat sub lupă” de către Antonio Patraș care, cu instrumentele specializate ale criticului literar, revalorizează edificiul.

nr. 50-51,
decembrie 2008

Furturile au invadat cultura. Am așteptat un simplu punct după afirmație deoarece nu constituie pentru nimeni vreo surpriză faptul că și în lumea cărților sunt veleitari fără scrupule. Ovidiu Pecican este cel care analizează cazul *Carmen Andras*, privind și prin ochii lui Alex Drace-Francis. În spațiul destinat „cronicii ideilor” avem alocuțiunea rostită la *Accademia di Romania*, Roma, de către Marco Mancini, *Rector al Universității din Viterbo*. Revista ne mai propune un dosar interesant, bine argumentat, suprajtitulat „Cultura română - „du dehors”. Structura acestor opinii / serii de interviuri arată cam așa: 1. Conceptul culturii (Virgil Nemoianu, Edward Kanterian, Mihai I. Spariosu); 2. Tiparele culturii (Matei Vișniec, Norman Manea, Mădălina Vârtejanu-Joubert); 3. Vârstele culturii (Victor Ivanovici, Doina Lemny, Basarab Nicolescu); 4. Societatea culturii (Aurelian Crăițuțiu); 5. Politică a culturii (Teodor Baconsky); 6. Strategiiile culturii (Magda Cărnec); 7. Receptarea culturii (Marco Cugno); 8. Dimensiunile culturii (Moshe Idel); 9. Sensul culturii (Cristian Bădălită, Anca Vasiliu, Lucian Turcescu).

Viața Românească

nr. 12 / 2008

Înspre sfârșit de an se poartă anchetele literare! Nici colegii de la „Viața românească” nu fac excepție. Prin vocea lui Marian Drăghici, se caută atuurile Basarabiei de a ieși din starea

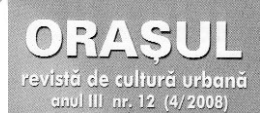
dilematică în care a intrat și ca punct de plecare se vor a fi inventariate măcar o parte din tradițiile, instituțiile ori personalitățile cu vocație europeană. Personal, cred că atitudinea cea mai corectă este cea a lui Liviu Antonesei. Dintre toate plusurile, domnia sa se oprește în special la prezenta, inclusiv pe piața românească, a câtorva edituri de ținută, din plutonul cărora evadează *Cartier*. Amintindu-ne de o idee mai veche a lui Mircea Vulcănescu, Ion Bogdan Lefter se arată oripilat de această plăcere tipic românească de a face scenarii, de a se întreba în permanență „ce ar fi fost dacă s-ar fi scris volumul cutare...” Cu alte cuvinte, o minimă schiță a unui demers ce s-ar anunța de succes: o istorie contrafactuală a literaturii. Mai găsim în revistă o lectură diferită Nichita Stănescu. Cel ce ne propune subiectul nu face o demonstrație ieșită din comun și nu țintește senzaționalul ci, mai degrabă, ne conduce către mici truisme. De acord, poezia „nu poate fi restricție. Nu mai e formă prestabilă, înghețată și limitată. [...] Ea e vie și în perpetua mișcare”. Se va vorbi din ce în ce mai mult, în ceea ce o privește pe Constanta Buzea, despre ipostaza de poet. De această dată o face Simona-Grazia Dima, cu prilejul antologiei „Rouă plural”, apărută la Editura *Vinea* și prefațată de Nicolae Manolescu. La *Meridian*, Leo Butnaru ne-o prezintă pe Ania Ahmatova. Vom reține: „În tainică prietenie cu el, chipeșul - / Tânăr vultur cu negri ochi, - / Parcă-ntr-o florărie din ajunul toamnei / Eu intrasem cum mers lin, pași plutitori. / Acolo mai erau cele din urmă roze / Și luna limpede se legăna / Pe norii suprapuși în straturi cenușii”.

nr. 11-12,
noiembrie-decembrie 2008

Ion Beldeanu deplânge receptarea defectuoasă de care s-a bucurat literatura bucovineană. Amintind de mai multe cărți dedicate zonei, acest adevărat fenomen literar a fost, se pare, cel mai bine portretizat de Mircea A. Diaconu. De altfel, materialul se dorește mai mult a stabili un

nou reper pentru eventuale istorii literare viitoare: *Societatea Scriitorilor Bucovineni*. Mi-au plăcut gândurile lui Constantin Ciopraga cu referire la imaginea criticului literar, gânduri prilejuite de întrebările lui Theodor Codreanu. Constantin Ciopraga: „La drept vorbind, obiectivitate critică în absolut nu e de găsit. Criticul, oricare ar fi el, oricând s-ar profesa, e un complex de inferiorități și de distanțări. Important e ca, dincolo de partipris-urii, de grupări și curente, criticul să se apropie, persuasiv, de opere, să sublinieze autenticitatea mesajului, să reveleze substanța „comunicării”. Mai semnalăm două pagini de poezie lăncu Grama, o cronică a lui Ion Roșioru la ultima carte de versuri de Arthur Porumboiu, un eseu bine organizat despre „Etic și estetic în gândirea lui Ștefan Lupașcu” – Theodor Codreanu, N. Georgescu – „Eminescu în Dobrogea”, pentru ca din arhiva personală, Constantin Călin să ne prezinte pagini de corespondență, mai precis eforturile Ecaterinei Tr. Chelariu (soția lui Traian Chelariu) de a valorifica la deapă valoare memoria și opera sotului.

nr. 12 / 2008

Din fericire, în ultimul timp întâlnesc din ce în ce mai multe reviste de calitate neindoielnice. „Orășul” se înscrie în această categorie! E mai mult un proiect ce îmbină perfect literatura cu celelalte arte ce adesea sunt ocolite. Se regăsesc și elemente de arhitectură, prin stabilirea unei posibile relații de ordin arhitectural-visual între Cluj și Paris. Totul la sugestia lui Ionel Vițoc. Vasile Mitrea e preocupat de „Reconsiderarea opției de abordare a celei de-a III-a generații de Planuri Urbanistice Generale” iar Anitru Zărnescu Leguay ni-l prezintă pe Dominique Perrault, arhitectul *Bibliotecii Naționale Paris*. De la Cluj la Sibiu nu e chiar departe, fapt pentru care Petru Poantă ne vorbește despre „estetica” Sibiului. Andreea Neacșu – „Centre ale artei bizantine din Italia – Veneția”, Vasile Lechintan – „Retrocedările din centrele urbane transilvane”, Ioan Aurel Pop – „Clujul și Matia Corvinul”, Mircea Petean – „Ținutul exotic al Gorjului”. Peste toate, rețin atenția paginile dedicate lui Marcel Mureșeanu. Astfel, avem un interviu inițiat de Mircea Popa pentru ca, tot domnia sa, să realizeze o cronică antologiei de versuri Marcel Mureșeanu, ce apare la împlinirea celor șaptezeci de ani. Daniela Gifu reunește elemente din biografia autorului, pentru a avea un portret cât mai apropiat de realitate.

• Carmen Poenaru

LecTop

starea de grație

Victor MITOCARU

Totuși, precedentul există

Actualul guvern beneficiază de o largă susținere parlamentară de peste 70 la sută, fapt fără precedent în istoria noastră de după anul 1989. Covârșitoarea majoritate parlamentară întrunind puterea s-ar părea că lasă fără glas firava opoziție. Până și președintele Traian Băsescu a declarat entuziasmat că și-a văzut visul împlinit, motiv de a căuta în memoria vreunui ziarist, pus pe ghidusii, sintagma memorabilă a lui Mihai Viteazul: „pohta ce-am pohtit”... Dar, în fond, majoritatea parlamentară, chiar asigurând ieșirea ca pe bandă a legilor, nu înseamnă prin aceasta că asigură guvernării un trai liniștit. Sunt nori vineții la orizont și chiar mai încoace, reducând din seninul celui. Deocamdată, în schimbul de replici se petrece doar un joc despre mult invocata criză, dar sunt și voci care invocă țări puternice afectate, ceea ce presupune că și țara noastră va intra în cumplitul malaxor. Semne prevestitoare sunt: se închid unități economice, se disponibilizează personal, aluviunile taxelor și impozitelor scad simțitor, cu repercusiuni alarmante în formarea și susținerea bugetului. Nu e vorba aici doar de plata salariilor și a pensiilor, ci de susținerea fermă a investițiilor în vederea dezvoltării economice. Un program de guvernare înseamnă cu mult mai mult decât punerea în operă a promisiunilor electorale, care, fie vorba între noi, dau naștere doar celor ce nu-și pun mîntea la treabă. O a doua serie de promisiuni (făcute mai cu fereală) e cu mult mai severă. Sunt promisiunile făcute de învingătorii acoliților lor, veșnic flămânzi și neadormiți. De obicei, avem a face cu două întoarceri succesive: una este întoarcerea la popor, de ochii lumii, în plină campanie elec-

torală, când se promit până și lansări în spațiul extraterestru, alături de cele terestre și de micile îndeletniciri domestice. Acestea sunt mici cadouri și atenții, precum făină, ulei, zahăr, împărțite eternului electorat care s-a învățat să tot aștepte căpătui, după căpătui. Pe un plan mai avansat sunt cumpărăturile votului cu bani. Aceste păcăleli electorale sunt uneori agrementate de datul la oase. Urmează întoarcerea la clienții tăi, în cazul în care ai învins, mult mai responsabil și mai constrângătoare. Ea poate dura mai mult decât prima întoarcere, uneori chiar pe întinsul întregului mandat. Câci pe câtă vreme la centru marea împărțea se face cu oarecare grabă și emoții, în teritoriul sacul e mereu neumplut, iar baronii locali trebuie să-și stăpânească cu autoritate feudele. Nu e un fapt de neglijat. S-a văzut de curând ce forță centripetă se exercită asupra centrului, oarecum excedat de trufia potențailor locali.

Într-acestea, rușii încetară să ne aprovizioneze cu gaz, determinând intrarea țării noastre în situație de urgență. Guvernul nostru ne dădu asigurări că situația e (totuși) sub control. Vom trăi și vom vedea. Dacă criza economică nu va mușca din buget, atunci mai treacă-meargă, dar dacă se va adânci și va determina ca alături de firava opoziție din Parlament să se afirme și cea a străzii, care știm că e cu mult mai fermă, situația se poate deteriora.

Toate acestea ne-amintesc de precedentul creat în anul 1928. Acum 80 de ani, cu prilejul alegerilor parlamentare din decembrie, Partidul Național-Tărănesc a reușit să obțină 77,76 la sută din totalul voturilor, un rezultat zdrobitor reprezen-

tând procentajul cel mai consistent obținut la alegeri din toată istoria democrației noastre parlamentare de până la acea dată. Tărăniștii au sprijinit dezvoltarea agriculturii, înlesnind obținerea de credite de către țărani, introducerea progresului tehnic în agricultură, extinderea și modernizarea infrastructurii. Adepții ai „porților deschise”, în deosebire de politica „prin noi înșine” practică de liberali, țărăniștii au avantajat pătrunderea masivă a capitalului străin în economia românească, cu repercusiunile cunoscute. Pe de altă parte, țărăniștii au procedat la succesele împrumuturi externe pentru a întări finanța națională. (Tot ce se poate ca și în zilele noastre să cădem din nou în mrejele Fondului Monetar Internațional, căruia nu-i cade tocmai rău declanșarea crizei mondiale). Din păcate, țărăniștii au trecut și la concesionarea unor sectoare din averea statului român (rețeaua telefonică, producția de chibrituri), cum, de altfel, s-a procedat cu multă larghețe (și interes) și după 1989, încât te întrebi ce mai deține ca resurse strategice (ca să țină piept actualilor crize) statul român. Guvernările țărăniștii au recurs și la alte măsuri, înlesnind „libera circulație a pământurilor dobândite prin legile de împroprietărire” (1929), ceea ce a dus la înstrăinarea suprafețelor primite prin reforma agrară. Datori vânduți, țărăniștii erau nevoiți să-și vândă pământurile în nădejdea achitării datoriilor către bănci. Acele guvernări au făcut față cu greu crizei economice și au ținut piept ampleror mișcări greviste apelând adesea la forța militară. Merită, prin urmare, să reținem și să revedem acest precedent (privitor la succesul extraordinar la alegerile din 1928) care nu a avut urmările scontate în dezvoltarea țării și în îmbunătățirea condițiilor de viață. Acum după trecerea aproape a unui secol, condițiile în care ne aflăm fiind cu totul altele, putem lua măsurile convenite pentru a ne feri pe cât cu puțință de primejdii. Câci dacă în campania electorală a funcționat cu oarecare moderație principiul „dă la oase ca să apuci ciolanul”, acum e bine să reformulăm acest îndemn imperativ: „drămuiește ciolanul ca să ai și la anul”.

Un mic târg de carte

Mic pentru că orașul Bacău nu e o metropolă. Și pentru că un astfel de eveniment, dacă ar fi să-l organizezi „ca la carte”, costă, sunt imperios necesari partenerii care să vină cu sprijin financiar. Cineva critica evenimentul, spunând că dumnealui a fost la Târgul Internațional Gaudeamus și prin comparație, cel din Bacău lasă mult de dorit. Comparație cât se poate de nepotrivită. L-aș invita pe domnul respectiv să acceseze internetul pentru a afla ce parteneri *grai* au avut organizatorii Târgului de carte Gaudeamus. Și apoi nu poți compara un eveniment de acest gen din București, cu unul din Bacău. Capitala poate aduna *toată floarea cea vestită* din întreaga țară. Editurile mari sunt în primul rând în București, de notorietate mai sunt și câteva din Iași, Timișoara, Cluj. Ceea ce nu înseamnă că editurile mici nu pot produce cărți bune. În acest sens, considerăm salutară inițiativa Bibliotecii Județene Bacău de a fi adunat laolaltă edituri din Bacău, Onești, Piatra Neamț, Micul târg de carte s-a deschis în data de 4 decembrie 2008, orele 10⁰⁰ și a durat doar o zi. Animatorii culturali ai acestui eveniment au fost dna Gabriela Muraru, directoarea Bibliotecii și dl Ioan Enache, bibliotecar metodist și om de carte, publicist și poet, un mare suflerist, datorită căruia au răspuns invitației de a-și prezenta cărțile pe standurile Bibliotecii următoarele edituri: SC Docuprint SRL, Aristar Onești, Ateneul Scriitorilor Bacău, Bunavestire Bacău, Conta Piatra Neamț, Corgal Press Bacău, Crigarux Piatra Neamț, Egal Bacău, Magic Print Onești, Proplumb Bacău, Rovimed Bacău, Grigore Tabacaru Bacău, Vicovia Bacău.

Au fost prezenti importanți oameni de literă, precum Calistrat Costin, C. Th. Ciobanu, Liviu Chiscop, Ioan Dănilă, Cornel Galben, Ioan Neacsu, Cristian Livescu, Viorel Savin. Au susținut prezentări de carte distinși profesori Grigore Codrescu și Daniel Nicolescu. Sigur că este loc și de mai bine dar acest târg de carte a fost doar un început, cu mici stângăcii inerente. Un târg de carte s-a mai organizat în Bacău acum șase ani, tot la Bibliotecă, organizatorul de atunci a fost dramaturgul Viorel Savin. Urmașă a unui mare iubitor de carte, fiica dlui Ion Lazan, actuala directoară a Bibliotecii a declarat: „Am cheltuit mai mult pasiune, decât bani în organizarea târgului. Există un interes al publicului băcăuan pentru cultura locală. Nu am dispus de posibilități pentru a asigura paza cărților aduse de edituri, să ținem târgul deschis mai multe zile. Vom învăța din experiența acestui an. Biblioteca își dorește să devină un reper în cultura băcăuană. Târgul l-am gândit ca o mediere între editori, și producția de carte pe de o parte, și bibliotecarii din județul Bacău pe de altă parte. De asemenea, a fost un bun prilej pentru oameni de a se familiariza cu ultimele noutăți editoriale. Acest tip de manifestare sper că va deveni o tradiție în orașul nostru și așteptăm cu interes cât mai multe propuneri.”

V. SAVU

Cum vorbim, cum scriem

Acei moși-crăciuni, ca niște feți-frumoși

Una dintre biruințele anului 2008: am intrat în „Cartea recordurilor”; și nu doar pentru un superlativ, ci pentru trei!

Dintre acestea ne interesează primul, din ziua de 21 decembrie, când 3996 de bucareșteni, costumați ca Moș-Crăciun, au invadat Piața Constituției, doborând precedentul record, de la Taipei, cu 3618 figuranți. Nu putem trece cu vederea riscurile unui astfel de eveniment: despiritualizarea (Moș-Crăciun este totuși unic și imaterial sau măcar invizibil, așa cum s-a instalat în conștiința nenumăratelor generații), dar și precaritatea bucuriei recordului (oricând, în decembrie, o altă țară poate aduna chiar 4000 de voluntari, care pentru câteva ore joacă un rol pasager). Pe noi ne interesează consecințele lingvistice ale cazului în sine: măcar acum, ar trebui să acceptăm că tentativa desacralizării a atras după ea modificarea ortografiei, adică o... demajusculizare, prin trecerea din categoria substantivelor proprii în cea a numelor comune. De fapt în anii din urmă am înregistrat semne ale „demajusculizării”: de la șase astfel de personaje („Reper românesc”, Quebec), la „100 de viitori *moși-crăciuni*, care au participat la un curs de training” ori la „peste 150” (Suceava, 21 dec. 2007) și „circa 150 de *moși-crăciuni* și spiriduiși din întreaga lume, care s-au reunit în cadrul celui de-al 51-lea congres al profesiei lor”. (Ortografia compusului ne

aparține.)

Așadar, de mult trebuia să aplicăm norma ortografică specifică substantivelor comune: *moși-crăciuni*, nu *Moși-Crăciuni*, ca în cazul perechii *Făt-Frumos* – *feți-frumoși* (DOOM¹), dar caracterizându-l pe Făt-Frumos dintr-un basm, vom păstra majusculele. (Radio România Actualități a difuzat în acele zile piesa „Moș-Crăciun sau... Făt-Frumos?”) La fel trebuie procedat în cazul lui *Moș-Crăciun*: vom scrie cu majuscule numele personajului mitologic unic, cel aducător de daruri pentru copii, dar cu minuscule când vorbim de un *moș-crăciun* sau mai mulți *moși-crăciuni*.

Am urmărit presa care consemna evenimentul din 21 decembrie 2008 și nu am găsit nici măcar o dată scris corect numele compus. Pe internet, din cele 49000 de semnalări ale pluralului, doar câteva au fost ortografiate cu minuscule („... mai putea face economie și din renunțarea la spectacolul ăla cu 4000 de moș-crăciuni” - „România liberă”, 23 dec. 2008).

Tacit, am prezentat și scrierea corectă a compusului, la singular: *Moș-Crăciun*, cu cratimă, ca orice nume de personaj istoric, literar sau religios, alcătuit dintr-un termen generic, „Moș”, și un nume de sărbătoare, „Crăciun”. (DOOM nu-l bagă în seamă pe Moș-Crăciun, ci doar pe Moș-Ajun, pe care-l ortografiază cu cratimă.)

Ioan DĂNILĂ

• Dionis Pușcuță

CONSILIUL EDITORIAL

Gheorghe Antochi (Agricultură Internațional), Constantin Avram (Consizo Serv), Mihai Banu (Agribac Com), Daniela Burlacu (B.R.D.-G.S.G. Grup Bacău), Ioan Chiriac (Rolex), Petru Cimpoșu (Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național), Neculai Lupu (Universitatea „George Bacovia”), Gheorghe Popa (Centrul „G. Apostu”), Mircea Nicolae Rusu (Hydroconstrucția, Sucursala „Moldova” Bacău), dr. ing. Ioan Viziteu (Teletrans, Ag. Bacău).

cogito

Ion FERCU

Condamnarea lui Dostoievski

Biografiile lui Dostoievski cred că 1849 a fost pentru scriitorul-filosof un moment crucial al ființării, al devenirii sale ca reper al spiritualității universale. Acuzat de participarea la intruniunile unui cerc de tineri fourieristi (condus de Petrașevski, literat și militant al epocii), în cadrul cărora autoritățile considerau că aveau loc debateri subversive care vizau structurile statale gestionate de țarul Nicolae I, Dostoievski a fost condamnat la moarte. Condamnatul - unii dintre liber-cugetătorii Rusiei - erau acuzați, între altele, de „comploturi criminale”, „idei dăunătoare” și „liberalism infam”. Dostoievski a fost condamnat, împreună cu toți ceilalți condamnați, în piața unde trebuiau să aibă loc execuțiile. După citirea sentinței, în ultimul moment însă, s-a anunțat că țarul a comutat pedeapsa în muncă silnică și deportare în Siberia. După patru ani de ocnă, urmați de alți cinci ani de serviciu militar obligatoriu, ca simplu soldat, Dostoievski a revenit la Petersburg, unde și-a reluat activitatea literară.

Istoria arestării, condamnării și ispășirii pedepsei este dramatică. Dostoievski povestește: „La 22 sau mai exact la 23 aprilie 1849, m-am întors acasă pe la ora 4 dimineața, venind de la Grigoriev; m-am culcat și am adormit imediat. N-a trecut cred mai mult de o oră când, ca prin vis, am observat că în camera mea au intrat niște oameni suspecti și neobișnuiți. O sabie a zăngănit, lovindu-se de un obiect. Ce se întâmplă? Cu mare greutate deschid ochii și aud o voce moale, tandră, simpatică: «Scuțiți-vă!» Mă uit: un comisar cu niște favoriți frumoși. Dar nu vorbește; vorbea un domn îmbrăcat în albastru, cu epoleți de locotenent-colonel. - Ce s-a întâmplat, am întrebat eu, ridicându-mă din pat. - Conform ordinului... Mă uit: într-adevăr, «conform ordinului...» La ușă stătea un soldat, de asemenea în albastru. Lui îi zăngănește sabia... «Aha, asta este» - am

constatat eu. - Permiteți-mi..., am început. Nu-i nimic, nu-i nimic, îmbrăcați-vă. Vom aștepta, a adăugat locotenent-colonelul, cu o voce și mai simpatică. Pe când mă îmbrăcam, ei au început să scotocească; de găsit, n-au găsit cine știe ce, dar au scotosit peste tot. Manuscrisele și corespondența au fost legate foarte pedant cu o sfornică. Cu ocazia perchezitei comisarii a dat dovadă de multă prevedere: el s-a vârat în sobă și a răscolit cu luleaua mea cenușa. La invitația lui, subofiterul de jandarmi s-a urcat pe scaun și apoi pe cuptor, dar cornișa sobei sfărâmându-se, el a căzut pe scaun și de acolo cu scaun cu tot, pe podea. Cu prețul acestui accident, domniile cei perspicace s-au convins că pe sobă nu era nimic” (Conform Valeriu Cristea, *Tânărul Dostoievski*, Editura Cartea Românească, pag. 223/224). Împreună cu alții, Dostoievski va rămâne timp de opt luni închis în fortăreața Petropavlovsk, unde o comisie coordonată de generalul Nabokov a anchetat „cazul Petrașevski”. A urmat, pentru mulți dintre cei arestați, verdictul: condamnarea la moarte.

D. D. Așșarumov, unul dintre condamnați, povestește (vezi Valeriu Cristea, lucrarea citată, pag.230/231): «Ne-am dus la eșafod, dar nu direct, ci ocolind de-a lungul rândurilor de soldați alinați în careu. Un asemenea ocol, după cum am înțeles mai târziu, era prevăzut pentru edificarea amatei, și mai ales a regimentului *Moskovski*, deoarece printre noi se aflau ofițeri care au servit în acest regiment - Mombelli, Lvov... Preotul, purtând crucea, pășea în față; după el, și noi toți, unul după altul, de-a dreptul prin zăpadă. Căreul fiind alcătuit, pare-mi-se, din câte-va regimente, ocolul nostru pe lângă toate cele patru rânduri a fost destul de lung...» Toți ne întrebam ce se va întâmpla cu noi. Atenția ne-a fost atrasă în curând de niște stâlpi cenușii, și, după cât mi se părea,

numeroși, înfipti în pământ în dreptul uneia din laturile eșafodului; mergeam vorbind: «Ce vor să facă cu noi? - De ce ne duc prin zăpadă? - Ce-i cu acești stâlpi de lângă eșafod? - Ne vor lega de ei, justitie militară. - Pedeapsă prin împușcare? - Nu se știe ce va fi, probabil ne vor trimite la ocnă...». Asemenea păreri, rostite cu voce tare, se făceau auzite, ba din față, ba din spate, în vreme ce încet, încet, mergând prin zăpadă ne apropiam de eșafod... Ne-au așezat pe două rânduri, perpendiculare față de meterezel orășene. Rândul mai mic, care începea cu Petrașevski, a fost așezat în partea stângă a eșafodului și era format din: Petrașevski, Speșnev, Mombelli, Lvov, Durov, Grigoriev. Toi, laștrjmski, Dostoievski... Pe urmă ni s-a ordonat să ne descoperim, dar cum aproape nimeni nu a executat comanda, a fost repetat ordinul: «Descoperiți-vă, se va citi sentința»; celor care întârziiau să se execute soldații le smulgeau șepcile... Funcționarul în uniformă a început să citească expunerea de motive, postându-se, pe rând, în fața fiecăruia dintre noi. Nu se putea înțelege mare lucru, fiindcă citea repede și neclar, și pe lângă asta tremuram prea tare de frig... După expunerea vinei fiecăruia, s-a citit sentința: «Curtea marțială condamnă pe toți inculpații la pedeapsa cu moartea prin împușcare, astăzi, 19 decembrie, însuși țarul cu propria sa mână a scris: «Așa să fie!»... Am rămas cu toți stana de piatră; funcționarul a coborât de pe eșafod. Ni s-au dat halate albe și căciuli, cuvețele lîntoii: soldații care stăteau în spatele nostru ne-au pus în grabă îmbrăcămintea premortuară. Când ne găseam deja eu toți în giulgiu, cineva a remarcat: «Bine ne-au mai împodobit!»... Măniile le-au fost răsucite pe după stâlpi, frânghiile trecute în jurul corpului. Apoi s-a dat ordinul ca giulgie să fie trase peste ochi, ceea ce a fost îndeplinit. S-a auzit o comandă, după care un grup de soldați, în număr de 16, ce stăteau chiar lângă eșafod, au îndreptat armele spre Petrașevski, Speșnev și Mombelli... Momentul a fost într-adevăr teribil. «Nu mă simt nici abătut, nici descurajat. Viata este pretutindeni viață, viața este în noi, și nu în afara noastră. Voi fi înconjurat de ființe umane și să fie omprintre oameni și să rămâi mereu, armelor și să aștepti - iată, dintr-o clipă în alta, va curge sânge și ei se vor prăbuși morți, și într-adevăr teribil, îngrozitor... Inima mi s-a oprit în așteptare; acest moment teribil a durat cam jumătate de minut. În acest răstimp nici nu mi-a trecut prin gând că și pe mine mă așteaptă

aceeași soartă, într-atât de mult toată atenția mi-era absorbită de spectacolul sângeros ce se apropia. Indignarea mea a crescut și mai mult când am auzit bătă de tobă, a căror semnificație, eu, ca unul ce nu făcusem armata, nu am priceput-o. Iată, așadar, sfârșitul!» Dar, spre surprinderea mea, am observat că armele care erau în poziție de tragere au fost ridicate în sus. Dintr-o dată, mi-a venit inima la loc, de parcă ar fi aruncat o piatră de pe ea. Petrașevski, Speșnev și Mombelli au fost dezlegați și duși din nou la locurile lor de dinainte, pe eșafod. Dintr-o echipaj a coborât un ofițer, aducând un mesaj, înmănat de îndată spre citire. Prin el ni se comunica că țarul ne-a dăruit viața...». Să ascultăm, din aceeași sursă (Valeriu Cristea, op. citată, pag. 233/234) și zguduitorăa mărturisire pe care Dostoievski o face într-o scrisoare trimisă fratelui său, M. M. Dostoievski (arestat, și el, inițial), „Frate, scumpul meu prieten! Totul s-a decis! Am fost condamnat la patru ani de muncă în fortăreața (la Orenburg, se pare), și, apoi, să fiu soldat. Astăzi 22 decembrie ne-au dus în piața Semionovski. Acolo ne-au citit condamnarea la moarte, ne-au pus să sărutăm crucifixul... și ne-au făcut toaleta premortuară (cămăși albe). Apoi, trei dintre noi au fost puși la stâlp pentru a fi împușcați. Ne cheamă trei câte trei. Mă aflam în rândul al doilea și nu mi-a veam deci decât un minut de trăit. Mi-am adus aminte de tine, frate, de toți ai tăi; în această clipă, tu, numai tu singur te aflai în cugetul meu și abia atunci am aflat că de mult te iubesc! Am mai avut timpul să-l îmbrățșez pe Pleșeev și pe Durov, care se aflau lângă mine, și să-mi iau rămas bun de la ei. Pentru a sfârși, s-a bătut retragerea, au fost readuși înapoi cei pe care li legasem de stâlpi și ni s-a citit că majestatea sa imperială ne oferă viața. Au urmat adevăratele verdicte. Numai Palm a fost grațiat...» Tot dintr-o epistolă a lui Dostoievski, aflăm care a fost starea sa de spirit în vreme ce se îndrepta, în lanțuri, spre supliciu siberian: «Nu mă simt nici abătut, nici descurajat. Viata este pretutindeni viață, viața este în noi, și nu în afara noastră. Voi fi înconjurat de ființe umane și să fie omprintre oameni și să rămâi mereu, ordine nenorocire s-ar abate asupra-ți, să nu te lași doborât, să rezisti - iată viața și problema ei. Am înțeles foarte bine asta. Această idee a intrat în carnea și în sângele meu. Da! E adevărat! Acest cap care gândea, care participa la viața superioară a artei, care a luat cunoștință de cele mai

înalte exigențe ale spiritului, adaptându-se, acest cap a căzut deja de pe umerii mei. Imi mai rămân memoria, imaginile create și încă neîncarnate! Ele mă vor sfâșia, o știu! Dar imi rămâne și inima, și acest trup, și acest sânge întoldeaua în stare de a iubi și de a suferi, de a plânge și de a-și aminti, și asta înseamnă, totuși, să trăiești. Soarele va mai străluci pentru noi!” (Conf. Valeriu Cristea, op. citată, 236/237).

În *Journal de scriitor* (vol al II-lea, Editura *Polirom*, Iași, 1998), Dostoievski revine asupra acestei dramatice experiențe de viață, asumându-și responsabilitatea opiniilor sale: „Noi, petrașevștii, am stat pe eșafod și am ascultat sentința fără eu cel mai mic sentiment de căință...» Sentința de condamnare la moarte prin împușcare, citită tuturor în prealabil, n-a fost o glumă... În aceste ultime minute unii dintre noi (știu singur), adăncindu-se instinctiv în sine și trecându-și într-o clipă în revistă întreaga viață atât de tânără încă, poate că s-au și căit pentru unele fapte grave ale lor...» dar cauza pentru care am fost noi judecați, ideile, noțiunile ce ne-au dominat spiritul ni se păreau nu numai a nu avea nevoie de căință, ci chiar le considerăm puținificatoare pentru noi, un martiriu pentru care ni se vor ierta multele” (pag. 167). Dostoievski a luat mereu apărarea petrașevștilor, admirându-le idealurile, chiar dacă, mai târziu, va privi cu detașare și va zămbi cu îngăduință către unele dintre aventurile lor teoretice: „Printre noi, petrașevștii, nu au existat nici «monștri», nici «escroci» (lucru valabil și pentru cei care au stat pe eșafod și pentru cei de care nu s-a atins nimeni)” (pag. 167). Dostoievski a luat mereu apărarea petrașevștilor, admirându-le idealurile, chiar dacă, mai târziu, va privi cu detașare și va zămbi cu îngăduință către unele dintre aventurile lor teoretice: „Printre noi, petrașevștii, nu au existat nici «monștri», nici «escroci» (lucru valabil și pentru cei care au stat pe eșafod și pentru cei de care nu s-a atins nimeni)” (pag. 167). Dostoievski a luat mereu apărarea petrașevștilor, admirându-le idealurile, chiar dacă, mai târziu, va privi cu detașare și va zămbi cu îngăduință către unele dintre aventurile lor teoretice: „Printre noi, petrașevștii, nu au existat nici «monștri», nici «escroci» (lucru valabil și pentru cei care au stat pe eșafod și pentru cei de care nu s-a atins nimeni)” (pag. 167).

După perioada trăită în Siberia, Dostoievski renunță la ideile radicale, devenind conservator și profund religios. Ion Ianoși scria: „La întoarcerea sa din exil, Dostoievski regreta sincer juvenilele sale răzvrăți politice, spera să le răscumpere printr-o activitate închinată ordinii existente, solicita, în spiritul supunerii absolute, clemența maiestății sale imperiale, dorea cu ardore o renaștere sufletească în sânul obștei pravoslavnice. În locul armoniei visate, el a nimerit însă într-o viață mai haotică decât oricând înainte, în care nici vorbă nu putea fi de pace lăuntrică sau lăuntrică, într-o viață scurată de figurile morții, cuprinsă de spaimă și spasme. Criza era la ordinea zilei, pătrunsesse peste tot, nu era chip s-o nesocotești. Cu atât mai puțin putea fi ea ignorată de către artistul, care, în cele din urmă era doar a vieții slugă umilă.” (Ion Ianoși, *Tragedia subterană*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1968, pag. 14/15). Unii înclină să creadă că etapa post-siberiană a creației dostoievskiene este radical schimbată față de cea anterioară: „E vorba de faimoasa «fractură» siberiană, de discontinuitatea ce ar împărți în două opera lui Dostoievski: cea a tinereții, anterioară oanei și rezidenței forțate în Siberia, și cea care începe cu *Insemnări din subterană*. Odată acceptată, această fractură atrage după ea alte disocieri. Nu doar aceea a unei semi-renunțări la scrierile începuturilor, romancierul luând, s-ar spune, totul de la capăt, reconstruindu-se după anii siberieni, ci și acceptarea unei inferiorități zdrobitoare a operelor produse în prima etapă, față cu marea perioadă de după 1859-1860”, scrie Ilie Constantin (*În universul dostoievskian, România literară*, nr. 11 / 17 martie 2006). Același autor evidențiază și opinia lui Valeriu Cristea, care, împotriva curentului criticii tradiționale, în *Tânărul Dostoievski* (Editura *Cartea Românească*, București, 1971), argumentează că opera lui Dostoievski reprezintă un întreg organic, și că ruptura din biografia scriitorului nu are efecte automate categorice în scrierile sale, care se dezvoltă conform unor legi proprii.

Socotim, în mod copilăresc, că pe stradă putem face orice, că, nu-i așa, cine ne cunoaște? În primul rând, când nu te-astepti apare vreun hăbăuc care îți-e vecin, ori coleg de birou, și a doua zi te știe tot cartierul (serviciul). Apoi, există un termen sfânt pentru noi, profesorii de maniere alese: *autocontrol*. Ce, ne comportăm civilizată ca să facem impresie? Nu, dragule moșului, ci pentru că avem cei 7 - 8 ani de-acasă. Când, prin absurd, nu-i avem (persoanele implicate-n lectură, se exclud!), nu-i bai, mergem la un pension și, în schimbul unei sume modice, urmărm cursurile ținute de *madame* Zambila Colonel Mătăsaru, licențiată a Universității de Comportament Impecabil din Dorohoi - UCID (faptul că semnează *colonel* nu-nseamnă că e transexuală, ci că e numai soție de colonel; amuzant e că n-am văzut, pînă azi, doamne care să semneze Krimhilda Plutonier Scarabete, poate unde subofiterii se căsătoresc cu femei lipsite de veleități literare...).

Donc, să revenim la oțetele noastre: - dacă ni s-a desfăcut șiretul, la un pantof, nu ne lăsăm imediat jos, să ni-l legăm (căutam un loc retras, pustiu, cum ar fi o bibliotecă județeană, ori muzeul sticlelor de lămpă); la fel, doamnele, când ies de la o toaletă publică (sau... privată), e bine să nu-și ridice ciurpapi în fața domnilor care trec, cu priviri holoare: și-așa rata violurilor e îngrijorătoare, în România (*mă uimește, la emisiunea de cultură* Știrile de la ora 17, *faptul că tineri în putere, de 20-25 de ani, violează, prin comunele patriei, bătrînici de 75 - 80 de*

codul bunelor manele

Bogdan ULMU

Impardonabile greșeli de comportament monitorizat

cotolani; eu am momente în care nu știu dacă aș fi în formă cu Nicoleta Luciu sau Laura Andreeșan - paceaurea înfinit mai tentante decît decreștele peizanel!

- nu vă tăiați nici unghiile în public, pe motiv că și-așa metroul nu e suprapopulat; sau, dacă o faceți, într-un impuls de inexplicabil patos igienic, aveți grijă ca resturile să nu zboare prin tot vehiculul, traumatizînd ebrietății, care vor credea că au apărut iar OZN-uri...;

- să nu mîncați pe stradă gogoși, *seme gras de canard*, floricele, *imbambaldii*, foințe de bostan, sparanghel cu *roquefort* sau *hot dog*'s, chiar dacă sunteți grăbiți: mai bine intrați în bucătăria primului restaurant apărut în cale și cereți voie bucătarului-șef să terminați gustarea, sub pretext că sunteți o nepoată a fostei sale soacre; pînă-și face el *harakiri*, apucați să gătați cîrnatu';

- când traversați printre-un loc nemarkat, dacă sunteți însoțit de o doamnă, numpingeți femeia în fața mașinilor, ca să teștiți dacă opresc la timp: asumați-vă dvs. rolul de viteaz și ieșiți în fața *TIR*ului cu piep-

tu înainte, ca-n filmele cu partizani sovietici; există șanse să supraviețuiți, iar doamna, sigur va lăcrima și va povesti la cîmîtir, cît ați fost de curajoși și ce v-ar fi oferit ea, în cazul în care ați fi avut noroc;

- la fel, cînd observați o necunoscută carencearcă, stîngaci, să traverseze o băltoacă fără să-și ude pantofii, nu vă rusinați, îndrăzniți s-o luați în brațe și depuneți-o, după ce prospectați terenul, într-un loc perfect uscat; ce, filme cu *Superman* n-ați văzut niciodată?... (e adevărat că pentru asemenea gesturi pe *Superman* nu-l poceea nevasta cu umbrela, dar *viata bate filmul* - vorba unei emisiuni tv la care nu se uita nimeni);

- Pe munte, de asemenea, cînd urcați, nu mergeți în spatele doamnei bînd rom și exclamînd „mamă, ce marșarier ai, cocoană!"; în primul rînd, femeia e-n trening și nu oferă privirii dvs. libidinoase ceea ce sperați; apoi, cavalereste e să dați primul ochii cu ursul și să-l puneți pe fugă, cu pocnitori și petarde sustrate din pușculița copiilor; dacă nu fuge la pocnitori, încercați cu poze de politicieni...

Malta

De 400 de ani, Caravaggio

În mijlocul albastrei Mediterane, Dumnezeu și oamenii au ridicat o fortăreață de un alb scânteietor: Malta. Spre această fortăreață se îndrepta acum patru secole o corabie venind de la Neapole. La prima vedere era asemenea sutelor care străbăteau zona, dar istoria avea să caute pe puntea ei un călător talentat și violent, urmărit de legi și de propriile fantasmе. Se numea Michelangelo Merisi și își spunea Caravaggio după numele așezării lombarde în care venise pe lume, la un sfârșit de septembrie, în preajma sărbătorii Arhanghelului Mihail. Orbit de soare și de strălucirea mării, moleșit de căldură, a tresărit doar când apropiindu-se de insulă i-a deslușit nuanțe mîrie a zidurilor de piatră calcaroasă. Printr-o asociere care întrece imaginația noastră, ea îi evoca, surprinzător, carnița personajelor sale, efect al luminii asupra unor materii diverse. Apoi a adormit brusc, eliberat de teamă și oblojit de briză.

Ca și astăzi, și la începutul veacului al XVII-lea, Malta respira prin plămâni Mediteranei. Ca și celelalte insule din arhipelag (cu excepția izvorului Fontana, din Gozo), nu are râuri, nu are lacuri, nu are apă. Și cum întâlnirea pietrei cu soarele este incendiară, unda de răcoare a mării a intrat de la sine înțele în calculul arhitecților orașului-cetate, „Humilissima Civitas Vallettae”, visat de Marele Maestru Jean Parisot de La Valette, pe o limbă stancoasă, între două golfuri adânci, cu Portul Mare și Portul Marsamxett. Cel dintâi, trimis de Papa Pius al IV-lea, a fost inginerul militar Francesco Laparelli, urmat de colaboratorul său, genialul maltez Gerolamo Cassar. Orașul a fost croit „în grilaj”, toate străzile ducând spre mare, astfel că, intrând prin poarta de sud, pe oricare ai pași, îi zărești în capăt oglinda azurie. Desigur, era la vremea aceea și o posibilitate în plus de a observa apropierea navelor inamice, dar la fel de importantă a fost și „captarea” brizei, aducerea ei pe străzi, la rândul-le suficient de strâmte ca umbra caselor să-i intensifice efectul. Tradiția vrea ca piatra de început să fi fost așezată, în 1566, pe locul unde a fost construit, după planurile celor doi, biserica Notre Dame des Victoires, primul edificiu al noului oraș, unde, La Valette, la trecerea sa la cele veșnice, în 1568 (eveniment comemorat de așezare, la 440 de ani, pe 21 august 2008), a și fost înhumat, dar unde nu a rămas decât până la strămutarea osemintelor în cea care din 1577 avea să devină celebra co-catedrală a arhipelagului maltez, Sf. Ioan, ctitorie a Marelui Maestru Jean de la Cassière și operă de referință a lui Girolamo Cassar. La origine, locașul conventual al Ordinului Cavalerilor de Malta, co-catedrala (declarată astfel de papă, alături de vechea catedrală din Mdina, în 1816, pentru a o feri de tentația schimbărilor la sosirea britanicilor) este o construcție înșelătoare, ca atâtea altele din La Valletta. Mare, de fapt un veritabil complex, cu 57 m lungime, 35 m lățime și 20 m înălțime, nu e totuși, privită din afară, uriașă cum o descoperi în interior. Cu un aspect extrem de sobru, nu te lasă să bănuiești nicio clipă bogăția care îți taie respirația de cum i-ai trecut pragul. O parte se datorează comorilor de artă care trăiesc aici după o altă măsură a timpului decât a noastră, iar alta alegerii Ordinului, în momentul în care i-a încredințat

decorarea imaginației debordante a lui Mattia Preti. Chemat din Calabria natală, acest artist, pe care talentul îl ridicase la rangul de Cavaler de Malta – de unde și supranumele de Cavalerul Calabrez –, considerat de istoricii de artă drept unic în pictura meridională a secolului al XVII-lea, i-a imprimat fastul, opulența, strălucirea barocă, într-o manieră atât de impresionantă, încât a avut parte de comenzi în bisericile arhipelagului (astăzi în număr de 365) până la sfârșitul vieții. Neincadrabil în vreo școală, fără pereche, Mattia Preti nu a fost însă și fără rădăcini: seva care a hrănit harul dramatic al lui Caravaggio a urcat până în crețiile sale remarcabile, „Botezătorul în fața lui Irod”, „Sfântul Ioan dojenindu-l pe Irod” și altele.

În oratoriul acestei co-catedrale se află ceea ce maltezii consideră capodopera Maltei, specialității, capodopera lui Caravaggio, și nu puțini istorici de artă, cea mai importantă pictură a secolului al XVII-lea: uleiul pe pânză „Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul”. Ca în orice spațiu religios, și aici se vorbește puțin, în șoaptă (explicațiile ghizilor, pentru grupuri, se ascultă la căști), se pășeste pe vărturi. Larma, căldura camerelor video, fulgerul blitzurilor sunt interzise. Lumina care l-a orbit pe Caravaggio și pe care turiștii o înfruntă aproape fără excepție cu ochelari de soare a rămas afară. Aici este blândă, scăzută și deși a răsunat decorațiunilor din naos și din capele a pregătit trecerea, impulsul de a deschide larg ochii este irepresibil. Înălțea de aproape 4 m și lungă de peste 5 m, oferindu-se așadar coșleștor vederii, lucrarea lui Caravaggio așază între sutele de priviri care o săgetează în fiecare secundă și scena ei zidul transparent și protector al unui mister. În semiobscuritatea ocrotitoare, cât din ceea ce aveam deja în minte se suprapune peste ceea ce există aievea? Cât răscolește performanța artistică în sine și cât gândul generat și întreținut de ea că de 400 de ani Salomeea se apleacă să primească pe tavă capul Botezătorului, de 400 sute de ani călăul, care nu a reușit să-l decapiteze pe Sfânt cu sabia, se pregătește să-l termine cu cutitul, de 400 de ani doi prizonieri urmăresc cu lăcomie ce se întâmplă, nevrând să piardă nici un amănunt, de 400 de ani temnicerul se implică poruncitor în cumplita execuție și numai o femeie (o înșoțitoare a Salomeii?) arată, dacă nu durere, neîndoielnic, spaimă, groază. Și tot de 400 de ani, sângele curge din trupul învins al Botezătorului fără să se închege, scriind pentru prima și ultima oară numele picturii lui vreo pictură: *f michelan – fecit michelangelo* – făcut de Michelangelo Merisi da Caravaggio. Un pas înainte, ochii se deschid mai larg, de parcă răspunsul ar depinde de aceste gesturi, dar nu bara pune distanța, pictura singură se apără, iar mișcarea următoare e una de recul, de mers cu spatele, îndărăt, până ce, simțit instinctiv, capătul spațiului te smulge acestui efect hipnotic, colectiv. Te întorci, și, acum nepregătit, dai peste singurul lucru care poate să te elibereze de pictura lui Caravaggio: o altă lucrare de Caravaggio, de asemenea de mare valoare, pictată tot în 1608, dar poate fără faima celei dintâi: „Sfântul Ieronim”, emanând o nespusă melancolie. Or tocmai ei i-a fost dată o poveste în spiritul vieții autorului: trapis inițial în Capela Limbii Italiene (cea mai frumoasă dintre capelele co-catedrale),

„Sfântul Ieronim” a fost mutat în 1968 în muzeul locașului, de unde a fost furat în decembrie 1983 și găsit de poliție abia patru ani mai târziu. Aceasta era întâlnirea de care aveai nevoie, fie ca să urci iar pe scara timpului și să întârzi asupra sfinților de pe pereții laterali ai paraclisului sau la Dumnezeu Tatăl, de pe bolta principală, pictați de Mattia Preti, fie ca să cobori, pe aceeași scară, la „Sfântul Sebastian îngrijit de femeie”, a maltezului Giulio Cassarino, primul discipol al lui Caravaggio. Mai există un drum pe care merită să-l parcurgi, pentru ca să asimilezi în singurătatea pe care o creează uneori mulțimea impresia puternică produsă de „Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul” și de „Sfântul Ieronim”, una cu forța dramatismului, cealaltă cu răscolitorul său influx meditativ, revenind de pe Strada Negustorilor, unde te-a scos ieșirea din co-catedrală, pe Strada Republicii, ca să intri în Hanul Cavalerilor din Provence de odinioară, azi Muzeul Național de Arheologie al Maltei. Nu există, bineînțeles, nici comparații, nici concurență între valorile artei, dar dacă ai venit în Malta pentru Caravaggio, să nu pleci fără să cunoști, aici, minunea preistoriei sale intitulată „Femeie dormind”, descoperită în hipogeeul Hal Safieni de Paola. Micuță cât s-o ții în palmă, statueta emană gingășie și un abandon dulce în lumea somnului. Exponat unic într-o sală fără ferestre a muzeului, „Femeia” visează sub un con de lumină blândă, ocrotitoare.

Dar dacă „Sfântul Ieronim” și-a recăpătat locul cuvenit în oratoriu, alte două picturi realizate în cele 15 luni cât a stat Caravaggio în Malta, „Sfânta Maria Magdalena” și un portret Marelui Maestru Alof de Wignacourt, au dispărut, însă nu fără urmă. În cazul amândurora, „urma” ar putea fi „Sfânta Magdalena” și „Marele Maestru Alof de Wignacourt”, picturile lui Giulio Cassarino, dintr-un muzeu din Rabat, orașul care înconjoară fosta capitală a Maltei, Mdina, considerate de unii specialiști copii autentice ale originalilor pierdute ale lui Caravaggio. Oricum, despre „Marele Maestru Wignacourt” se poate spune că nu a dispărut cu totul, de vreme ce, cumpărat în 1670 de Ludovic al XIV-lea, mai există un portret al acestuia la Luvru, portretul unui om al bisericii cu suflet războinic. Probabil că Marele Maestru nu cunoștea trecutul aventuros al artistului și nici faptul că pedeapsa cu moartea îl alungase din Italia în Malta, după o altercație încheiată cu omucidere (ceea ce avea să nască legenda cu trupul Sfântului Ioan Botezătorul având ca model victima picturii). Îi admira în schimb talentul excepțional, în virtutea căruia l-a ridicat rapid la rangul de Cavaler de Malta, așa cum 40 de ani mai târziu va deveni și fabulosul Mattia Preti. Era o onoare să aparții acestui ordin de „sanitari” și militari, întemeiat în secolul al XII-lea la Ierusalim, alungat de turci întâi în Cipru și apoi în Rodos, pentru ca din 1530 să se stabilească în Malta și să o transforme într-o fortăreață inexpugnabilă pentru două secole și jumătate. De aceea, chiar dacă, atunci când îi evocă, Eminescu se referă la perioada în care iohanții se aflau în Rodos, chemându-i „cavalerii de la Malta” preia numele purtat în epoca maximei lor străluciri, cu care de altminteri, Ordinul, cu Sfăreția azi în Roma (unde, recent, s-a bucurat de vizita președintelui României), a intrat în milenii trei. Caravaggio apreciază din plin această

onoare și vrând să-și exprime recunoștința pictează vestitul său tablou dedicat patronului Ordinului, Sfântul Ioan Botezătorul, pe care îl semnează, susțin alți specialiști, *f michelan – fra* – fratele (cavalerul) Michelangelo Merisi da Caravaggio. Cu toată mândria, firea sa impulsivă are ultimul cuvânt. De data aceasta conflictul cu un cavaler de rang superior (Caravaggio era „cavaler de gratie”, pentru a fi „cavaler de drept”, originea nobilă era obligatorie) se soldează cu închisoarea. Reușind să evadeze, părăsește Malta în octombrie 1608. În decembrie este expulzat din Ordin. Revoluționarul Caravaggio moare în 1610, la 38 de ani.

Nu numai co-catedrala Sfântului Ioan este înșelătoare în Malta. Clădiri multitenenare, cu înfățișarea vremii în care au fost edificate, în care nu te miri dacă descoperi un muzeu, ca Muzeul de Arheologie în Hanul Cavalerilor din Provence sau Muzeul Războiului în Fortul Elmo, îți oferă și surpriza celor mai neașteptate instituții: în Hanul Castiliei și Leonului sunt birourile primului ministru, în Palatul Marilor Maestri – ambele purtând însemnul talentului lui Girolamo Cassar – funcționează Președinția și birouri parlamentare (dar accesul turiștilor nu se limitează la lectura plăcilor din jurul intrării, dintre care una amintește declararea independenței pe 21 septembrie 1964, ci cuprinde o bună parte din marea construcție, care l-ar fi inspirat pe Caravaggio în pictarea fundalului capodoperei sale, deși artistului nu-i era deloc străin mediul tenitelor), în Spitalul Cavalerilor, Centrul Mediteranean de Conferințe. Dar aceasta nu este totul. Pe Strada Republicii, cu statuia Reginei Victoria străjuind Biblioteca Națională și umbrelele multicolore ale meselor din Grădina Cordina, deschizi usa unui mic magazin, fără să bănuiești că o vei închide în altă stradă. Treci treptele altuia, la fel de modest, cu ilustrate și suveniruri – cruci malteze, cavaleri, medalioane din sticlă de Mdina – fără să îți închipui nici măcar o clipă că te va duce spre scara rulantă a unui lüks spațiu comercial, construit în adâncime și în înălțime deopotrivă. Într-o zi am luat masa într-un pitoresc sat de pescari, Marsaxlokk, în care privirile îți sunt atrase de bărcile colorate, cu ochiul norocului la provă. Mai târziu am aflat nu numai că în largul lui auvesse loc întâlnirea (schimbătoare de istorie) dintre Bush și Gorbaciov, ci și că se deschide spre un port care întrece cu mult prin mărime nevoile arhipelagului, destinat schimburilor de mărfuri, de containere între navele comerciale care preferă astfel să străbată numai până la jumătate calea dintre Europa și Africa. Cu vestitele sale „tromepe i oeil”, care există și la Mattia Preti, ba chiar închipuind cupola uneia din biserici, Adormirea Maicii Domnului, din Gozo, barocul alus de Caravaggio s-a potrivit spiritului Maltei, până la cea mai stranie consecință a sa: în fortăreața de un alb scânteietor din mijlocul albastrei Mediterane, trăiesc de patru secole două din capodoperele maestrului clar-obscurului și, atât de vie, amintirea sa. Iar Malta le intensifică splendoarea.

Doina CERNICA

Inițiator al seriei noi: Radu CÂRNECI Redactor-șef: Carmen MIHALACHE
Ștefan RADU (secretar general de redacție)

Adrian JICU, Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU (corectură)

Contabilitate: Anișoara TOMA Culegere text: Niculina MOISĂ

• Revista editată de Consiliul Județean Bacău • Redacția: Str. Caișilor nr. 7 • Tel/Fax: 0234-512497 • E-mail: ateneubc@gmail.com •

• Materialele nepublicate nu se restituie. • Tipărit la SC LETEA S.A. Bacău, str. Letea 17, tel.: 0234 572900 • ISSN 1221-5813 •

• Citiții se pot abona prin RODIPET și, direct, la redacție. • Poziția în Catalogul Publicațiilor Interne RODIPET: P1938 •

